

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Avaliku õiguse osakond

Raili Kaul

**ANDMESUBJEKTI ÕIGUS ANDMETE KUSTUTAMISELE VS VÄLJENDUSVABADUS
JA ETTEVÕTLUSVABADUS**

Magistritöö

Juhendaja
LL.M Mari Männiko
Kaasjuhendaja
PhD Carri Ginter

Tallinn

2017

SISSEJUHATUS.....	3
1. ISIKUANDMETE KAITSE ÕIGUSE KUJUNEMINE, ÕIGUSALLIKAD JA PÕHIMÕTTED	8
1.1. Isikuandmete kaitse õiguse kujunemine ja regulatsioon	8
1.1.1. Isikuandmete kaitse õiguse kui isiku põhiõiguse regulatsioon Euroopa tasandil.....	8
1.1.2. Isikuandmete kaitse õiguse kui põhiõiguse regulatsioon Eestis	11
1.1.3. Isikuandmete kaitse õiguse regulatsioon ja selle kujunemine Euroopas	12
1.1.4. Isikuandmete kaitse õiguse alase regulatsiooni kujunemine Eestis.....	16
1.2. Isikuandmete kaitse õiguse põhimõtted	17
2. ANDMESUBJEKTI ÕIGUS ANDMETE KUSTUTAMISELE	19
2.1. Isikuandmete töötlemise lubatavus	19
2.2. Ülekaalukas avalik huvi ja andmesubjekti õiguste ülemäärane kahjustamine	23
2.3. Andmesubjekti õigus andmete kustutamisele kehtiva regulatsiooni kohaselt.....	26
2.4. Andmesubjekti õigus andmete kustutamisele andmekaitsemääruse kohaselt	30
2.5. Õigus olla unustatud ja õigus andmete kustutamisele - ühesugused või sarnased õigused.....	36
3. ÕIGUS OLLA UNUSTATUD VS VÄLJENDUSVABADUS JA ETTEVÕTLUSVABADUS	41
3.1. Puutumus väljendusvabadusega.....	41
3.1.1. Väljendusvabaduse kui põhiõiguse regulatsioon.....	41
3.1.2. Google Spain lahend ja selle mõju õigusele olla unustatud	45
3.1.3. Avaliku elu tegelane ja õigus olla unustatud.....	50
3.1.4. Õigus olla unustatud rakendamine ajakirjandusväljaannetes avaldatud isikuandmete suhtes	53
3.2. Puutumus ettevõtlusvabadusega.....	55
3.2.1. Ettevõtlusvabaduse kui põhiõiguse regulatsioon.....	55
3.2.2. Andmesubjekti õigus olla unustatud Salvatore Manni kohtuasja käsitluses	57
3.2.3. Andmekogud ja isikuandmete kustutamise õigus.....	60
3.3. Õigus olla unustatud rakendamine internetikeskkonna otsingusüsteemis.....	62
KOKKUVÕTE.....	70
SUMMARY	74
LÜHENDID	78
KASUTATUD ALLIKATE LOETELU.....	79

SISSEJUHATUS

Inimese mälu on ajas muutuv ning suur osa inimese mälupiltidest aja jooksul tuhmuvad, sulanduvad häguseks mälestuseks või ununevad sootuks. Ajalooliselt on unustamine olnud inimeste jaoks loomulik. Just nagu privaatsuski. Kuni digiajastuni, mil inimese mälu on osaliselt asunud asendama virtuaalne mälu, mis on kasutajast vaid paari arvutihiire vajutuse kaugusel, ning privaatsusest on saamas mälestus.

Oxford Internet Instituteni professor Viktor Mayer-Schönberger on kirjutanud raamatus “Delete - The Virtue of Forgetting in the Digital Age” mäletamise ja unustamise temaatikast ning mäletamise ja unustamise tasakaalu muutumisest seoses digitaalmaailma arenguga. Ta on tõdenud, et aegade algusest peale on unustamine inimeste jaoks olnud reegel ning mäletamine erand.¹ Seoses infotehnoloogia arenguga pole mäletamine inimeste jaoks kunagi varem olnud nii kättesaadav ning vähest ressursi nõudev kui praegu. Unustamisest on aga seevastu saanud kallim ja aeganõudvam protsess. Tasakaalu muutus unustamise ja mäletamise vahel, millega kaasneb aastakümnete pikkune digitaalne andmete säilitamine, võib Mayer-Schönberger'i sõnul kaasa tuua sotsiaalkultuurilise muutuse ühiskonnas, kus hinnang inimesele antakse digitaalse mälu pinnalt ning ühel hetkel võime rääkida ühiskonnast, millel puudub võime unustada ja andeks anda. Unustamisel on digitaalsel ajastul oma väärtus.²

Märtsis 2015. aastal korraldas Euroopa Komisjon Euroopa andmekaitseriformi käigus põhjaliku Eurobaromeetri isikuandmete kaitse teemalise uuringu. Muuhulgas küsiti „Kui suurt kontrolli tunned omavat enda andmete üle internetis, näiteks võimalust parandada, muuta, kustutada andmeid?“. Antud küsimuse vastustest selgus, et küsitletutest vaid 15% Euroopa Liidu (edaspidi EL) elanikest leidis, et neil on oma isikuandmete üle täielik kontroll ning 31% küsitletutest leidis, et neil puudub oma isikuandmete üle igasugune kontroll.³

Tom Bernal on leidnud, et kui inimeste isiklik informatsioon on kergesti kättesaadav potentsiaalsetele kurjategijatele või teistele, kel on soovi kasutada seda teavet inimeste vastu,

¹ V. Mayer-Schönberger. Delete - The Virtue of Forgetting in the Digital Age. Princeton University Press 2011, lk 2.

² Mayer-Schönberger 2011, lk 14.

³ European Commission. Special Eurobarometer 431: Data protection report. Brüssel: 2015, lk 6.

tunnevad inimesed end ohustatuna. Kui nende isikuandmed on ohus, tunnevad ka inimesed end ohustatuna. Seega peavad inimesed saavutama oma andmete üle suurema kontrolli ja nad peavad tundma, et neil on kontroll oma andmete üle.⁴ Ajendatuna murest seoses isikuandmete massilise töötlemisega tuleb üksikisikutele tagada õigus põhiõiguste kaitsele nii võrgust väljas olles (*offline*) kui ka võrgus olles (*online*), sealhulgas õigus privaatsusele.⁵ Privaatsus ei ole ainult rikaste ja kuulsate jaoks - meil kõigil on isiklikku ning konfidentsiaalset teavet, mida kaitsta - ja meil kõigil on risk selle teabe avalikuks tulemise ees.⁶

Euroopa andmekaitse reformi käigus on korduvalt rõhutatud, et isikuandmete kaitse küsimus on oluline just eelkõige kahest aspektist. Esmalt tuleb taastada inimeste usaldus infoühiskonnateenuste ning nende tarbimise turvalisuse osas, mis võimaldaks digitaalsel majandusel areneda kogu siseturu ulatuses. Teiseks peaks füüsilistel isikutel olema kontroll oma isikuandmete üle ja seetõttu tuleb tugevdada õiguskindlust füüsiliste isikute, ettevõtjate ja avaliku sektori asutuste seisukohast.⁷ 14. aprillil 2016. aastal kiitis Euroopa Parlament heaks nn andmekaitse reformi üldpaketi, sh määruse (EL) 2016/679 - füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta. 25. maist 2018. aastast kohaldamisele kuuluv eelnimetatud üldmäärus mõjutab potentsiaalselt tulevastel aastakümnetel kõiki EL-i üksikisikuid, kõiki EL-i organisatsioone, kes isikuandmeid töötlevad, ning kõiki selliseid organisatsioone väljaspool EL-i, kes töötlevad EL-is üksikisikute isikuandmeid.⁸

Isikuandmete kaitse õiguse lühikeses ajaloos võib eristada aega enne 2014. aasta Euroopa Kohtu (edaspidi EK) suurkodade lahendeid *Digital Rights Ireland Ltd (C-293/12) vs Minister for Communications, Marine and Natural Resources* ja teised ning *Kärntner Landesregierung (C-594/12)* ja teised ning *Google Spain vs Inc. V. Agencia Española de Protección de Datos (AEPD)* ja *Mario Costeja González (C-131/12)*, ning aega pärast nimetatud lahendeid. Esimene neist puudutas tugevalt isikuandmete säilitamist elektroonilise sideteenuse raames ja säilitamise tähtaegasid ning teine isikuandmete kustutamise õigust. Kuigi mõlemad otsused on

⁴ P. Bernal. *Internet Privacy Rights*. Cambridge University Press 2014, lk 202.

⁵ UN General Assembly plenary. *Resolution Right to Privacy in the Digital Age (A/RES/69/166)*. 2014, lk 3.

⁶ A. Melville-Brown. *Privacy Protection - Luxury Goods or Essential Commodity?* - Published Media Law and Ethics in the 21st Century. Palgrave Macmillan 2014, lk 79.

⁷ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2016/679, füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta, 27.04.2016.

⁸ Euroopa Andmekaitseinspektori soovitusel ELi andmekaitse reformi võimaluste kohta. Arvamus nr 3/2015.

märkimisväärse mõjuga ning leidnud laialdast kõlapinda, käsitleb autor antud magistritöö teemast tulenevalt just teisenä mainitud Google Spain lahendit. Euroopa õigusteadlaste hinnangul löi Euroopa Kohus selle lahendiga aluse isikute põhiõigusele olla unustatud.⁹ Õiguse olla unustatud tunnustamine Euroopa Liidus põhjustas pettunud reaktsioone nii USA õigusteadlaste seas kui ka mujal.¹⁰ Skeptikud väitsid, et õiguse olla unustatud tunnustamine ohustab sõnavabadust, piirab teabele juurdepääsu ja veelgi enam - võimaldab ajalugu ümber kirjutada. Euroopas on see lahend ja lahendis käsitletud õigus olla unustatud saanud märkimisväärse hulga publikatsioonide teemaks.

Alates 29. maist 2014. aastast, mil Google hakkas eelnimetatud Euroopa Kohtu lahendist tuleneva kohustuse tõttu võtma vastu inimeste taotlusi isikuandmetele viitavate linkide kustutamiseks otsingumootori tulemustest, on Google'le esitatud kokku 704 864 taotlust enam kui 1 969 000 URL-i eemaldamiseks (seisuga 02.04.2017). 43% ulatuses on taotlustes esitatud URL-id kustutatud.¹¹ Ajavahemikul juuni-september 2014. aastal ehk siis vahetult peale märgilist kohtuotsust, esitati Google'le 135 000 kustutamistaotlust viitega 470 000 lingile.¹² Need taotlused sisaldasid inimeste soove eemaldada enda nime põhjal sooritatud otsingutulemustest viiteid nende nimega seotud avalikele veebilehtedele. Seega võib väita, et eurooplased on lahendis väljatoodud õiguse teatud tingimustel interneti otsingumootorite tulemustest isikuandmete eemaldamiseks kiiresti omaks võtnud. See aga omakorda on orientiiriks, et inimesed tunnevad selle õiguse järele vajadust ning teema on aktuaalne. Kuivõrd Google on Euroopas kasutatavaim otsingumootor on töö autor käsitletud otsingumootorite kohaseid andmeid, juhendeid ja näiteid just Google'i otsingumootori põhjal.

Eraelu puutumatusel, sealhulgas isikuandmete kaitsel, väljendusvabadusel ja ettevõtlusvabadusel on demokraatlikus ühiskonnas äärmiselt oluline roll. Riigikohus on märkinud, et mistahes põhiõiguse realiseerimisvõimalused saavad piiramatult kesta vaid seni, kuni seejuures ei takistata mingi teise põhiõiguse realiseerimist. Sellises põhiõiguste konkurentsi olukorras tekib paratamatult

⁹ V. Boehme-Neßler. Das Recht auf Vergessenwerden - Ein neues Internet - Grundrecht im Europäischen Recht. NVwZ 2014.

¹⁰ M. Ambrose, J. Ausloos. The Right to be Forgotten Across the Pond. - Journal of Information Policy 3 2013; J. Zittrain. Don't Force Google to Forget. - New York Times 14.05.2014; S. Kulk, F. Z. Borgesius. Google Spain v. González: Did the Court Forget about Freedom of Expression? - European Journal of Risk Regulation 2014;

A. Hern, Wikipedia Swears to Fight "censorship" of "Right to be Forgotten" Ruling. - The Guardian 06.08.2014.

¹¹ European Privacy Requests for Search Removals. Google Transparency Report 02.04.2017.

¹² Drawing the Line; The Right to Be Forgotten. - The Economist 04.10.2014.

põhiõiguste piiramise vajadus.¹³ Lähtudes põhiseaduse §-st 11 tohib põhiõigusi ja põhivabadusi piirata vaid kooskõlas põhiseadusega ning juhul, kui need piirangud on demokraatlikus ühiskonnas vajalikud ega moonuta piiratavate õiguste ja vabaduste olemust. Seega peavad põhiõiguste ja -vabaduste piiramiseks olema väga kaalukad põhjused. Andmesubjekti õiguse olla unustatud rakendamise kaasnab igal juhul põhiõiguste ja -vabaduste konkurents, mille tulemusel ei ole võimalik kõiki väärtusi täielikult tagada.

Käesoleva magistritöö eesmärk on käsitleda andmesubjekti õigust isikuandmete kustutamisele EL-i ja Eesti isikuandmete kaitse õigust puudutavates regulatsioonides ning tuginedes asjakohasele kohtupraktikale leida, kas andmesubjektile on tagatud piisav kaitse õigusele olla unustatud ning kas sellise õiguse tagamine andmesubjektile riivab ebaproportsionaalselt teisi isikute põhiõigusi ja -vabadusi, eelkõige väljendusvabadust ning ettevõtlusvabadust.

Eesmärgi saavutamise eelduseks on käesolevas töös järgmiste ülesannete täitmine:

- 1) isikuandmete kaitse õiguse regulatsiooni kujunemise ja põhimõtete väljatoomine tuginedes erinevatele sellealastele õigusregulatsioonidele ning publikatsioonidele;
- 2) õiguse andmete kustutamisele ja õiguse olla unustatud regulatsiooni käsitlemine tuginedes asjakohasele kohtupraktikale ja publikatsioonidele;
- 3) isikuandmete kaitse põhiõiguse läbi õiguse andmete kustutamisele kollisiooni väljendusvabaduse ning ettevõtlusvabadusega käsitlemine tuginedes asjakohasele kohtupraktikale ja publikatsioonidele.

Magistritöö koosneb kolmest peatükist, mis jagunevad alapeatükkideks vastavalt teemakäsitlelustele. Esimeses peatükis käsitleb töö autor isikuandmete kaitse õiguse kujunemist ning nimetatud õiguse põhimõtteid peatudes vaid olulisematel sündmustel ning õigusallikatel, mis on magistratöö eesmärki silmas pidades autori subjektiivsel hinnangul olulised välja tuua.

Teises peatükis käsitleb autor õiguse andmete kustutamisele ja õiguse olla unustatud regulatsiooni nii kehtivast kui alates 25. maist 2018. aastast kohaldatavast õigusest lähtuvalt, nimetatud õigustega seotud olulisi määratlemata õigusmõisteid ja asjakohast kohtupraktikat. Muuhulgas peab töö autor

¹³ RKO 3-1-180-97 p I.

vajalikuks käsitleda ka mõistete õigus andmete kustutamisele ja õiguse olla unustatud suhestumist viidates asjakohastele publikatsioonidele.

Kolmandas peatükis käsitleb autor isikuandmete kaitse põhiõiguse õiguse olla unustatud kollisiooni väljendusvabaduse ning ettevõtlusvabadusega peamiselt kahe Euroopa Kohtu lahendi näitel, millest üks on eelmainitud 2014. aasta lahend nr C-131/12 ehk nn Google Spain lahend ja teine 2017. aasta 9. märtsi lahend nr C-398/15 Camera di Commercio, Industria, Artigianato e Agricoltura di Lecce vs Salvatore Manni. Samuti leiab käsitlemist õiguse olla unustatud rakendamise võimalikkus ja problemaatika internetikeskkonnas.

Töö eesmärkide saavutamiseks on autor kasutanud peamiselt analüütilist ehk deduktiivset meetodit, arvestataval määral ka kronoloogilist meetodit. Magistritöö autori hinnangul on eestikeelset magistritöö teemat käsitlevat õiguskirjandust vähe. Valdavalt on andmesubjekti õigust olla unustatud puudutav üldine materjal võõrkeelne. Võõrkeelset materjali õiguse olla unustatud kohta on selle õiguse lühikesest ajaloost hoolimata palju ning see näitab magistritöö autori hinnangul teema aktuaalsust. Magistritöö kirjutamisel tugines autor peamiselt Eesti ja Euroopa Liidu õigusaktidele ning Euroopa Liidu institutsioonide materjalidele (sh Euroopa Komisjoni ning andmekaitse direktiivi artikkel 29 alusel moodustatud töögrupi arvamustele), Euroopa Kohtu praktikale ja Euroopa Inimõiguste Kohtu lahenditele ning teemakohasele erialakirjandusele.

Magistritööd iseloomustavad märksõnad on andmekaitse, isikuandmed, privaatsus, sõnavabadus.

1. ISIKUANDMETE KAITSE ÕIGUSE KUJUNEMINE, ÕIGUSALLIKAD JA PÕHIMÕTTED

1.1. Isikuandmete kaitse õiguse kujunemine ja regulatsioon

1.1.1. Isikuandmete kaitse õiguse kui isiku põhiõiguse regulatsioon Euroopa tasandil

Isikuandmete kaitse õigus on tihedalt seotud põhiõigusega eraelu puutumatusesele ehk õigusega privaatsusele. Nimetatud põhiõigusega on hõlmatud ka informatsioonilise enesemääramise õigus.¹⁴ Õigus informatsioonilisele enesemääramisele on käsitletav isiku põhiõiguse ja põhivabadusena ise valida ja otsustada, kellele ja milliseid andmeid ta enda kohta teada annab.¹⁵

Euroopas on õigus eraelu puutumatusesele olnud juba pikka aega reguleeritud ning mitmed regulatsioonid on asjakohased ka seoses õigusega olla unustatud.¹⁶ Õigus eraelu puutumatusesele sätestati esmakordselt 1948. aasta inimõiguste ülddeklaratsiooni artiklis 12, mille kohaselt ei või kellegi isiklikku ja perekonnaellu meelevaldselt vahele segada, ega kellegi korteripuutumast, kirjavahetuse saladust või au ja reputatsiooni meelevaldselt määrada.¹⁷

1950. aastal Euroopa Nõukogu poolt vastu võetud ning 1953. aastal jõustunud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikkel 8 „Õigus era- ja perekonnaelu austamisele“ kaitse alla kuulub ka õigus isikuandmete kaitsele.¹⁸ Nimetatud artikkel sätestab igapäevase õiguse tema era- ja perekonnaelu ja kodu ning sõnumite saladust austamisele. Euroopa Nõukogu Parlamentaarne Assamblee on 1998. aasta resolutsioonis leidnud, et kõnealune säte ei kaitse üksikisikut mitte ainult avaliku võimu sekkumise eest, vaid ka eraisikute või -organisatsioonide, sh meedia, sekkumise eest.¹⁹ *Expressis verbis* viidet isikuandmete kaitsele siiski nimetatud konventsiooni artiklitest ei tulene. Samas on eraelu mõiste jäetud õiguslikult selgelt määratlemata, et tagada sätte võimalikult ulatuslik rakendusala. Nimetatud konventsioonist tulenevate kohustuste tagamiseks asutati 1959. aastal Strasbourgis Euroopa Inimõiguste Kohus (edaspidi EIK). EIK on oma lahendites kinnitanud, et eraelu mõiste ammendava määratluse andmist ei peeta vajalikuks ega ka võimalikuks (nt EIKo, *Bensaid vs Ühendkuningriik*, 06.02.2001, p 47). EIK on oma tegutsemisaastate jooksul käsitlenud

¹⁴ A. Nõmper, E. Tikk. Informatsioon ja õigus. Tallinn: Juura 2007, lk 47.

¹⁵ M. Männiko. Õigus privaatsusele ja andmekaitse. Tallinn: Juura 2011, lk 42.

¹⁶ Ambrose, Ausloos 2013, lk 6.

¹⁷ ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon A/RES/217, 10.12.1948.

¹⁸ Euroopa andmekaitseõiguse käsiraamat. Luxembourg: Euroopa Liidu Väljaannete Talitus 2015, lk 15.

¹⁹ Council of Europe, Parliamentary Assembly, Resolution 1165 (1998) on the Right to Privacy, §11.

isikuandmete kaitse õiguse ulatuse ning tagajärgedega seonduvalt väga mitmeid juhtumeid. Magistritöö raames leiavad olulisimad lahendid kajastamist järgnevates peatükkides.

Novembris 2000. aastal kuulutati Euroopa Ülemkogu Nice'i istungil välja Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi harta), milles tunnistatakse isikuandmete kaitset eraldi õigusena.²⁰ Algselt poliitilise dokumendina planeeritud harta muudeti EL-i Lissaboni lepingu jõustumisega 1. detsembril 2009. aastal õiguslikult siduvaks ning privaatsuse kõrval sai isikuandmete kaitse õigus Euroopa Liidus eraldi põhiõiguseks.²¹ Harta artikkel 7 „Era- ja perekonnaelu austamine“ sätestab, et igal on õigus sellele, et austataks tema era- ja perekonnaelu, kodu ja edastatavate sõnumite saladust. Artikkel 8 „Isikuandmete kaitse“ kohaselt on igal õigus oma isikuandmete kaitsele. Punkt 2 kohaselt tuleb selliseid andmeid töödelda asjakohaselt ning kindlaksmääratud eesmärkidel ja asjaomase isiku nõusolekul või muul seaduses ettenähtud õiguslikul alusel. Igal on õigus tutvuda tema kohta kogutud andmetega ja nõuda nende parandamist.

Tulenevalt eeltoodust soovib autor käesoleva töö osas rõhutada, et harta kohaselt on isikuandmete kaitse õigus ning samuti ka õigus eraelule Euroopa Liidus tagatud igal ning see ei ole seotud Euroopa Liidu liikmesriigi kodanikuks olemisega. Samas tuleb märkida, et Euroopa andmekaitseasutuste töörühm (edaspidi Andmekaitse Töörühm) on oma juhendis märkinud, et praktikas keskenduvad andmekaitse järelevalveasutused nõuetele, kus on selge seos andmesubjekti ja Euroopa Liidu vahel, näiteks kui andmesubjekt on Euroopa Liidu liikmesriigi kodanik või siis resident.²²

Harta artikkel 52 punkt 1 sätestab, et hartaga tunnustatud õiguste ja vabaduste teostamist tohib piirata ainult seadusega ning arvestades nimetatud õiguste ja vabaduste olemust. Piirangute kohaldamisel tuleb lähtuda proportsionaalsuse põhimõttest ehk siis piiranguid võib kohaldada vaid juhul, kui need on vajalikud ning vastavad tegelikult EL-i poolt tunnustatud üldist huvi pakkuvatele eesmärkidele või kui on vaja kaitsta teiste isikute õigusi ja vabadusi.²³ Kuivõrd puudub põhiõiguste

²⁰ Euroopa Liidu põhiõiguste harta. - ELT C 326/02 2012.

²¹ E. Rohtmets. Isikuandmete kaitse küsimused Euroopa Kohtu eelotsustes. Andmesubjekti õiguste kaitse. Kohtupraktika analüüs. Tartu: Riigikohus, õigusteabe osakond 2013.

²² Article 29 Data Protection Working Party. Guidelines on the Implementation of the Court of Justice of the European Union Judgment on Google Spain Spain and Inc. V. Agencia Española de Protección de Datos (AEPD) and Mario Costeja González (C-131/12). 26.11.2014, lk 3.

²³ Euroopa Liidu põhiõiguste harta.

hierarhia, pole ühegi põhiõiguse puhul võimalik esile tõsta, et üks õigus on olulisem või kaitsmist vääriavam kui teised. Põhiõiguste dogmaatikast tulenevalt lahendatakse põhiõiguste kollisioonid eri õiguste kaalumise, mille tulemusena võib üht põhiõigust erandina teise põhiõiguse huvides piirata. Vastav dogmaatika tuleneb ka harta artikli 52 alapunktist 1. Igal konkreetsel juhul on tegemist faktiküsimusega. Reeglina on kaalumise vaba ja pole võimalik ette öelda, milline põhiõigus peale jääb. Et otsustada selle üle, kas informatsiooni säilitamine ja avalikustamine ehk töötlemine on vajalikud, tuleb kaaluda erinevaid vastakaid huve.²⁴

Euroopa inimõiguste konventsioon (edaspidi EIÕK) ega harta üldist vabaduspõhiõigust (mis muuhulgas hõlmab ka isiku informatsioonilist enesemääramise õigust) ei sisalda, kuid EIK tõlgendab laiendavalt EIÕK-i artiklit 8, andes sellele üldisele vabaduspõhiõigusele sarnaneva funktsiooni.²⁵ Suuresti põhjusel, et EIÕK-is puudub säte, mis tagaks üldise vabaduspõhiõiguse või isiksuspõhiõiguse, paigutab EIK enamuse enesemääramisõiguse ja enesekujutamise õigusega seotud küsimusi EIÕK-i artikli 8 eraelu puutumatus kaitsealasse.²⁶

Euroopa Kohus on rõhutanud isikuandmete kaitse põhiõiguse seost teiste põhiõigustega ja vajadust tagada isikuandmete kaitsel õiglane tasakaal erinevate põhiõiguste vahel. Euroopa Kohus on Volker und Markus Schecke ja Eifert vs Land Hessen otsuses märkinud, et põhiõigus isikuandmete kaitsel on tihedalt seotud põhiõigusega eraelu puutumatus.²⁷ Eraelu puutumatus põhiõiguse riive tuvastamisel ei ole oluline, kas edastatud isikuandmed on delikaatsed või mitte või kas asjaomased isikud on selle riive tõttu pidanud taluma mingeid ebamugavusi.²⁸ Pärast Lissaboni lepingu jõustumist viitab Euroopa Kohus põhiõiguste käsitlemisel peamiselt hartale. Euroopa Kohtu praktika näitab ka, et harta sätete kaudu, mis seovad harta EIÕK-iga ja EIK-i praktikaga, on EIÕK ja selle tõlgendamise praktika põhiõiguste sisustamisel jätkuvalt olulisel kohal. Näiteks on Euroopa Kohus EIK-i praktikale viidanud eraelu mõiste tõlgendamisel. Isikuandmete kaitse asjades eraelu puutumatus kaitse olulisust on Euroopa Kohus ka korduvalt rõhutanud. Kui enne Lissaboni lepingu jõustumist keskendus Euroopa Kohus eraelu puutumatus kaitse põhiõigusele,

²⁴ E. Liiv. Kas eraisikul on õigus unustusele internetis? - *Juridica* IX/2014, lk 646, 647.

²⁵ Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2012, § 19.

²⁶ Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne 2012, § 26.

²⁷ EKo C-92/09, *Volker und Markus Schecke ja Eifert*, p 47.

²⁸ vt EKo C-465/00, *Rechnungshof vs Österreichischer Rundfunk jt*, ühendatud EKo C-465/00, C-138/01 ja C-139/01, p 75.

siis pärast harta siduvaks muutumist käsitleb kohus isikuandmete kaitse põhiõigust ja eraelu puutumatus kaitse põhiõigust koos.²⁹

1.1.2. Isikuandmete kaitse õiguse kui põhiõiguse regulatsioon Eestis

EV Põhiseadus (edaspidi PS) § 26 sätestab, et igaühel on õigus perekonna- ja eraelu puutumatusle. Riigiasutused, kohalikud omavalitsused ja nende ametiisikud ei tohi kellegi perekonna- ega eraellu sekkuda muidu, kui seaduses sätestatud juhtudel ja korras tervise, kõlbluse, avaliku korra või teiste inimeste õiguste ja vabaduste kaitseks, kuriteo tõkestamiseks või kurjategija tabamiseks. PS § 26 sõnastamisel oli selgeks eeskujuks eelnevalt mainitud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikkel 8.³⁰ Tuleb märkida, et eelnimetatud säte tagab isikule nii õiguse olla kaitstud riigi omavoli eest kui ka õiguse saada riigilt kaitset kolmandate isikute ebaseadusliku käitumise osas. PS § 26 kaitseb kõiki eraelu valdkondi, mis ei ole hõlmatud mõne eraelu kaitsva erisättega põhiseaduses. Eraelu sfääri kuuluvad eelkõige intiimsfääri puutumatus, õigus seksuaalsele enesemääramisele, õigus informatsioonilisele enesemääramisele ja õigus oma sõnale ja pildile.³¹ Ka Riigikohus on lahendis nr 3-3-1-3-12 märkinud, et isikuandmete kaitse on eraelu kaitse üheks oluliseks valdkonnaks. Eraelu puutumatus riivena käsitletakse muuhulgas isikuandmete kogumist, säilitamist, kasutamist ja avalikustamist.³²

Õigust informatsioonilisele enesemääramisele on käsitletud ka kui PS § 19 (igaühel on õigus vabale eneseteostusele) üht komponenti.³³ Igaüks peab oma õiguste ja vabaduste kasutamisel ning kohustuste täitmisel austama ja arvestama teiste inimeste õigusi ja vabadusi ning järgima seadust. Nimetatud sättest tuleneb üldine isikuõigus. Lähtudes Robert Alexy seisukohtadest sätestab PS § 19 lg 1 üldise isikuõiguse kaitseesemeteks üksnes säärased isiksuse vaba eneseteostuse kui inimväärikuse väljenduse tingimused, mida teised põhiõigused ei kaitse. Nimetatud paragrahvis sisalduvast enesemääramise õigusest on tuletatav üleüldine õigus informatsioonilisele enesemääramisele.³⁴ Informatsiooniline enesemääramine tähendab igaühe õigust ise otsustada, kas ja kui palju tema kohta andmeid kogutakse ja salvestatakse.³⁵

²⁹ Rohtmets 2013, lk 27.

³⁰ Eesti Vabariigi Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne 2012, § 26.

³¹ Eesti Vabariigi Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne 2012, § 26.

³² RKo 3-3-1-3-12 p 19.

³³ Eesti Vabariigi Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne 2012, lk 250.

³⁴ R. Alexy. Põhiõigused Eesti Põhiseaduses. - Juridica 2001/eriväljaanne, lk 50.

³⁵ Eesti Vabariigi Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne 2012, § 19.

1.1.3. Isikuandmete kaitse õiguse regulatsioon ja selle kujunemine Euroopas

Vajadus isikuandmete kaitse regulatsioonide järele tõusetus seoses infotehnoloogia arenguga. 1970. aastatel leidis Euroopa Nõukogu, et uute tehnoloogiliste arengute valguses oli Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklil 8 mitmeid puudusi: mõiste „eraelu“ ebamäärane ulatus, liigne ametiasutuste sekkumine ning äriühingute ja teiste erasektori organisatsioonide poolse võimaliku isikuandmete väärkasutuse osas ennetava lähenemise puudumine.³⁶

Esimest korda kehtestati andmekaitse sätteid 1970. aastal Saksamaal Hesse Liidumaa regulatsioonis.³⁷ Pärast põhjalikke ettevalmistusi asus Euroopa Nõukogu EIÕK-i artiklile 8 viidetes isikuandmete kaitse valdkonda reguleerima. Tulemuseks oli 1981. aastal allkirjastamiseks avatud konventsioon nr 108 - isikuandmete automatiseeritud töötlemisel isiku kaitse konventsioon, mis on tuntud ka andmekaitse konventsioonina. Konventsioon nr 108 on andmekaitse valdkonnas ainus rahvusvaheline õiguslikult siduv dokument.³⁸ 27. märtsi 2017. aasta seisuga on konventsiooniga ühinenud 50 riiki ning 6 riiki on vaatleja staatuses (sh Kanada ja USA).³⁹ Konventsiooni eesmärgiks on tagada igale üksikisikule isikuandmete automatiseeritud töötlemisel tema õiguste ja põhivabaduste austamine ning eelkõige tema õigus eraelu puutumatusel, samuti kaitsta üksikisikut kuritarvitamiste eest, mis võib kaasneda isikuandmete kogumise ja töötlemisega.⁴⁰

Veel enne, 1980. aastal, avaldas OECD nõukogu suunised isikuandmete kaitse ja piiriülese andmete edastuse suhtes.⁴¹ Suuniste eessõna kohaselt oli soov kehtestada ühtsed andmekaitse põhimõtted, millest liikmesriigid siseriikliku andmekaitse õiguse jõustamisel lähtuda saaks, kuna paljudes riikides oli andmekaitsealaste seaduste väljatöötamise ning jõustamise protsess käimas.⁴² Suunistel puudub õiguslik jõud, kuid nende rolli, sh suuniste teises osas sõnastatud isikuandmete töötlemise põhimõtete rolli, ühtsema andmekaitse õiguse kujunemisel nii Euroopas kui ka mujal ei

³⁶ P. Hustinx. EU Data Protection Law - Current State and Future Perspectives, 09.01.2013, lk 3.

³⁷ M. Tzanou. Data Protection as a Fundamental Right Next to Privacy? “Reconstructing” a not so new right. International Data Privacy Law. 2013, vol. 3, no. 2, lk 90.

³⁸ Euroopa andmekaitseõiguse käsiraamat 2015, lk 16.

³⁹ S. Kwasny. Data Protection and Freedom of Expression. Presentation on The International Symposium on the Protection and Promotion of Freedom of Expression and Media Freedom, 27.03.2017.

⁴⁰ Euroopa Nõukogu isikuandmete automatiseeritud töötlemisel isiku kaitse konventsioon, CETS nr 108, 1981.

⁴¹ OECD Guidelines on the Protection of Privacy and Transborder Flows of Personal Data, 23.09.1980.

⁴² OECD Guidelines on the Protection of Privacy and Transborder Flows of Personal Data, 23.09.1980.

tohiks alahinnata. Autor peab oluliseks välja tuua, et OECD suuniste osas ei ole isikuandmete töötlemine piiratud automatiseeritud töötlemisega (nagu konventsioon nr 108 puhul) vaid suuniste seletuskirja punkti 20 kohaselt hõlmab see isikuandmete töötlemist olenemata töötlemise vormist.

Hetkel kehtivaks raamõigusaktiks andmekaitse valdkonnas on Euroopa Parlamendi ja Nõukogu 24. oktoobri 1995. aasta direktiiv 95/46/EÜ üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta (edaspidi andmekaitse direktiiv), mis jõustus 13. detsembril 1995. aastal.⁴³ Andmekaitse direktiivis käsitletakse kahte võrdselt olulist eesmärki: isikute põhiõiguste ja -vabaduste, eelkõige andmekaitset käsitleva põhiõiguse kaitset, ning siseturu, st käesoleval juhul isikuandmete vaba liikumise väljakujundamist.⁴⁴ Kõige olulisem täiendus, mille üldine andmekaitse direktiiv endaga kaasa tõi, oli isikuandmete töötlemisele loaklausli kehtestamine artiklis 7, millega defineeriti esmakordselt sisulised eeldused, mille täitmiseta ei tohi andmeid töödelda.⁴⁵ Andmekaitse direktiivi artikkel 7 kohaselt leiti, et üksikisikute õiguste ja vabaduste, eelkõige eraelu puutumatus õiguse kaitse tase seoses isikuandmete töötlemisega on liikmesriigiti erinev ja see võib takistada selliste andmete edastamist ühest liikmesriigist teise ehk ühe asutamislepingu põhieesmärgi - ühtse siseturu - toimimist. Takistuste kõrvaldamiseks tulenes vajadus sätestada siseriiklikes õigusaktides andmetöötuse seaduslikkust reguleerivad üldised tingimused ehk õiguse ühtlustamiseks. Tulenevalt eelnimetatud direktiivi artiklist 10 on isikuandmete töötlemist käsitlevate õigusaktide eesmärk kaitsta EIÕK-i artiklis 8 ja ühenduse õiguse üldistes põhimõtetes tunnustatud põhiõigusi ja -vabadusi, eelkõige õigust eraelu puutumatusle. Nimetatud põhjusel peab ühenduses tagatava kaitstuse tase olema kõrgem. Võrreldes andmekaitse konventsiooniga on andmekaitse direktiivi kohaldamisala laiem, kuna direktiiv kohaldub igale andmetöötuse viisile sh automatiseeritud töötlemisele.⁴⁶

Õigusalasest kirjandusest on märgitud, et on oluline silmas pidada, et 1990-ndatest aastatest pärinev andmekaitse direktiiv ei ole sätestatud interneti võimalikku arengut silmas pidades. Seda ei või

⁴³ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 95/46/EÜ üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta. - L 281, 23.11.1995.

⁴⁴ Euroopa Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, Nõukogule, Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning regionide komiteele „Terviklik lähenemisviis isikuandmete kaitsele Euroopa Liidus“. Brüssel, 4.11.2010.

⁴⁵ L. Gundermann, M. Ernits, U. Eesmaa, M. Heinsalu. Euroopa Liidu andmekaitseõigus – andmekaitse ja andmete avaliku juurdepääsu suhtest ning andmekaitse järelevalve olukorrast. - Juridica 2005/VIII, lk 512.

⁴⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 24. oktoobri 1995. aasta direktiiv 95/46/EÜ üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta (andmekaitse direktiiv). EÜT L 281, 23.11.1995.

laiendavalt tõlgendada interneti puudutavatele küsimustele.⁴⁷ Euroopa Kohtu kohtujurist Niilo Jääskinen on samuti oma ettepanekus märkinud, et aastal 1995 oli üldine pääs internetti uudne nähtus. /.../ Seega on selge, et ühenduse seadusandja ei näinud ette interneti arenemist üldkättesaadavaks ja üldist otsingut võimaldavaks ülemaailmseks teabekoguks./.../ Sellise arengu tulemusel on direktiivi potentsiaalne kohaldamisala tänapäeva maailmas muutunud üllatavalt laiaks. /.../ See kohustab Euroopa Kohut rakendama direktiivi ulatuse tõlgendamisel mõistlikkust, teisisõnu proportsionaalsuse põhimõtet, et hoida ära ebamõistlikud ja liialdased õiguslikud tagajärjed.⁴⁸

Aastaks 2010 oli direktiivi rakendamisel tekkinud andmekaitse õiguse killustatus, sest liikmesriikides andmekaitsele kohaldatava õiguse tasemed erinesid, tekitades liidu piires õiguskindlusetust. Seega ei olnud direktiiviga loodetud andmekaitse õiguse harmoniseerimine toimunud oodatud määral. Lisaks oli tekkinud Euroopa Liidus üha enam probleeme direktiivi rakendamisel digitaliseerunud maailmas, kus riigipiirid varasemal kujul enam ei kehtinud ning ilmnedid probleemid isikuandmete piiriülesele andmetötlusele regulatsiooni kohaldatavusega.

16. septembril 2010. aastal esines Viviane Reding, tolleaegne Euroopa Liidu õigusküsimuste, põhiõiguste ja kodakondsuse volinik ning Euroopa komisjoni asepresident, Brüsselis toimunud Digitaalse ühisturu konverentsil kõnega, kus ta muuhulgas teatas, et plaanib oktoobris 2010. aastal esitleda esialgse kava kehtiva andmekaitse direktiivi (95/46/EÜ) läbivaatamiseks, et tugevdada üksikisikute õiguste ning siseturu toimimist andmekaitse osas.⁴⁹

4. novembril 2010. aastal esitas Euroopa Komisjon Euroopa Liidu andmekaitse eeskirjade tugevdamise strateegia (IP/10/1462 ja MEMO/10/542). Strateegia eesmärk oli kaitsta üksikisikute andmeid kõikides poliitikavaldkondades, sealhulgas korrakaitstes, vähendades samas ettevõtjate halduskoormust ja tagades andmete vaba liikumise EL-is. Komisjon kasutas nimetatud poliitika läbivaatamist ja avaliku arutelu tulemusi EL-i 1995. aasta andmekaitse direktiivi (95/46/EÜ) muutmiseks.

⁴⁷ A. Savikko. Pois hakutuloksista, pois mielestä? - Lakimies 2015/3–4 s. 428.

⁴⁸ N. Jääskinen. Kohtujuristi ettepanek kohtuasjas C-131/12, 25.06.2013, p 27.

⁴⁹ V. Reding. Doing the Single Market justice, 16.09.2010.

Andmekaitsereformi ette valmistades korraldas Euroopa Komisjon 2011. aastal andmekaitse direktiivi rakendamise hindamise.⁵⁰ Hindamine kinnitas, et direktiivi ülevõtmisel liikmesriikidele jäetud vormi ja meetodite valik ning riigiti erinevad ühiskondlikud ja õiguslikud arusaamad on endaga kaasa toonud direktiivi oluliselt erineva käsitluse.⁵¹ Komisjon jõudis seisukohale, et loodav uus andmekaitse üldraamistik peab asendama kehtiva andmekaitse direktiivi Euroopa Liidu määrusega, mis on liikmesriikidele vahetult kohaldatav.⁵² Isikuandmete kaitse reformipakett pakuti esialgselt välja kui vahend, millega tugevdada õigust eraelu puutumatusel internetis, andes inimestele rohkem teavet oma õiguste kohta ja rohkem kontrolli oma isikuandmete üle.⁵³

Andmekaitsereformi käigus sõnastas Euroopa Komisjon peamiste eesmärkidena üksikisikute õiguste tugevdamise ning siseturu mõõtmete laiendamise.⁵⁴ Esimese eesmärgi saavutamisel peeti oluliseks tagada igas olukorras üksikisikutele asjakohane kaitse, suurendada andmesubjektide jaoks läbipaistvust, tõhustada kontrolli enda kohta kogutud andmete üle, suurendada teadlikkust, tagada teadlik ja vabatahtlik nõusolek, kaitsta delikaatseid andmeid, tõhustada õiguskaitsevahendeid ja sanktsioone.⁵⁵ Komisjon leidis, et üksikisikutele andmekaitse kõrge taseme tagamiseks, tuleb andmete töötlemist andmete vastutavate töötajate poolt piirata andmete kogumise eesmärgiga (võimalikult väheste andmete kogumise põhimõte) ja säilitada andmesubjektide tõhus kontroll nende kohta kogutud andmete üle. Üksikisikutel peaks olema alati võimalus tutvuda enda kohta kogutud andmetega, neid parandada, kustutada ja sulgeda, välja arvatud juhul, kui selle takistamise eesmärgid on ette nähtud õigusaktides. Nimetatud õigused on küll sätestatud kehtivas õigusraamistikus, kuid kuna nende kasutamise viisi ei ole ühtlustatud, on neid teatavates liikmesriikides võimalik kasutada lihtsamalt kui teistes. Selliste õiguste kasutamine on muutunud eriti suureks probleemiks internetis, kus andmeid säilitatakse sageli asjaomast isikut sellest teavitamata ja/või tema loata.⁵⁶ Komisjon asus seisukohale, et andmekaitsereformi käigus tuleb täpsustada nn õigust olla unustatud, st üksikisiku õigust nõuda enda kohta kogutud andmete töötlemise lõpetamist ja selliste andmete kustutamist, kui neid ei ole õiguspärastel eesmärkidel

⁵⁰ Commission Staff Working Paper Impact Assessment /SEC/2012/0072 final, 25.01.2012.

⁵¹ P.K. Tupay. Õigusest eraelule kuni andmekaitse üldmääruseni ehk tundmatu õigus isikuandmete kaitsele. - Juridica IV/ 2016, lk 237.

⁵² Commission Staff Working Paper Impact Assessment 2012.

⁵³ Euroopa Andmekaitseinspektori soovitusel ELi andmekaitse reformi võimaluste kohta. Arvamus nr 3/2015.

⁵⁴ Euroopa Komisjoni teatis 2010.

⁵⁵ Euroopa Komisjoni teatis 2010.

⁵⁶ Euroopa Komisjoni teatis 2010.

enam vaja. See kehtib näiteks juhul, kui isik on tühistanud nõusoleku, mille ta oli varem andnud enda kohta kogutud andmete töötlemiseks, või kui selliste andmete säilitamise aeg on möödunud.⁵⁷

Pikkade arutelude ning läbirääkimiste tulemustel jõudsid Euroopa Parlament, Euroopa Nõukogu ja Euroopa Komisjon ühiste seisukohtadeni ning 14. aprillil 2016. aastal kiitis Euroopa Parlament heaks nn andmekaitse reformi üldpaketi, sh määruse (EL) 2016/679 - füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (edaspidi andmekaitsemäärus).⁵⁸

Isikuandmete kaitse õigust reguleerivad lisaks eeltoodule veel mitmed direktiivid, kuid tulenevalt magistr töö teemast ning eesmärkidest töö autor neid direktiive ei käsitlenud.

1.1.4. Isikuandmete kaitse õiguse alase regulatsiooni kujunemine Eestis

Eestis algatati isikuandmete kaitse seaduse (edaspidi IKS) menetlus Vabariigi Valitsuse poolt esmakordselt 03.05.1995. Ligi aastase menetlemise tulemusel võeti seadus 12.06.1996 Riigikogu poolt vastu ning esimene isikuandmete kaitse seadus jõustus veel samal aastal.⁵⁹ 2003. aastal ilmnis vajadus viia kehtiv IKS kooskõlla Euroopa Liidu andmekaitsealase reeglistikuga ning eeskätt andmekaitse direktiiviga, mistõttu täiendati olemasolevat seadust oluliselt. Uues redaktsioonis jõustus seadus 2003. aastal. Viimased ulatuslikumad IKS-i muudatused, mille tulemusel parandati mitmed 2003. aastal jõustunud seaduse rakendamisel ilmnunud kitsaskohad, jõustusid 1. jaanuaril 2008. aastal.⁶⁰

IKS-i analüüsid on leitud, et IKS võtab andmekaitse direktiivi üle samas printsiipiaalsuse astmes, kui on direktiiv ise. Riigisisese õigusega andmekaitse direktiivi eriti ei täpsustata. IKS-i üldseaduse iseloomu ja samas eriseadustes või IKS-is erinevuste puudumist võib pidada üheks andmekaitseprobleemide rohkuse peamiseks põhjuseks Eestis. IKS toimib edukalt kui üldosaseadus, puuduvad aga eriosa normid, mis jätab seaduse rakendajatele laia diskretsiooniõiguse ning sellega koos ka kohaldamisraskused.⁶¹ Ka Andmekaitse Inspektsiooni

⁵⁷ Euroopa Komisjoni teatis 2010.

⁵⁸ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus 2016/679.

⁵⁹ Isikuandmete kaitse seadus. RT I 1996, 48, 944.

⁶⁰ Isikuandmete kaitse seadus. RT I 2007, 24, 127.

⁶¹ L. Kanger, E. Rohtmets. Eesti andmekaitse Euroopa Kohtu praktika peeglis. - Riigikogu Toimetised nr 23, 2011.

peadirektor Viljar Peep on 2016. aastal IKS-i iseloomustades öelnud, et isikuandmete kaitse seadus on eeskätt abstraktne üldseadus. Ta põhineb suuresti üldprintsipiidel ning määratlemata õigusmõistete (nt „avalik huvi”, „ülemäärane kahjustamine”) kaalumisel.⁶² Asjaolu, et isikuandmete kaitse regulatsioon sisaldab mitmeid määratlemata õigusmõistete, teeb autori hinnangul kaalumise keerulisemaks. Veelgi enam, iga juhtum, kus isikuandmete kustutamise põhjendatust kaalutakse, on erakordne tulenevalt eeskätt andmesubjekti isikust ning avalikkus huvist andmete vastu.

1.2. Isikuandmete kaitse õiguse põhimõtted

Esmaselt sõnastati andmekaitse alased üldpõhimõtted OECD nõukogu poolt avaldatud suunistes isikuandmete kaitse ja piiriülese andmete edastuse suhtes. Nimetatud suunistes sõnastas nõukogu järgmised põhimõtted: piiratud kogumise põhimõte, andmete kvaliteedi põhimõte, eesmärgikohasuse põhimõte, kasutuse piiramise põhimõte, turvalisuse põhimõte, avatuse põhimõte, individuaalse osaluse põhimõte, vastutuse põhimõte.⁶³ Euroopa Nõukogu konventsioon nr 108 inkorporeeris OECD põhimõtted suures ulatuses lisades mõne täienduse.⁶⁴ Kehtivas andmekaitse direktiivis on üldpõhimõtted valdavalt sätestatud artiklis 6. Nii võib sealt leida andmete seaduslikkuse, õiglase töötlemise, eesmärgikohasuse, andmete asjakohasuse, andmete kvaliteedi, täpsuse ning vastutuse põhimõtted. Euroopa Komisjon leidis 2012. aastal, et andmekaitse direktiivis sõnastatud andmetöötlemise põhimõtted on endiselt asjakohased, kuid andmekaitse reformi käigus tuleks põhimõtetena lisada läbipaistvuse ja võimalikult vähete andmete kogumise põhimõtted, samuti ka andmetöötlemise ulatusliku vastutuse põhimõtte.⁶⁵ 2016. aastal jõustunud andmekaitsemäärusesse, kus põhimõtted on sätestatud artiklis 5, on lisatud läbipaistvuse põhimõte, mis eeldab, et isikuandmete töötlemisega seotud teave ja sõnumid on lihtsalt kättesaadavad, arusaadavad ning selgelt ja lihtsalt sõnastatud, ning võimalikult vähete andmete kogumise piirang.⁶⁶ Selgelt on välja toodud andmete säilitamise põhimõte, mille kohaselt isikuandmeid säilitatakse kujul, mis võimaldab andmesubjekte tuvastada ainult seni, kuni see on vajalik selle eesmärgi täitmiseks, milleks isikuandmeid töödeldakse. Isikuandmeid võib kauem

⁶² AKI aastaraamat 2014.

⁶³ Tupay 2016, lk 229.

⁶⁴ Tupay 2016, lk 230.

⁶⁵ Commission Staff Working Paper Impact Assessment 2012, lk 26.

⁶⁶ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus 2016/679, p 39, art 5.

säilitada juhul, kui isikuandmeid töödeldakse üksnes avalikes huvides toimuva arhiveerimise, teadus- või ajaloouringute või statistilisel eesmärgil.

IKS-i § 1 kohaselt on IKS-i eesmärk kaitsta isikuandmete töötlemisel füüsilise isiku põhiõigusi ja -vabadusi, eelkõige õigust eraelu puutumatusel. Eesmärgi saavutamiseks sätestab IKS §-s 6 isikuandmete töötlemise põhimõtted, milleks on seaduslikkus, eesmärgikohasus, minimaalsus, kasutuse piiramine, andmete kvaliteet, turvalisus ja andmesubjekti osalus. Nimetatud põhimõtete järgimine tagab seadusandja hinnangul isikuandmete töötlemise õiguspärasuse.⁶⁷

Olulisim on andmesubjekti osaluse põhimõte, kuna isik saab oma andmete töötlemise õiguspärasust ning eelnimetatud põhimõtete järgimist kontrollida eeldusel, et ta üldse teab, et tema andmeid töödeldakse.⁶⁸ OECD märgib, et üldiselt peetakse üksikisikute õigust tema kohta käivate andmetele juurdepääsuks ning õigust nõuda andmete parandamist üheks olulisimaks eraelu puutumatus kaitsemeetmeks.⁶⁹ IKS-i § 6 p 7 kohaselt tuleb andmesubjekti osaluse põhimõtte all mõista, et andmesubjekti tuleb teavitada tema kohta kogutavatest andmetest, talle tuleb võimaldada juurdepääs neile andmetele ja tal on õigus nõuda ebatäpsete või eksitavate andmete parandamist. Andmesubjekti osaluse põhimõtte kaitsealas on isiku õigused andmetöötlejate suhtes.⁷⁰

⁶⁷ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus 2016/679, p 39, art 5.

⁶⁸ M. Männiko. Õigus privaatsusele ja andmekaitse. Tallinn: Juura 2011, lk 47.

⁶⁹ OECD. The OECD privacy framework, 2013, lk 58.

⁷⁰ Rohtmets 2013. Lk 3.

2. ANDMESUBJEKTI ÕIGUS ANDMETE KUSTUTAMISELE

2.1. Isikuandmete töötlemise lubatavus

Andmesubjekti õigus nõuda isikuandmete kustutamist on olulisel määral seotud isikuandmete töötlemise õigusliku alusega. Seetõttu peab magistritöö autor oluliseks käsitleda lühidalt isikuandmete töötlemise õiguslikke aluseid. Isikuandmete töötlemise õiguslikud alused on loetletud andmekaitse direktiivi artiklis 7 ning sätestatud isikuandmete kaitse seaduses. IKS kohaselt on isikuandmete töötlemine lubatud kas andmesubjekti nõusolekul (IKS § 10 lg 1) või andmesubjekti nõusoleku puudumisel vaid seaduses sätestatud juhtudel (nt IKS § 11 lg 2, § 11 lg 6, § 14 lg 1).

Nõusoleku alusel isikuandmete töötlemise korral on oluline märkida, et nõusolekule on kehtestatud selged tingimused. Andmekaitse direktiivi art 2 p h kohaselt peab nõusolek olema vabatahtlik, konkreetne ning teadlik. IKS § 12 lg 1 sätestab nõusolekule samad tingimused: nõusolek on vabatahtlik ning selgelt määratletud tingimustel antud teadlik tahteavaldus. Ilma andmesubjekti nõusolekuta võib IKS-i kohaselt isikuandmeid töödelda vaid seaduses sätestatud juhtudel või välislepingu või Euroopa Liidu Nõukogu või Euroopa Komisjoni otsekohalduva õigusaktiga ettenähtud ülesande täitmiseks või üksikjuhtumil andmesubjekti või muu isiku elu, tervise või vabaduse kaitseks, kui andmesubjektilt ei ole võimalik nõusolekut saada, või andmesubjektiga sõlmitud lepingu täitmiseks või lepingu täitmise tagamiseks (IKS § 14). Riigikohus on märkinud, et tulenevalt Euroopa Kohtu praktikast on andmekaitse direktiivi artiklis 7 ammendav ja piirav loetelu juhtudest, millal isiku andmete töötlemist võib pidada õiguspäraseks ning liikmesriigid ei saa lisada uusi töötlemise seaduslikkust puudutavaid kriteeriume ega kehtestada siseriikliku õigusega täiendavaid nõudeid, mis nimetatud kriteeriumi ulatust muudaksid. Artikli 7 punkt a sõnastusest tulenevalt on andmesubjekti andmete töötlemise õigus isiku nõusolekul üheks isikuandmete töötlemise seaduslikkuse kriteeriumiks. Kõik ülejäänud kriteeriumid (punktid b-f) aga ei sea tingimuseks isiku nõusolekut.⁷¹ IKS-i 2006. aasta eelnõu seletuskirja kohaselt oli eelnõu väljatöötajate kavatsus koondada kõik andmesubjekti nõusolekuta isikuandmete töötlemise juhtumid isikuandmete kaitse seadusesse, kuid ettevalmistuse käigus sellest otstarbekuse

⁷¹ RKO 3-3-1-70-11 p 17.

kaalutlustel siiski loobuti ning IKS-is sätestati võimalus eriseaduses üldreeglist erandi tegemiseks.⁷²

Kord antud nõusoleku võib andmesubjekt igal ajal tagasi võtta (alus IKS § 12 lg 7) ning juhul, kui isikuandmete töötlemine toimus vaid andmesubjekti nõusoleku alusel, tuleb andmetöötlejal selle isiku andmete töötlemine lõpetada. Kuivõrd isikuandmete töötlemine hõlmab endas ka andmete säilitamist, ei ole andmetöötlejal õigust pärast nõusoleku tagasivõtmist enam andmeid säilitada ja kõik olemasolevad isikukohased andmed tuleb kustutada.

Andmekaitse direktiivis nõusoleku mis tahes ajal tagasi võtmise õigust ei ole *expressis verbis* ette nähtud. Laiemas plaanis aga arvatakse, et selline õigus on olemas ning et andmesubjektil peab olema võimalik nõusolekut omal äranägemisel kasutada.⁷³ Samale seisukohale, et andmesubjektil peab alati olema lubatud oma nõusolek tagasi võtta, on asunud ka Andmekaitse Töörühm oma arvamuses.⁷⁴

Andmekaitsemääruses on isikuandmete töötlemise seaduslikkus sätestatud artiklis 6. Nimetatud artikli kohaselt on töötlemine seaduslik kui:

- 1) on olemas andmesubjekti nõusolek konkreetsel eesmärgil töötlemiseks;
- 2) töötlemine on vajalik andmesubjekti osalusel sõlmitud lepingu täitmiseks või lepingu sõlmimiseks;
- 3) töötlemine on vajalik vastutava töötleja juriidilise kohustuse täitmiseks;
- 4) andmesubjekti või muu isiku eluliste huvide kaitsmiseks;
- 5) avalikes huvides oleva ülesande täitmiseks või vastutava töötleja avaliku võimu teostamiseks;
- 6) töötlemine on vajalik vastutava töötleja või kolmanda isiku õigustatud huvi korral, välja arvatud juhul, kui sellise huvi kaaluvad üles andmesubjekti huvid või põhiõigused ja -vabadused, mille nimel tuleb kaitsta isikuandmeid, eriti juhul kui andmesubjekt on laps.

⁷² Isikuandmete kaitse seaduse eelnõu, 1026 SEI seletuskiri 08.11.2006, lk 17.

⁷³ Euroopa andmekaitseõiguse käsiraamat 2015, lk 58.

⁷⁴ WP29 Opinion 15/2011 on the Definition of Consent 13.07.2011, lk 34.

Artiklis 7 lõikes 3 on reguleeritud ka andmesubjekti õigus oma nõusolek igal ajal tagasi võtta.⁷⁵ Seega on uues regulatsioonis nõusoleku tagasivõtmise õigus selgelt välja toodud. Eesti kontekstis see säte muudatusi ei too kuna IKS-is on nõusoleku tagasivõtmise õigus juba reguleeritud.

IKS-i §-s 11 on sätestatud regulatsioon isikuandmete avalikustamise kohta. Avalikustamise näol on tegemist isikuandmete töötlemise viisiga, mille all tuleb mõista teadlikku isikuandmete kättesaadavaks tegemist määratlemata isikute ringile⁷⁶ (nt internetis, meedia vahendusel). IKS-i § 11 lõikes 1 nähakse ette oluline erand IKS-i rakendusala: kui andmesubjekt on oma isikuandmed avalikustanud ise, andnud nõusoleku nende avalikustamiseks või kui isikuandmed avalikustatakse seaduse alusel, siis ei kohaldata isikuandmete töötlemisele IKS-i muid sätteid.⁷⁷ Siiski sama paragrahvi lõike 5 alusel on andmesubjektil õigus esitada IKS-i §-des 21–23 sätestatud nõudeid, sh nõue andmete kustutamiseks. Avalikustamise puhul tuleb arvestada, et kuna avalikustamise mõju ulatust on etteulatuvalt raske hinnata, võib sellisel moel isikuandmete avaldamine põhjustada andmesubjekti õiguste kahjustamist suurel määral. Samas tuleb arvestada väljendusvabaduse (PS § 45) ning õigusega informatsiooni saada (PS § 44), mistõttu võib avalikustamine olla vajalik. Isikuandmete avalikustamise ning eraelu puutumatusse põhiõiguse riivet kohtulahendite avalikustamise kontekstis on põhjalikult käsitletud 2012. aasta Tartu Ülikoolis kaitsitud magistritöös ning leitud, et kohtuotsuse koos isikuandmetega avaldamist tuleks võimaldada vaid juhul, kui see on ilmtingimata vajalik – näiteks kriminaalmenetluses raskes kuriteos süüdi mõistetud isiku puhul.⁷⁸

Magistr töö raames on oluline märkida veel IKS-i § 11 lg 2 sätestatud erandit, mille kohaselt võib isikuandmeid ilma andmesubjekti nõusolekuta töödelda ajakirjanduslikul eesmärgil meedias. Nimetatud säte baseerub andmekaitse direktiivil, milles jäeti ajakirjanduslikul eesmärgil toimuvale andmetöötlusele kohalduva regulatsiooni kehtestamine liikmesriigi kohustuseks. Eriregulatsiooni kehtestamine ning üldregulatsioonist kõrvalekaldumine oli vajalik selleks, et viia vastavusse üksikisikute põhiõigused ja sõnavabadus, eelkõige EIÕK-i artikliga 10 tagatud õigus saada ja

⁷⁵ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus 2016/679.

⁷⁶ Isikuandmete kaitse seaduse eelnõu 2006, lk 17.

⁷⁷ M. Mikiver, P.K. Tupay. E-riik ja põhiõigused. - Juridica III/2015, lk 167.

⁷⁸ T. Hansen. Õigus eraelu puutumatusse vs kohtulahendite avalikustamine. Tartu: TÜ Õigusteaduskond 2012, lk 77.

jagada teave.⁷⁹ Ajakirjandusvabadus oleks olulisel määral pärsitud, kui meedias võiks isikuga seotud teavet töödelda ja avaldada üksnes isiku nõusolekul.⁸⁰

Nimetatud põhiõiguste vahel tasakaalu leidmiseks võib IKS-i § 11 lg 2 alusel andmesubjekti nõusolekuta isikuandmete töötlemine toimuda ajakirjanduslikul eesmärgil meedias juhul, kui selleks on ülekaalukas avalik huvi, see on kooskõlas ajakirjanduseetika põhimõtetega ning sealjuures ei kahjustata andmesubjekti õigusi ülemääraselt. Kõik nimetatud tingimused peavad esinema üheaegselt. Tingimuste esinemise korral on isikuandmete töötlemiseks seadusest tulenev alus ja seega ei ole andmesubjektil õigus enda isikuandmete kustutamist nõuda. Juhtumi korral, kus isik soovib teostada oma õigust andmete kustutamisele tuleb nimetatud tingimuste esinemist igakordselt hinnata. Arvestades, et juhtumite asjaolud võivad suuresti erineda ning et antud juhul tuleb hindamisel lähtuda mõistetest, mis on õiguslikult määratlemata, on autori arvates õiguslikult asjakohase hindamise läbiviimine keeruline ja sõltub muuhulgas olulisel määral ka hinnangu läbiviija subjektiivsetest veendumustest.

Praktikas on õiguslikke vaidlusi tekitanud juba avalikustatud isikuandmete korduv töötlemine teiste andmetöötlejate poolt. IKS-i § 10 lg 1 sätestab isikuandmete töötlemisele seadusliku aluse nõude. Riigikohus on lahendis 3-3-1-3-12 põhjalikult analüüsinud IKS-i regulatsiooni seoses avaldatud isikuandmete korduva avaldamisega. Kohus on leidnud, et isikuandmete korduvaks avalikustamiseks peab olema seaduslik alus. Olgugi et IKS-i § 11 lg 1 sellele ei viita, on ka varem avalikustatud andmete uus töötlemine võimalik kõigil IKS-i §-s 14 sätestatud alustel. Kaitse juba avalikustatud andmete töötlemise eest ei saa olla ulatuslikum kui veel avaldamata andmete puhul. Samuti kohaldub juba avalikustatud andmete suhtes IKS-i § 11 lg 2. See võimaldab nii ajakirjandusel andmeid avalikustada kui ka teistel isikutel, samuti haldusorganitel, neid ajakirjandusele edastada.⁸¹

Samas lahendis on Riigikohus leidnud, et teistsugusele tulemusele ei ole võimalik jõuda ka sätte kujunemislugu ja eesmärki ning seaduse süstemaatikat arvesse võttes. /.../ Seaduse kehtiva redaktsiooni eelnõu seletuskirja (p 3.2 § 11, 1. lõik) kohaselt on IKS-i § 11 lg 1 eesmärk kaitsta

⁷⁹ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 95/46/EÜ üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta, 24.oktoober 1995, p 37.

⁸⁰ RKO 3-3-1-85-15 p 21.

⁸¹ RKO 3-3-1-3-12 p 26.

varasemaga võrreldes märksa paremini informatsioonilist enesemääramisõigust. IKS-i §-s 11 lg 1 loetletud asjaolud (isikuandmete avalikustamine andmesubjekti poolt, nõusoleku andmine isikuandmete avalikustamiseks, isikuandmete avalikustamine seaduse alusel) oleks täiendava avalikustamise eeldustena oluliselt laiemad, kui IKS-i § 2 lg 2 p 2 teokoosseisu kirjeldus õiguspäraselt avalikuks kasutamiseks antud isikuandmed. Seega tooks IKS-i § 11 lg 1 tõlgendamine andmete töötlemise seadusliku alusena kaasa informatsioonilise enesemääramisõiguse täiendava piiramise, mitte ulatuslikuma kaitse.⁸²

Kuivõrd IKS-i § 11 lg 2 alusel saab isikuandmeid meedias avalikustada ilma andmesubjekti nõusolekuta vaid juhul, kui selleks on ülekaalukas avalik huvi, see on kooskõlas ajakirjanduseetika põhimõtetega ning sealjuures ei kahjustata andmesubjekti õigusi ülemääraselt, peab töö autor vajalikuks järgnevalt käsitleda ülekaaluka avaliku huvi ning andmesubjekti õiguste ülemääraselt kahjustamise mõisteid. Teine kriteerium ehk ajakirjanduseetika põhimõtted on sõnastatud Eesti ajakirjanduseetika koodeksis.⁸³ Mõistete avamine on töö autori hinnangul oluline, kuna teatud juhtudel tuleb andmesubjekti poolt isikuandmete kustutamise taotluse esitamisel nimetatud asjaolude esinemist või mitte esinemist hinnata.

2.2. Ülekaalukas avalik huvi ja andmesubjekti õiguste ülemäärane kahjustamine

Termin „avalik huvi“ on laialdaselt kasutusel määratlemaks üldist, ühiskonda puutuvat ning sotsiaalset hüve.⁸⁴ Avalik huvi on määratlemata õigusmõiste.⁸⁵ Avalik huvi on suunatud avaliku hüve loomisele või säilitamisele, seega on avalik hüve avaliku huvi esemeks ja eesmärgiks. Avalik huvi on juriidilise argumendina enamasti kasutusel isikute subjektiivsete õiguste piiramisel. Avalikud huvid seavad üksikisikutele teatud kohustusi, mille tõttu keegi ei saa teostada oma õigusi ja vabadusi piiramatult. Avalik hüve on miski, millest on huvitatud riigi kui kogukonna liikmed tervikuna.⁸⁶ Tihti käib avalik huvi kaasas avaliku elu tegelastega.⁸⁷ Ülekaalukas avalik huvi on samuti määratlemata õigusmõiste. IKS-i eelnõu 1026 SE I seletuskirja kohaselt tähendab

⁸² RKO 3-3-1-3-12 p 26.

⁸³ Eesti ajakirjanduseetika koodeks (heaks kiidetud EALL-i üldkoosolekul 29.01.1998).

⁸⁴ Isikuandmete kaitse seaduse, avaliku teabe seaduse ja arhiiviseaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskiri, lk 9.

⁸⁵ Määratlemata õigusmõiste on mõiste, mille tunnuste loetelu on nii lai ja tavaliselt ka ajas muutuv, et nende mõistete ammendav defineerimine on võimatu. (vt K. Ikkonen. Avalik huvi kui määratlemata õigusmõiste. - Juridica 3/2005, lk 187).

⁸⁶ K. Ikkonen. Avalik huvi kui määratlemata õigusmõiste. - Juridica 3/2005, lk 18.

⁸⁷ E. Rohtmets. Ajakirjandusvabaduse ja eraelu puutumatuse tasakaal Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikas. Riigikohtu kohtupraktika analüüs. Tartu 2014, lk 10.

ülekaalukas avalik huvi eeskätt seda, et ilma nõusolekuta ei või meedias kajastada sellist isikut või isikuga seotud sündmust, kelle või mille vastu avalik huvi puudub.⁸⁸

Riigikohus on leidnud, et avaliku huvi ülekaalukus tuleb kindlaks teha konkreetse juhu asjaolude põhjal, võrreldes andmete avaldamise kasuks rääkivaid asjaolusid tagajärgedega, mida isikule põhjustatakse. Isiku andmete avaldamist ei õigusta pelk erahuvi ega sensatsioonijanu.⁸⁹ Tuginedes Riigikohtu lahendile 3-2-1-152-09 võiks avalikkuse huvi eelkõige jaatada juhul, kui isik on pannud toime tõsise õigusrikkumise, millest teavitamine on üldsuse huvides, eelkõige selliste õigusrikkumiste avastamiseks või ärahoidmiseks tulevikus.⁹⁰ Samuti siis, kui isik ise asetab end teadvalt sellisesse olukorda, mille korral võib eeldada tema kujutise kasutamist avalikkusele nähtavalt, nt osaledes erinevatel seltskonnaüritustel, mille vastu tunneb eelkõige huvi nn kollane ajakirjandus.⁹¹

Avalikku huvi on juhtumipõhiselt käsitlenud korduvalt ka EIK. Näiteks lahendis Von Hannover vs Saksamaa (1) märkis kohus, et avalik huvi ei või tuleneda ainuüksi avalikkuse uudishimust isiku eraelu vastu.⁹² Sama on kinnitanud ka Riigikohus, mille kolleegiumi arvates ei saa avalikku huvi samastada ajakirjaniku või teiste isikute uudishimu ega erahuvidega.⁹³ EIK on tunnistanud üldise huvi olemasolu mitte ainult siis, kui avaldatud materjal puudutab poliitilisi küsimusi või kuritegusid, vaid ka siis, kui see puudutab sporti või artiste. Samas, vabariigi presidendi abieluprobleeme või kuulsa laulja finantsraskusi ei saa pidada üldist huvi pakkuvateks küsimusteks.⁹⁴ Seega saab väita, et ülekaaluka avaliku huvi olemasolu võib seisneda isiku ühiskondlikus rollis ja positsioonis ühiskonnas, samuti ühiskondlikult olulise teema kajastamises ning ühiskondliku diskussiooni tekitamises. Ülekaaluka avaliku huvi olemasolu võib eeldada kui avalikustamine on tingitud näiteks riigi julgeolekust, isikute turvalisusest, kuritegevuse tõkestamisest.

⁸⁸ Isikuandmete kaitse seaduse eelnõu 2006, lk 17.

⁸⁹ RKO 3-3-1-85-15 p 23.

⁹⁰ RKO 3-2-1-152-09 p 13.

⁹¹ RKO 3-2-1-152-09 p 14.

⁹² EIKo 59320/00, *Von Hannover vs Saksamaa*, p 65.

⁹³ RKO 3-2-1-18-13 p 15.

⁹⁴ Rohtmets 2014, lk 9.

Avaliku huvi mõiste sisustamisel on abiks ka tõlgendused, mis aitavad mõista, mis ei ole avalik huvi. Riigikohus on lahendis nr 3-3-1-85-15 asunud seisukohale, et avaliku huvi puudumist võiks sedastada näiteks juhul, kui avaldatakse eraelu detaile, mis kuidagi ei seonu avaliku huviga ega aita kaasa ühiskondlikule debatile. Sealjuures peaks avalik huvi puuduma täielikult ja ilmselgelt, sest vastasel juhul saaks täitevvõim riikliku järelevalve käigus liiga suures ulatuses otsustada, millistel teemadel võib ajakirjandusväljaanne kirjutada ja millistel mitte.⁹⁵

Andmesubjekti õiguste ülemäärane kahjustamine võib aset leida väga erineva teabe avaldamise olukordades. IKS-i seletuskirja kohaselt tuleb andmesubjekti õiguste ülemäärase kahjustamise all mõista, et igal üksikjuhtumil ja igasuguste andmete puhul peab meediaväljaande toimetuse eraldi hindama, kas avalik huvi üldsust huvitavate isikuandmete (nt avaliku elu tegelaste andmete) avalikustamiseks on niivõrd oluline, et kaalub üles andmesubjekti ja teiste isikute õiguste kaitse vajaduse.⁹⁶ Euroopa Kohus on leidnud, et neist tingimustest teise (andmesubjekti põhiõiguste ja -vabadustega seotud huvid)⁹⁷ puhul on vajalik kõnealuste vastanduvate õiguste ja huvide kaalumine, mis sõltub põhimõtteliselt asjaomase üksikjuhtumi konkreetsetest asjaoludest ning mille raames peab kaalumist teostav isik või institutsioon võtma arvesse Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklitest 7 ja 8 tulenevate andmesubjekti õiguste olulisust.⁹⁸

Töö autori hinnangul on suur tõenäosus, et andmesubjekti õiguste ülemäärase kahjustamisega on tegemist olukorras, kus avalikustatakse delikaatseid isikuandmeid, nt isiku terviseandmeid. Eelnimetatud arvamust toetab Riigikohtu kolleegiumi seisukoht lahendis 3-3-1-98-06, kus käsitleti joobeseisundi kui tervise seisundit kajastavate isikuandmete avalikustamist.⁹⁹ Lahendis 3-2-1-138-02 on Riigikohus leidnud, et andmesubjekti õiguste ülemäärase kahjustamisega on tegemist juhul, kui raske isikuvastase kuriteo osas avaldatakse kannatanu andmeid, mis võimaldavad kannatanu identifitseerida.¹⁰⁰ Siinkohal peab töö autor vajalikuks märkida, et lubamatu ei ole avaldada mitte ainult isiku nime. Sageli on võimalik isik tuvastada ka kogumis avalikustatud teiste andmete põhjal (nt elukoht, vanus, sugu, amet). Viidatud Riigikohtu lahendis avalikustas kohalik väljaanne artiklis, milles kirjeldati kannatanu suhtes toimepandud kuritegusid, kannatanu kohta eesnime ja

⁹⁵ RKO 3-3-1-85-15 p 23.

⁹⁶ Isikuandmete kaitse seaduse eelnõu 2006, lk 11.

⁹⁷ Autori täpsustus.

⁹⁸ EKo ühendatud kohtuasjades C-468/10 ja C-469/10, *Asociación Nacional de Establecimientos Financieros de Crédito* (C-468/10) ja *Federación de Comercio Electrónico y Marketing Directo* (C-469/10), p 40.

⁹⁹ RKO 3-3-1-98-06 p 22.

¹⁰⁰ RKO 3-2-1-138-02 p 9.

perekonnanime esitāhe. Kohus arvestas, et tegemist on väikelinnaga ning seega oli isik artiklis väljatoodud andmete põhjal identifitseeritav. Isikuandmete avalikustamine põhjustas isikule kannatusi ning isikuandmete avalikustamisega tekitati isikule moraalne kahju.

Käesoleva aastal avaldatud EIK-i lahendis Rubio Dosamantes vs Hispaania nr 20996/10 asus kohus seisukohale, et fakt, et isik on tuntud avaliku elu tegelane (antud juhul laulja)¹⁰¹, ei tähenda, et tema eraelulised tegevused või käitumine kuuluvad tingimata avaliku huvi sfääri. Avalikkusel ei saa olla isiku kuulsusest hoolimata legitiimset huvi teadmaks tema eraelu intiimseid detaile.¹⁰²

Olukorras, kus ülekaalukas avalik huvi puudub või on toimunud andmesubjekti õiguste ülemäärane kahjustamine, on põhjendatud andmesubjekti nõue isikuandmete töötlemise lõpetamiseks, kuivõrd puudub õiguslik alus andmete töötlemiseks. Siinkohal ei tohi siiski tähelepanuta jätta ajakirjanduse rolli. Jan Oster'i kohaselt on meedia kohustus informeerida avalikkust ja kujundada avalikku diskursust.¹⁰³ Ajakirjanduse rolli on EIK käsitlenud näiteks lahendis Times Newspaper LTD (nr 1 ja nr 2) vs UK. EIK märkis, et kuigi ajakirjanduse peamine roll, nagu on varasemas EIK-i lahendis Observer and Guardian v. the United Kingdom selgitatud, on ühiskondliku „valvekoera“ roll, on ajakirjandusel veel teinegi roll - juba avaldatud uudiste säilitamine, arhiveerimine ja avalikkusele kättesaadavaks tegemine.¹⁰⁴ Seega ühelt poolt tuleb tagada andmesubjekti õigus andmete kustutamisele, mis põhineb eraelu ja isikuandmete kaitse põhiõigustel ning teiselt poolt ajakirjanduse väljendusvabadus ja teiste isikute põhiõigus informatsiooni saamisele. Lähemalt käsitleb töö autor nende põhiõiguste ja -vabaduste kollisiooni järgmises peatükis, kus muuhulgas leiab käsitlust, kas andmesubjektil on õigust ajakirjandusväljaandelt nõuda isikuandmete kustutamist juba avaldatud artiklis.

2.3. Andmesubjekti õigus andmete kustutamisele kehtiva regulatsiooni kohaselt

¹⁰¹ Autori täpsustus.

¹⁰² EIKo 20996/10, *Rubio Dosamantes vs Hispaania*.

¹⁰³ J. Oster. *Media freedom as a Fundamental Right*. - Cambridge University Press 2015, lk 50.

¹⁰⁴ EIKo 3002/03 ja 23676/03, *Times Newspaper LTD (nr 1 ja nr 2) vs UK*, p 45.

Andmesubjekti õigus andmete kustutamisele on andmekaitse direktiivis sätestatud artiklis 12 p b - õigus tutvuda andmetega, mille kohaselt peavad liikmesriigid tagama, et igal andmesubjektil on õigus nõuda vastutavalt töötlejalt võimalust vastavalt vajadusele parandada, kustutada või sulgeda need andmed, mille töötlemine ei vasta käesoleva direktiivi sätetele, eelkõige seetõttu, et andmed on ebatäielikud või ebaõiged. Seega on andmesubjekti õigus andmete kustutamisele piiratud direktiivis sätestatuga ning eelkõige saab andmesubjekt nõuda nende isikuandmete kustutamist, mis on ebaõiged või ebatäielikud. Täpsema regulatsiooni kehtestamise kohustus on andmekaitse direktiiviga jäetud liikmesriigi ülesandeks.

Kehtivas andmekaitse direktiivis ei ole sätestatud üldist ning selgesõnalist "õigust olla unustatud". Sellegipoolest saab teatud sätteid nimetatud direktiivis tõlgendada kui õigus olla unustatud regulatsiooni. Näiteks artikkel 6 lõige 1 punkt e kohaselt võib isikuandmeid säilitada kujul, mis võimaldab andmesubjekte tuvastada ainult seni, kuni see on vajalik seoses andmete kogumise või hilisema töötlemise eesmärkidega.¹⁰⁵ Õigusega andmete kustutamisele on oluliselt seotud ka andmekaitse direktiivi artikkel 14, kus on reguleeritud andmesubjekti õigus limiteeritud tingimustel esitada vastuväiteid, sh vastuväidete esitamise õigus isikuandmete kasutamiseks otseturustamisel ning avalikustamisel kolmandatele isikutele. Vähem oluliseks ei saa andmete kustutamise õiguse teostatavuse seisukohalt pidada artiklis 12 sätestatud õigust tutvuda andmetega. Selleks, et teostada õigust andmete kustutamisele, peab andmesubjekt saama informatsiooni, kelle poolt ja milliseid isikuandmeid töödeldakse.

Euroopa Komisjon on leidnud, et õigus nõuda oma isikuandmete kustutamist on andmekaitse direktiivis küll sätestatud, kuid praktikas on indiviidil andmetöötleja suhtes seda õigust raske teostada. Samuti on leitud, et kui isikuandmete töötlemine toimub ainult andmesubjekti nõusoleku alusel, ei ole pärast andmesubjekti poolt nõusoleku tagasivõtmist ning andmete kustutamise nõude esitamist andmete alles hoidmiseks mingit õigustust. Kuivõrd liikmesriigiti on selline olukord lahendatud erinevalt, tuleb selguse mõttes andmete kustutamise õigust selgemalt reguleerida.¹⁰⁶

Eestis on andmete kustutamise õiguse sätestanud IKS-i §-s 21 - andmesubjekti õigus nõuda isikuandmete töötlemise lõpetamist ning isikuandmete parandamist, sulgemist ja kustutamist.

¹⁰⁵ Ambrose, Ausloos 2013, lk 7.

¹⁰⁶ Commission Staff Working Paper Impact Assessment 2012, lk 28.

Paragrahvi lõige 1 sätestab andmesubjekti õiguse nõuda oma isikuandmete töötlejalt ebaõigete isikuandmete parandamist. Kui isikuandmete töötlemine ei ole seaduse alusel lubatud, saab sama paragrahvi lõige 2 alusel andmesubjekt nõuda:

- 1) isikuandmete töötlemise lõpetamist;
- 2) isikuandmete avalikustamise või neile juurdepääsu võimaldamise lõpetamist;
- 3) kogutud isikuandmete kustutamist või sulgemist.

Riigikohus on lahendis nr 3-3-1-46-10 pidanud vajalikuks märkida, et IKS-i § 21 lg 2 p 3 välistab sõnaselgelt andmesubjekti õiguse nõuda tema kohta kogutud isikuandmete kustutamist või sulgemist, kui andmed on kogutud seaduse alusel.¹⁰⁷ Lähtudes IKS-i seletuskirjast on avalikustamise lõpetamise nõue tegelikult hõlmatud üldise isikuandmete töötlemise lõpetamise nõudega.¹⁰⁸ Nimetatud paragrahv on muutumatul kujul püsinud alates 01.01.2008, mil jõustus viimane põhjalikum IKS-i redaktsioon. IKS-i § 21 lg 3 kohaselt on andmetöötleja kohustatud sooritama nõutud toimingu viivitamata, välja arvatud juhul, kui esinevad IKS-i § 20 lõikes 1 sätestatud asjaolud või kui andmesubjekti nõue on põhjendamatu. Eelnimetatud asjaoludeks on, kui andmete kustutamine võib kahjustada teise isiku õigusi ja vabadusi või ohustada lapse põlvnemise saladuse kaitset või takistada kuriteo tõkestamist või kurjategija tabamist või raskendada kriminaalmenetluses tõe väljaselgitamist. IKS-i seletuskirja kohaselt on andmesubjekti nõue põhjendamatu näiteks juhul, kui väidetavalt ebaõiged andmed on siiski õiged. Samuti oleks põhjendamatu näiteks andmesubjekti nõue lõpetada isikuandmete töötlemine, kui isikuandmete töötleja töötleb tema isikuandmeid seaduses ettenähtud ülesande täitmiseks.¹⁰⁹

Andmesubjekti andmete kustutamise õiguse all tuleb IKS-i 1026 SE I seletuskirja kohaselt mõista sisuliselt andmete hävitamist ehk andmed tuleb andmetöötlustest kõrvaldada sellisel viisil, et nende hilisem taastamine ei oleks tehniliselt võimalik.¹¹⁰ Andmete kustutamise nõude esitamise peamiseks põhjuseks on, et andmete töötlemisel puudub õiguslik alus. Sageli tõstatatakse selliseid väiteid olukorras, kus nõusolek on tagasi võetud või teatavaid andmeid ei ole andmete kogumise eesmärgi saavutamise jaoks enam vaja.¹¹¹

¹⁰⁷ RKm 3-3-1-46-10 p 14.

¹⁰⁸ Isikuandmete kaitse seaduse eelnõu 2006, lk 24.

¹⁰⁹ Isikuandmete kaitse seaduse eelnõu 2006, lk 51.

¹¹⁰ Isikuandmete kaitse seaduse eelnõu 2006, lk 25.

¹¹¹ Euroopa andmekaitseõiguse käsiraamat 2015, lk 109.

Avalikustatud isikuandmete osas andmete avalikustamise ja töötlemise lõpetamiseks kuulub kohaldamisele vastavalt IKS-i § 11 lg 3 ja IKS-i § 11 lg 4. Esimesel juhul saab andmesubjekt nõuda isikuandmete avalikustajalt isikuandmete avalikustamise lõpetamist, välja arvatud juhul, kui avalikustamine toimub seaduse alusel või § 11 lg 2 alusel ning andmete jätkuv avalikustamine ei kahjusta ülemääraselt andmesubjekti õigusi. Selle sätte alusel saab andmesubjekt nõuda meedias avalikustatud isikuandmete avalikustamise lõpetamist, kui selline avalikustamine kahjustab ülemääraselt andmesubjekti õigusi. Eraldi on seadusandja pidanud vajalikuks sätestada andmesubjekti õiguse igal ajal nõuda avalikustatud isikuandmete töötlejalt isikuandmete töötlemise lõpetamist, kui seadus ei sätesta teisiti ja see on tehniliselt võimalik ega too kaasa ebaproportsionaalselt suuri kulutusi (IKS § 11 lg 4). Seadusandja on leidnud, et sellega on märksa paremini kaitstud isikute informatsiooniline enesemääramisõigus.¹¹²

Kuivõrd kehtiva andmekaitse direktiivi sätted andmete kustutamise õiguse osas on ebamäärased (sätestamata muuhulgas liikmesriikidele kohustust määrata nt tähtaegasid, mille jooksul tuleb andmesubjekti kustutamistaotlusele vastata) ning sellest on tingitud teatav õiguskindlusetus, oli vajadus selgema ja ajakohasema regulatsiooni järele, mis tugevdaks Euroopa Kohtu poolt kinnitatud põhimõtet õigusele olla unustatud. Euroopa Komisjon on 2012. aasta teatises märkinud, et EL-i isikuandmete kaitse eeskirjade reformiga tagatakse, et olukorda, kus näiteks sotsiaalvõrgustik kogub isiku kohta andmeid suuremas ulatuses kui isikule endale teada on, või et endiselt säilitatakse selliseid isikuandmeid, mis isik enda teada kustutanud on, enam juhtuda ei saa. Selleks nähakse ette:

- 1) sõnaselge nõue, millega kohustatakse interneti suhtlusvõrgustikke (ja muid andmetöötlejaid) minimeerima kasutaja kohta kogutavate ja töödeldavate isikuandmete mahtu;
- 2) nõue tagada vaikesätetega, et andmeid ei avalikustata;
- 3) andmetöötlejate sõnaselge kohustus kustutada inimese isikuandmed, kui see inimene seda sõnaselgelt nõuab ja kui nende andmete säilitamiseks ei ole muud õiguspärast põhjust.¹¹³

¹¹² Isikuandmete kaitse seaduse eelnõu 2006, lk 11.

¹¹³ Euroopa Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, Nõukogule, Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning regioonide komiteele „Eraelu puutumatus kaitmine ühendatud maailmas Euroopa isikuandmete kaitse raamistik 21. sajandil“, 2012, p 2.

Näitena võib tuua sotsiaalvõrgustiku Facebook privaatsustingimused seoses andmete kustutamisega. Tuginedes Facebook Help Center poolt avaldatud juhendile on võimalik igal Facebook'i kontot omaval isikul konto sulgeda ja kõik andmed kustutada. Juhendis märgitakse, et kogu informatsiooni kustutamine (sh pildid, postitused) võib aega võtta kuni 90 päeva. Samas juhitakse tähelepanu, et teatud informatsioon võib siiski ka pärast konto kustutamist säilida. Näiteks sõnumid, mis on edastatud teisele isikule, säilivad teise isiku kontrol.¹¹⁴ Seega soovides eemaldada sotsiaalvõrgustikus näiteks sõnumit, mis sisaldab isikuandmeid pildi või video kujul, tuleb igal juhul arvestada asjaoluga, et kui kolmas isik on salvestanud pildi või video oma kontole, jääb see informatsioon siiski alles ja andmesubjektil puudub kontroll nende andmete üle.

2.4. Andmesubjekti õigus andmete kustutamisele andmekaitsemääruse kohaselt

Andmekaitsemääruses on õigus andmete kustutamisele eraldi välja toodud artiklis Õigus andmete kustutamisele („õigus olla unustatud“). Nimetatud sätte regulatsiooni ümber toimus pikk diskussioon ning lõpptulemusel sätestati andmesubjekti õigused seoses õigusega andmete kustutamisele varasemast oluliselt täpsemalt. Suurel määral oli diskussioon seotud ka Euroopa andmekaitser reformi toimumise ajal, mais 2014, avalikustatud Euroopa Kohtu Google Spain lahendiga. Tegemist oli märkimisväärse lahendiga andmekaitse õiguse valdkonnas. Nimelt leidis kohus, et andmesubjektil on õigus teatud juhtudel nõuda oma isikuandmete kustutamist interneti otsingumootorisüsteemist. Tunnustades isiku õigust olla unustatud internetis lõi Euroopa Kohus sellekohase üldprintsipi.¹¹⁵ Kohtulahendit ning sellest tulenevat mõju käsitleb töö autor täpsemalt töö järgmises peatükis.

Andmekaitsemäärus ei sätesta uuendusena mitte ainult selgemat ning väidetavalt paremat kaitset tagavat õigust andmete kustutamisele. Eesmärki saavutada isiku õiguste (sh andmete kustutamise õiguse) tugevam kaitse täidavad mitmed andmekaitsemääruse sätted, näiteks andmetöötlemise läbipaistvuse põhimõte, vaikimisi andmekaitse põhimõte (*data protection by default*), lõimitud andmekaitse põhimõte (*data protection by design*), lihtsam juurdepääs oma isikuandmetele, säilitamise piirang jne. Isiku õiguse andmete kustutamisele (õiguse olla unustatud) leiab

¹¹⁴ Facebook Help Center. How do I permanently delete my account? 22.04.2017.

¹¹⁵ European Commission. Factsheet on the „Right to be forgotten“ ruling (C-131/12).

andmekaitsemääruse artiklist 17, mille kohaselt on andmesubjektil õigus nõuda, et vastutav töötleja kustutaks põhjendamatu viivitusega teda puudutavad isikuandmed ja vastutav töötleja on kohustatud kustutama isikuandmed põhjendamatu viivitusega, kui kehtib üks järgmistest asjaoludest:

- a) isikuandmeid ei ole enam vaja sellel eesmärgil, millega seoses need on kogutud või muul viisil töödeldud;
- b) andmesubjekt võtab töötlemiseks antud nõusoleku tagasi vastavalt artikli 6 lõike 1 punktile a või artikli 9 lõike 2 punktile a ning puudub muu õiguslik alus isikuandmete töötlemiseks;
- c) andmesubjekt esitab vastuväite isikuandmete töötlemise suhtes artikli 21 lõike 1 kohaselt ja töötlemiseks pole ülekaalukaid õiguspäraseid põhjuseid või andmesubjekt esitab vastuväite isikuandmete töötlemise suhtes artikli 21 lõike 2 kohaselt;
- d) isikuandmeid on töödeldud ebaseaduslikult;
- e) isikuandmed tuleb kustutada selleks, et täita vastutava töötleja suhtes kohaldatava liidu või liikmesriigi õigusega ette nähtud juriidilist kohustust;
- f) isikuandmeid koguti seoses artikli 8 lõikes 1 osutatud infoühiskonna teenuste pakkumisega.¹¹⁶

Andmekaitsemääruses on andmete kustutamise õiguse regulatsiooni oluliselt täpsustatud võrreldes andmekaitse direktiivis sätestatuga. Andmekaitsemääruse põhjenduspunktis (65) märgitakse, et andmesubjektil peaks olema õigus oma isikuandmete kustutamisele ja nende töötlemise lõpetamisele eelkõige siis, kui isikuandmed ei ole enam vajalikud eesmärkidel, mille jaoks need koguti või neid muul viisil töödeldi, kui andmesubjekt on töötlemisele antud nõusoleku tagasi võtnud või kui ta on vastu oma isikuandmete töötlemisele või kui nende isikuandmete töötlemine muul viisil ei vasta käesoleva määruse nõuetele. Kõnealune õigus on asjakohane eelkõige siis, kui andmesubjekt andis nõusoleku lapsena, olemata täielikult teadlik töötlemisega kaasnevatest ohtudest, ja hiljem soovib need isikuandmed eelkõige internetist kustutada. Vastavalt määruse artiklile 8, mis sätestab tingimused, mida kohaldatakse lapse nõusolekule seoses infoühiskonna teenustega, saab laps infoühiskonnateenuseid kasutades anda nõusoleku andmete töötlemiseks alates 16. eluaastast. Noorema lapse puhul tuleb andmetöötlejal saada nõusolek lapse seaduslikult esindajalt. Samas on jäetud liikmesriikidele õigus eelnimetatud vanusepiiri madalale reguleerida, kuid tingimusel, et selline madalam vanus ei ole vähem kui 13 aastat. Millise positsiooni võtab

¹¹⁶ Euroopa Komisjoni ja Euroopa Nõukogu määrus 2016/679.

vanuse piirmäära osas Eesti, ei ole veel teada. Magistritöö kirjutamise ajal on töö IKS-i eelnõuga käimas ning kooskõlastamiseks ei ole uut eelnõud veel esitatud.

Andmekaitsemääruse põhjenduspunkti 38 kohaselt väärivad laste isikuandmed erilist kaitset, kuna lapsed ei pruugi olla piisavalt teadlikud asjaomastest ohtudest, tagajärgedest ja kaitsemeetmetest ning oma õigustest seoses isikuandmete töötlemisega. Niisugune eriline kaitse peaks eelkõige rakenduma laste isikuandmete kasutamisel turunduse eesmärgil või isiku või kasutajaprofiili loomiseks ja laste isikuandmete kogumisel otse lastele pakutavate teenuste kasutamise puhul. Vanemliku vastutuse kandja nõusolekut ei peaks olema vaja seoses lapsele otse pakutavate ennetavate või nõustamisteenustega.¹¹⁷ Töö autor peab laste suhtes kohaldatavat eriregulatsiooni positiivseks uuenduseks. Arvestades, et Eesti ühiskonnas on oma isikuandmete eksponeerimine infoühiskonna teenuste vahendusel vägagi populaarne juba varajasest koolipõlvest peale, peab autor laste õiguste kaitset (eriti õigust andmete kustutamisele) äärmiselt oluliseks. Töö autor jääb huviga ootama nõusolekule kohalduvate infoühiskonna teenuste kasutamist piiravate meetmete praktikas ellu rakendamist.

Lapse puhul seadusliku esindaja nõusoleku saamine teenuse osutamisel on kindlasti väljakutse infoühiskonna teenuste pakkujatele. Asjaolu, et andmekaitsemääruses on sätestatud trahvimäärad juhaks, kui andmetöötaja rikub artiklit 8, viitab, kui tõsiselt laste õiguste kaitsesse suhtutakse. Ei saa jätta tähelepanuta, et lapse seaduslikul esindajal peaks olema lapsega seonduvalt nii võrgukeskkonnas kui võrguvälises keskkonnas võimalikult ühesugused õigused ja seega ka ühesugused kohustused. Kui seaduslik esindaja vastutab reaalses maailmas lapse käitumise eest, siis sama võiks eeldada ka võrgukeskkonnas. Seega on eelmainitud regulatsioon, tekitades küll märkimisväärse koormuse ja ka vastutuse andmetöötlejale, siiski lapse õiguste tagamisel autori hinnangul vajalik. On ju ka Google juhatuses esimees Eric Schmidt teravmeelitsedes öelnud, et ilmselt tuleb igal noorel inimesel täisealiseks saades kasutada õigust oma nime muutmiseks, et salata noorpõlve rumalusi, mis võivad olla salvestatud nende sõprade sotsiaalmeedia kontodel.¹¹⁸

Paul Bernal on asunud seisukohale, et oluline on tegeleda andmete minimeerimisega. Kus iganes andmed asuvad, on nad haavatavad, nii et ainuke võimalus selleks, et andmed ei oleks haavatavad,

¹¹⁷ Euroopa Komisjoni ja Euroopa Nõukogu määrus 2016/679, lk 7, p 38.

¹¹⁸ H. W. Jenkins Jr. Google and the Search for the Future. - Wall Street Journal 14.08.2010.

on, et neid andmeid ei eksisteeriks./.../ Ainuke võimalus, muuta andmete töötlemise olukorda andmemahtude vähendamise osas positiivsemaks, on leida võimalus andmesubjekti kontrolli suurendamiseks oma andmete üle. Sellega kaasneks andmetöötajate kohustus arendada ärimudelid, mis ei sõltuks nende võimekusest koguda mis iganes andmeid ning säilitada neid nii kaua kui neile meeldib.¹¹⁹ On tavapärase, et väljaarvatud mõnede eranditega¹²⁰ kogutakse, töödeldakse, säilitatakse isikuandmeid internetis kindlaks määramata ajaperioodil ning arvutul hulgal erinevatel eesmärkidel, muutes eesmärgipärase töötlemise põhimõtte praktikas üsnagi mõttetuks.¹²¹

Andmekaitsemääruses on nii andmesubjekti kontrolli tugevdamine oma andmete üle kui ka andmete minimeerimise olulisus leidnud oma kindla koha. Uue põhimõttena, tagamaks andmesubjekti kontrolli oma isikuandmete töötlemise üle, on andmekaitsemääruses sätestatud läbipaistvuse põhimõte. Läbipaistvuse põhimõte eeldab, et isikuandmete töötlemisega seotud teave ja sõnumid on lihtsalt kättesaadavad, arusaadavad ning selgelt ja lihtsalt sõnastatud. Kõnealune põhimõte puudutab eelkõige andmesubjektide teavitamist vastutava töötaja identiteedist ning töötlemise eesmärgist ja täiendavast teabest, et tagada asjaomaste füüsiliste isikute suhtes õiglane ja läbipaistev töötlemine ning nende õigus saada neid puudutavate isikuandmete töötlemise kohta kinnitust ja sõnumeid.¹²² Andmesubjekti teavitamine on andmekaitsemääruses varasemast oluliselt põhjalikumalt reguleeritud sisaldades muuhulgas vastutava töötaja kohustust tulenevalt artiklist 13 lõige 2 punkt a) ning artiklist 14 lõige 2 punkt a) teavitada andmesubjekti isikuandmete säilitamise ajavahemikust või, kui see ei ole võimalik, sellise ajavahemiku määramise kriteeriumitest.

Artikkel 5 lõike 1 punkt c sätestab võimalikult väheste andmete kogumise põhimõtte, mille kohaselt peavad isikuandmed olema asjakohased, piisavad ja piirduma sellega, mis on nende töötlemise otstarbe seisukohalt vajalik. Põhimõtte kohaselt tuleb tagada andmete säilitamise aja piirdumine rangelt minimaalsega. Isikuandmeid tuleks töödelda vaid juhul, kui nende töötlemise eesmärki ei ole mõistlikult võimalik saavutada muude vahendite abil. Selle tagamiseks, et

¹¹⁹ Bernal 2014, lk 200.

¹²⁰ Nt Google säilitab kliendi poolt kustutatud andmeid maksimaalselt 180 päeva (Data Processing and Security Terms. Google Cloud Platform Terms).

¹²¹ Nt Ambrose, Ausloos 2013, lk 7.

¹²² Euroopa Komisjoni ja Euroopa Nõukogu määrus 2016/679, p 39.

isikuandmeid ei säilitataks vajalikust kauem, peaks vastutav töötaja kindlaks määrama tähtsajad andmete kustutamiseks või perioodiliseks läbivaatamiseks.¹²³ Andmed, mille töötlemine ei toimu kas nõusoleku või seaduse alusel, tuleb kustutada. Seega saab andmete säilitamisele ajavahemiku määramise kohustus määruse tasandil reguleeritud.

Andmekaitsemääruse artikkel 17 lõike 2 kohaselt peab vastutav töötaja juhul, kui vastutav töötaja on isikuandmed avalikustanud ja peab need nüüd määruse kohaselt kustutama, kättesaadavat tehnoloogiat ja rakendamise kulusid arvestades tarvitusele võtma mõistlikud abinõud, sealhulgas tehnilised meetmed, et teavitada kõnealuseid isikuandmeid töötlevaid vastutavaid töötlejaid sellest, et andmesubjekt taotleb neilt kõnealustele isikuandmetele osutavate linkide või andmekoopiate või -korduste kustutamist. Tegemist on sättega, millele on andmekaitseriformi käigus olulist tähelepanu juhitud seetõttu, et regulatsioon peaks tagama isikutele varasemast tugevama õiguskaitse. Andmekaitsemääruse põhjenduspunkti 66 kohaselt on selle sätte eesmärgiks tugevdada õigust olla unustatud võrgukeskkonnas. Töö autor kahtleb kas selle sätte rakendumine praktikas täidab püstitatud eesmärgi. Arvestades, et internetis levib informatsioon ja andmed kiiresti, ei pruugi vastutav töötaja, kelle poole andmesubjekt kustutamise nõudega on pöördunud, teada kes, kus ja millal kustutamisele kuuluvaid andmeid töötleb. Teiseks võib sellise kohustuse panemine vastutavale töötlejale olla ebamõistlikult koormav, hoolimata sellest, et mõistlike abinõude kasutusse võtmine tähendab Euroopa Komisjoni nägemusel enamasti ühe e-meili saatmist.¹²⁴ Samas on tõenäoline, et kui teiste andmetöötlejate teavitamisse võib nii kergekäeliselt suhtuda, piirdubki teavitamine vaid ühe e-meili saatmisega ning sealjuures muutub kogu sätte mõte tagada andmesubjekti õiguste parem kaitse praktikas väheväärtuslikuks. Kolmandaks oleks asjakohane rakendada ka andmesubjekti enda vastutust kaituda oma isikuandmetega vastutustundlikult.

O. J. Gstrein on leidnud, et on selge, et andmesubjekt võib vastutavalt töötlejalt ennast puudutavate isikuandmete kustutamist nõuda. Seda lihtsat ja efektiivset andmete kõrvaldamise viisi ei tohiks laiendada kohustusega teisi potentsiaalseid andmetöötlejaid sellest kustutamisest teavitada. On argumente, miks peaks õigus andmete kustutamisele ainult kaasatud osapoolte vahele jääma. Näiteks võib olla, et andmesubjekt soovib ühe andmetöötaja juures andmed kustutada, samas kui

¹²³ Euroopa Komisjoni ja Euroopa Nõukogu määrus 2016/679, p 39.

¹²⁴ European Commission Memo. Data Protection Day 2014: Full Speed on EU Data Protection Reform, 27.01.2014, p 5.

samade andmete töötlemise vastu teise andmetöötaja juures tal vastuväiteid ei ole. Isik, keda see puudutab, peaks siis kindlaks määrama, kelle juures andmed kustutada tuleks ja kelle juures mitte ning kes peaks kustutamisest teadlik olema ja kes mitte. Seejuures tuleksid jälle omakorda isiklikud andmed avalikuks, mis ei ole selle isiku jaoks, keda see puudutab, vajalik. Samas ei ole võimalik garanteerida, et andmete täielik kustutamine üldse võimalik on. Laiemast perspektiivist nähtuna on küsitav, kuidas peaks käsitlema kustutamise õiguse ülekandmist kolmandatele isikutele.¹²⁵

Andmekaitsemääruse artikli 17 lõike 3 kohaselt ei kohaldata andmesubjekti õigust andmete kustutamisele sel määral, mil isikuandmete töötlemine on vajalik sõna- ja teabevabaduse õiguse teostamiseks. Siinkohal ei täpsusta määrus, millistel asjaoludel saab isikuandmete nõusolekuta töötlemist pidada vajalikuks sõna- ja teabevabaduse õiguse teostamisel. Andmekaitsemääruse põhjenduses 153 on märgitud, et vastav kohustus jääb liikmesriikidele ning liikmesriikidel tuleb oma õiguses viia vastavusse sõna- ja teabevabaduse regulatsioon ning määruse kohane õigus isikuandmete kaitsele. Isikuandmete kaitse ning sõna- ja teabevabaduse omavahel vastavusse viimisel tuleks vajadusel kohalda erandeid või vabastusi käesoleva määruse teatavatest sätetest. Seda eelkõige audiovisuaalvaldkonnas isikuandmete töötlemise suhtes ning uudiste arhiivide puhul.¹²⁶

Erandite ettenägemist võimaldab artikkel 85, mille lõike 2 kohaselt näevad liikmesriigid seoses isikuandmete töötlemisega ajakirjanduslikel eesmärkidel ning akadeemilise, kunstilise või kirjandusliku eneseväljenduse tarbeks ette vabastusi või erandeid mitmetest andmekaitsemääruse peatükkidest kui need on vajalikud, et ühitada õigus isikuandmete kaitsele sõna- ja teabevabadusega.¹²⁷

Lisaks on oluline mainida, et erinevalt praegusest olukorrast, on uue regulatsiooni kohaselt tõendamiskoormus asetatud vastutavale töötlejale. Kui praegu kustutamistaotlust esitades tuleb isikul oma soovi õiguslikult põhjendada (mis alusel ta oma andmeid kustutada soovib), siis uue määruse järgselt tuleb vastutaval töötlejal kustutamisest keeldumise korral leida õiguslik alus nende andmete säilitamiseks. Juhul, kui vastutaval töötlejal andmete säilitamiseks õiguslik alus

¹²⁵ O. J. Gstrein. Das Recht auf Vergessenwerden als Menschenrecht. Nomos. Baden-Baden 2016, lk 229-230.

¹²⁶ Euroopa Komisjoni ja Euroopa Nõukogu määrus 2016/679, p 153.

¹²⁷ Euroopa Komisjoni ja Euroopa Nõukogu määrus 2016/679.

puudub, tuleb andmed viivitamatult kustutada. Sellegi muudatuse eesmärgiks on tagada isikute tugevam kaitse.

2.5. Õigus olla unustatud ja õigus andmete kustutamisele - ühesugused või sarnased õigused

Viimaste aastate arengud andmekaitseõiguses on pannud eksperte ja spetsialiste arutlema kas nn uus õigus “õigus olla unustatud“ on sama, mis „õigus andmete kustutamisele“. Kui ei, siis mille poolest need õigused teineteisest erinevad. Euroopa andmekaitse reformi käigus sooviti täpsustada andmesubjekti õigust andmete kustutamisele.¹²⁸ Google Spain lahendiga tõusetus elav diskussioon teemal, mida siis tegelikult sisaldab Euroopa Komisjoni ettepanek ja mida peaks sisaldama uus säte andmekaitsemääruses. On see täiesti uus või lihtsalt täpsustatud vana regulatsioon?

Esmakordselt tunnistas õigust olla unustatud - *droit à l'oubli* - Prantsuse Andmekaitseamet - *Commission nationale de l'informatique et des libertés (CNIL)* - 1999. aastal seoses andmekaitse põhiprintsiipidega, mille kohaselt tuleb isikuandmeid töödelda õiglaselt ja seaduslikult ning andmeid tuleb koguda täpselt, selgelt ning vaid legitiimsel eesmärgil. 2009. aastal tunnistas *CNIL* õiguse olla unustatud põhiõiguslikku ning põhiseaduslikku olemust, märkides, et seadus peab tagama isikule ka digitaalmaailmas teise ja kolmanda võimaluse andmise samaväärselt reaalmaailmaga.¹²⁹

Õiguse olla unustatud sisu laiendamisel ja määratlemisel on teerajajaks olnud Hispaania Andmekaitseamet - *Agencia Española de Protección de Datos (AEPD)* – märkides 2008. aastal, et kodanikul, kes ei ole avaliku elu tegelane ega ole üldsusele huvi pakuva päevakajalise uudise subjektiks, on siiski õigus sekkuda kui tema isikuandmed internetis levivad.¹³⁰

Euroopa Komisjon on 2010. aastal oma teatises märkinud, et õigus olla unustatud tähendab üksikisiku õigust nõuda enda kohta kogutud andmete töötlemise lõpetamist ja selliste andmete kustutamist, kui neid ei ole õiguspärastel eesmärkidel enam vaja.¹³¹ Ka Euroopa Komisjoni

¹²⁸ Vt ptk 1.1.3.

¹²⁹ P. S. Castellano. A Test for Data Protection Rights Effectiveness: Charting the Future of the „Right to be Forgotten“ Under European Law. - *The Columbia Journal of European Law Online*, vol 19, 2012, lk 2.

¹³⁰ Castellano 2012, lk 2.

¹³¹ Euroopa Komisjoni teatis 2010, lk 8.

Andmekaitse määruse mõjude hindamise dokumendis viidatakse õigusele olla unustatud kui indiviidi õigusele kustutada oma isikuandmed, kui need ei ole enam vajalikud legitiimsetel põhjustel. Näiteks, kui töötlemine on toimunud nõusoleku alusel ja kui see nõusolek on tagasivõetud või on selle tähtaeg möödunud.¹³² Seega aastatel 2010 ja 2012 kasutati Euroopa Komisjoni poolt mõistet „õigus olla unustatud“ sünonüümina mõistele „õigus andmete kustutamisele“ suhtes. Küll aga on Komisjon viimati viidatud dokumendis märkinud, et sidusrühmade arvates on need mõisted sarnased. Seetõttu tuleks kahe õiguse vahel selge vahe teha täpsustades selged nõuded ning määratledes, kelle suhtes neid õigusi kasutada saab.¹³³ Tollane Euroopa Andmekaitseinspektor on teinud ettepaneku, et õigus olla unustatud saab olla lahendus vaid digitaalses keskkonnas.¹³⁴

Sarnast seisukohta on väljendanud ka Saksa Föderaalvalitsus oma 5. jaanuari 2011. aasta pöördumises Euroopa Komisjonile, kus leiti, et tuleb teha selge vahe mõistetel „õigus olla unustatud“ ja „õigus andmete kustutamisele“. Dokumendist nähtub, et esimene mõiste on käsitletav sisult laiahaardelisemana kui teine. Pöördumises märgitakse, et õigus olla unustatud suhtes tuleb nõuded selgelt määratleda ja ühtlasi ka täpsustada, kelle suhtes seda õigust rakendada saab. Samuti tuleb määratleda erandid.¹³⁵

Õigusspetsialistide poolt on arvatud, et mõiste „õigus olla unustatud“ viitab kaudselt kellegi õigusele, et teised unustaksid midagi. Seepärast on tegemist eksitava mõistega märkimaks õigust nõuda teatud tingimustel oma isikuandmete kustutamist.¹³⁶ On välja pakutud, et kuigi enamasti on õigust nõuda oma isikuandmete kustutamist otsingumootorite tulemuste listist nimetatud „õiguseks olla unustatud“, oleks antud juhul täpsem kasutada mõistet „õigus mitte olla indekseeritud“ (*right not to being indexed*).¹³⁷ Sarnasele liigitusele viitab ka O. J. Gstrein, kelle hinnangul võiks käsitleda eraldi õigust andmete kustutamisele, õigust olla unustatud ja õigust mitte olla indekseeritud (*rechtsanspruch auf Nicht-Indexierung*).¹³⁸

¹³² Commission Staff Working Paper Impact Assessment 2012, lk 72.

¹³³ Commission Staff Working Paper Impact Assessment 2012, lk 72.

¹³⁴ Commission Staff Working Paper Impact Assessment 2012, lk 74.

¹³⁵ Contribution of the Federal Government to the European Commission's consultation on the comprehensive approach to personal data protection in the European Union, 05.01.2011.

¹³⁶ Kulk, Borgesius 2014, lk 12.

¹³⁷ B. Hess, C. M. Mariottini. Protecting Privacy in Private International and Procedural Law and by Data Protection. Nomos, Baden-Baden 2015, lk 48.

¹³⁸ Gstrein 2016, lk 227-235.

Euroopa Kohtu kohtujurist Niilo Jääskinen on oma ettepanekus Google Spain kohtuasjas asunud seisukohale, et andmekaitse direktiivis ei ole ette nähtud üldist õigust olla unustatud, mille kohaselt andmesubjektil on õigus piirata või lõpetada selliste isikuandmete levitamist, mida ta peab kahjulikuks või tema huve kahjustavaks.¹³⁹

Eesti õiguskirjanduses on leitud, et Google Spain otsus [...] loob uue õiguse. Õiguse unustamisele tuleb Euroopa Kohus sisuliselt kahest teisest õigusest: õigusest kustutamisele ja õigusest vastuväite esitamisele.¹⁴⁰ Teisele seisukohale on jõudnud Christopher Kuner, kes on leidnud, et segadus mõiste “õigus olla unustatud” üle on tekitatud meedia raportite põhjal, millest jääb mulje nagu oleks Euroopa kohus loonud uue „õiguse olla unustatud“, mis lubab indiviididel lasta internetist kustutada enda isikukohast informatsiooni. Tegelikult ei loonud kohus uut õigust olla unustatud.¹⁴¹ Kuner põhjendab samas oma seisukohta asjaoluga, et kohtuotsuse kohaselt tuli Google’il kustutada inimese nime alusel saadud otsingutulemuste alt viited veebilehtedele, mitte ei tulnud andmeid internetist kustutada. Magistritöö autor ühineb Kuneri eelpool kirjeldatud seisukohaga.

Giancarlo F. Frosio on avaldanud seisukoha, et õigust olla unustatud on Euroopas juba ammu tunnustatud - vähemalt nii kaua, kui Euroopa kohtud on tunnustanud õigust informatsioonilisele enesemääramisele. Õigus informatsioonilisele enesemääramisele on murranguline saavutus andmesubjektide mõjuvõimu suurendamiseks. See reegel sisaldub andmekaitse direktiivi artiklis 12 (b), mis võimaldab andmesubjektil nõuda nende andmete parandamist, kustutamist või sulgemist, mille töötlemine ei vasta käesoleva direktiivi sätetele, eelkõige seetõttu, et andmed on ebatäielikud või ebaõiged.¹⁴²

Peter Hustinx on leidnud, et “õigus olla unustatud” on põhimõtteliselt rohkem rõhutatud “õigus andmete kustutamisele” kui nende andmete säilitamiseks ei ole piisavat põhjust.¹⁴³ Õiguse olla unustatud põhimõtte kohaselt ei ole andmesubjektil vaja õiguse kustutamist otsingumootori

¹³⁹ Jääskinen 2013, p 129.

¹⁴⁰ Liiv 2014, lk 646.

¹⁴¹ C. Kuner. EU Judgment on Internet Data Protection and Search Engines. LSE Law, Society and Economy Working Papers 3/2015, lk 7.

¹⁴² G. F. Frosio. Right to Be Forgotten: Much Ado About Nothing. - Colorado Technology Law Journal 31.01.2017.

¹⁴³ Hustinx 2013, lk 11.

tulemustest põhjendada, ning piisab, kui on alust väita, et isikuandmete kasutamine ei ole enam asjakohane.

Teemat on käsitlenud Paul Bernal oma teoses „*Internet Privacy Rights*“, kus ta leidis, et „õigust andmete kustutamisele“ ei tohiks vaadelda kui omamoodi „õigust olla unustatud“. „Õigust olla unustatud“ käsitletakse nagu ajaloo ümberkirjutamist või kustutamist või tsensuuri. „Õigust andmete kustutamisele“ seevastu aga andmete üle kontrolli saavutamise ja mitte tsensuurina ning korralikult mõistetava ja implementeerituna ei ole see õigus konfliktis sõnavabadusega. Seega ei tuleks „õigust andmete kustutamisele“ kirjeldada kui „õigust olla unustatud“, sest seda võiks pidada eksitavaks, kuivõrd küsimus ei ole mitte unustamises, vaid kontrollis ja autonoomias (ehk enesemääramisõiguses)¹⁴⁴. On põhjuseid, miks inimestel ei peaks olema õigust olla unustatud - ajaloo ümberkirjutamist peetakse õigustatult vaieldavaks ning isegi ohtlikuks - kuid see ei ole põhjuseks, miks inimestel ei peaks olema õigust andmete kustutamisele.¹⁴⁵

Andmekaitsemääruse artikli 17 algne mõte oli tagada isikule õigus olla unustatud ning õigus andmete kustutamisele. Sellega sooviti selgitada täiendavalt ja täpsustada andmekaitse direktiivi artikli 12 punktis b sätestatud andmete kustutamise õigust ning sooviti sätestada tingimused õiguse kohta olla unustatud, sealhulgas isikuandmed avaldanud vastutava töötaja kohustust teavitada kolmandaid isikuid andmesubjekti taotlusest kustutada mistahes lingid isikuandmetele, isikuandmete koopiaid või paljundused.¹⁴⁶ Kui algselt kasutati eelnõus mõistet õigus olla unustatud, siis 12.mail 2014 otsustati Euroopa Parlamendis õigus olla unustatud mõiste asendada õigusega andmete kustutamisele.¹⁴⁷ Jõustunud andmekaitsemääruses on peetud vajalikuks mõlemaid mõisteid kasutada. Nende kasutamiseviisist võib järeldada, et õigust andmete kustutamisele ja õigust olla unustatud tuleks mõista sünonüümidena. Nende õiguste kaitstuse ning neile kohalduva regulatsiooni osas andmekaitsemääruses neil mõistetel vahet ei tehta. Töö autor ei pea eelnimetatud mõisteid siiski identselt kattuvateks. Tuginedes töö kirjutamise käigus läbitöötatud materjalidele ja

¹⁴⁴ Autori täpsustus

¹⁴⁵ Bernal 2014, lk 177.

¹⁴⁶ Euroopa Komisjon. Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja Nõukogu Määrus üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus) /* COM/2012/011 final, p 3.4.3.4.

¹⁴⁷ Euroopa Parlamendi seadusandlik resolutsioon ettepaneku kohta võtta vastu Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus), COM(2012)0011 – C7-0025/2012, 12.03.2014.

eelpool tähendatud seisukohtadele on töö autor seisukohal, et valdavalt mõistetakse õigust olla unustatud siiski internetikeskkonnas isikuandmete kustutamise kontekstis.

3. ÕIGUS OLLA UNUSTATUD VS VÄLJENDUSVABADUS JA ETTEVÕTLUSVABADUS

3.1. Puutumus väljendusvabadusega

3.1.1. Väljendusvabaduse kui põhiõiguse regulatsioon.

Sõnavabadus on demokraatliku ühiskonna üks alusväärtusi.¹⁴⁸ Hartas on sõna- ja teabevabaduse kaitse sätestatud artiklis 11, mille kohaselt on igaühel õigus sõnavabadusele. See õigus kätkeb arvamusevabadust ning vabadust saada ja levitada teavet ja ideid avaliku võimu sekkumiseta ning sõltumata riigipiiridest. Massiteabevahendite vabadust ja mitmekesisust austatakse. Kohtujurist Niilo Jääskinen on märkinud, et sama artikli alusel on tagatud ka internetikasutajate õigus otsida ja saada internetis kättesaadavaks tehtud teavet. See puudutab nii allikveebilehtedel olevat kui ka interneti otsingumootorites antavat teavet. Samuti puudutab see õigus ka veebilehede avaldajate õigust, sest sisu kättesaadavaks tegemine internetis kujutab sellisena endast sõnavabaduse teostamist.¹⁴⁹

EIÕK-ist leiame vastava kaitse artikli 10, mille kohaselt on igaühel õigus sõnavabadusele. See õigus kätkeb vabadust oma arvamusel ning vabadust saada ja levitada teavet ja mõtteid ilma ametivõimude sekkumiseta ja sõltumata riigipiiridest. Kuna nende vabaduste kasutamisega kaasnevad kohustused ja vastutus, võidakse selle kohta seaduses ette näha formaalsusi, tingimusi, piiranguid või karistusi, mis on demokraatlikus ühiskonnas vajalikud riigi julgeoleku, territoriaalse terviklikkuse või ühiskondliku turvalisuse huvides, korratuste või kuritegude ärahoidmiseks, tervise või kõlbluse või kaasinimeste maine või õiguste kaitseks, konfidentsiaalse teabe avalikustamise vältimiseks või õigusemõistmise autoriteedi ja erapooletuse säilitamiseks.¹⁵⁰

EV põhiseaduses on sõnavabadus sätestatud §-s 45, mille kohaselt on igaühel õigus vabalt levitada ideid, arvamusi, veendumusi ja muud informatsiooni sõnas, trükis, pildis või muul viisil. Kuigi erialakeeles kasutatakse valdavalt eelkirjeldatud õiguse osas mõistet „sõnavabadus“, soovitatakse

¹⁴⁸ Eesti Vabariigi Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne 2012, § 45 p 2.

¹⁴⁹ Jääskinen 2013, p 121, 122.

¹⁵⁰ Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon. - RT II 2000, 11, 57.

siiski kasutada terminit „väljendusvabadus“, kuivõrd see on keeleliselt laiemahuga ja seega kooskõlas paragrahvi tekstiga.¹⁵¹ Seetõttu kasutab ka töö autor mõistet väljendusvabadus.

Väljendusvabadus ei ole siiski absoluutne vabadus, millel puuduvad igasugused piirid.¹⁵² Riive põhiseaduslikud alused on toodud põhiseaduse paragrahvi teises ja kolmandas lauses ning muuhulgas võib seda õigust piirata seadusega teiste inimeste õiguste ja vabaduste, tervise, au ning hea nime kaitseks. Iga sekkumine väljendusvabadusse peab olema proportsionaalne taotletava seadusliku eesmärgiga. Proportsionaalsuse mõistet EIÕK-i tekstist ei leia. Rait Maruste on 2001. aastal kirjutanud, et proportsionaalsuse mõiste on kohus kasutusele võtnud Saksa jurisprudenti eeskujul ning tänaseks on kujunenud sellest keskne kategooria individuaalsete ja üldiste huvide vahel õiglase tasakaalu leidmisel. Kuidas leida õiglast tasakaalu taotletava eesmärgi ja rakendatavate abinõude vahel, selle kohta pole kuskil konkreetsemaid juhiseid antud. See on sõltuv asjaoludest, konfliktis ehk hindamisel olevatest õigustest ja sekkumise iseloomust ning see on poolte tõestada ja kohtu hinnata. Aset leidva sekkumise vajalikkuse selgitamise, põhjendamise ja õigustamise ehk tõendamise koormis lasub riigil (avalikul võimul).¹⁵³ Alates 2002. aastast on Riigikohus rakendanud kõrgetasemelist käsitlust, mis on tänaseks muutunud järjekindlaks praktikaks.¹⁵⁴

Lähtudes Riigikohtu praktikast tuleneb proportsionaalsuse põhimõtte põhiseaduse §-i 11 teisest lausest, mille kohaselt õiguste ja vabaduste piirangud peavad olema demokraatlikus ühiskonnas vajalikud. Proportsionaalsuse põhimõttele vastavust kontrollib kohus järjestikku kolmel astmel - kõigepealt abinõu sobivust, siis vajalikkust ja vajadusel ka proportsionaalsust kitsamas tähenduses ehk mõõdukust. Ilmselgelt ebasobiva abinõu korral ei ole vaja kontrollida abinõu vajalikkust ja mõõdukust. Sobiv on abinõu, mis soodustab piirangu eesmärgi saavutamist. Sobivuse seisukohalt on vaieldamatult ebaproportsionaalne abinõu, mis ühelgi juhul ei soodusta piirangu eesmärgi saavutamist. Abinõu on vajalik, kui eesmärki ei ole võimalik saavutada mõne teise, kuid isikut vähem koormava abinõuga, mis on vähemalt sama efektiivne kui esimene. Abinõu mõõdukuse üle otsustamiseks tuleb kaaluda ühelt poolt põhiõigusse sekkumise ulatust ja intensiivsust ning teiselt

¹⁵¹ Eesti Vabariigi Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne 2012, § 45 p 3.

¹⁵² Eesti Vabariigi Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne 2012, § 45 p 17.

¹⁵³ R. Maruste. Sõnavabadus ja selle piirid. - Juridica I/2001, lk 21.

¹⁵⁴ Eesti Vabariigi Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne 2012, § 11p 3.

poolt piirangu eesmärgi tähtsust. Mida intensiivsem on põhiõiguse riive, seda kaalukamad peavad olema seda õigustavad põhjused.¹⁵⁵

Väljendusvabadus on tähtis eeldus ja tingimus ka mitme muu õiguse ja vabaduse sisuliseks ja asjakohaseks toimimiseks ja kaitseks, sealhulgas näiteks informatsioonilise enesemääramise ja privaatsuse, loomevabaduse jmt õiguste ning vabaduste kasutamisel. Sellise fundamentaalse tähenduse tõttu võib väita, et õiguste ja vabaduste konflikti korral domineerib väljendusvabadus ehk teda tuleb üldjuhul püüda eelistada.¹⁵⁶

Erialakirjanduses on viidatud, et väljendusvabadus ja ajakirjandusvabadus on küll kattuvad mõisted, kuid nad ei ole identsed. Ajakirjandusvabadus on osaliselt tuletatud väljendusvabadusest ja on osaliselt iseseisev õigus. Ajakirjandusvabadus hõlmab teatud õigusi, mis väljendusvabadusega ei ole kaetud, näiteks ajakirjaniku õigus allika mitteavaldamisele.¹⁵⁷ Soome õigusteadlane Sakari Huovinen leiab, et ajakirjandusvabadust on Euroopa kohtupraktika valguses kirjeldatud kui „igäühe sõnavabaduse“ eraldi osa või kui spetsiifilist elementi.¹⁵⁸ Ronald Dworkin'i käsitluse kohaselt on sõnavabadus suurel määral individuaalne põhimõte (*principle*), samas kui ajakirjandusvabadus on praktilise ja instrumentaalse olemuse tõttu eesmärgilise tähtsusega põhimõte (*policy*). Kokkuvõttes rakendub ajakirjandusvabadus kogu ühiskonna hüvanguks.¹⁵⁹

EIK on korduvalt käsitlenud kahe põhiõiguse, eraelu puutumatus ja ajakirjandusvabaduse, kollisiooni, leides, et tegemist on võrdsete põhiõigustega. Märkimisväärseks lahendiks on 2001. aasta otsus kohtuasjas Tammer vs Eesti, kus EIK märkis, et ajakirjandusvabaduse kontekstis tuleb eraisiku õiguste (antud juhul maine) kaitse nõudeid kaaluda seoses ajakirjaniku huviga levitada informatsiooni ja ideid avalikku huvi pakkuvate küsimuste kohta.¹⁶⁰ 2012. aasta veebruaris EIK suurkoja kohtuasjades Axel Springer AG vs. Saksamaa ja Von Hannover vs. Saksamaa (nr 2), on EIK kahe põhiõiguse kaalumisel hinnanud:

- andmete panust üldist huvi pakkuvasse debatti;
- puudutatud isiku tuntust ja avalikustatud materjali teemat;

¹⁵⁵ RKPJKo 3-4-1-6-09 p 21. Vt ka RKPJKo 3-4-1-1-02 p 15.

¹⁵⁶ Eesti Vabariigi Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne 2012, § 45 p 5.

¹⁵⁷ Oster 2015, lk 269.

¹⁵⁸ S. Huovinen. Medianvapaus sananvapauteen perustuvana oikeuseriaatteenä. - Lakimies 5/2008, lk 770.

¹⁵⁹ R. A. Dworkin. A Matter of Principle. Oxford: 1996, lk 375.

¹⁶⁰ EIKo 41205/98, *Tammer vs. Eesti*, p 65.

- puudutatud isiku varasemat käitumist, teabe hankimise viisi ja tõlevastavust;
- avaldatud materjali sisu, vormi ja tagajärgi;
- samuti mõistetud karistuse raskust.¹⁶¹

Samadele kriteeriumitele on EIK tuginenud ka 2013. aasta lahendis *Ristamäki ja Korvola vs Soome*.¹⁶² 2015. aasta lahendis on EIK märkinud, et põhiõiguste tasakaalustamisel tuleb hinnata järgnevaid aspekte: avalik huvi diskussiooni vastu, kas isik on avaliku elu tegelane, arvamuse sisu, isiku varasem käitumine, teabe avaldamise viis ja tagajärjed.¹⁶³ Kohus ei ole viidanud, et tegemist oleks ammendava ning muutumatul kujul rakendatava loeteluga. Pigem tuleb juhtumipõhiselt neisse kriteeriumitesse paindlikult suhtuda.

Ajakirjandusvabaduse ja eraelu puutumatus kollisioon ilmneb näiteks olukorras, kus väärtus süüdimõistetud karistus on ära kantud ja tema andmete väljastamine karistusregistris on lõpetatud (ehk seadusandja on võimaldanud isiku suhtes kohaldada õigust olla unustatud), kuid teemakohane artikkel on ajakirjanduseväljaande internetilehel leitav ja internetiotsingumootoris isiku nime kaudu otsingu tulemustes kuvatud. Siinkohal peab töö autor vajalikuks selgitada, et karistusregistri pidamist reguleerib Eestis karistusregistri seadus¹⁶⁴. Nimetatud seadusega on sätestatud olenevalt süüteoast karistusregistris andmete töötlemise (sh väljastamise) tähtajad (KarRS § 25 lg 1). Kuigi paragrahvi pealkirja sõnastuse kohaselt võiks arvata, et pärast tähtaja möödumist andmed kustutakse, suunatakse andmed arhiivi, kus neid säilitatakse 50 aastat (KarRS § 25 lg 4). Arhiivile juurdepääsuõigus on tugevalt limiteeritud (KarRS § 22 lg 1). Eelnevalt on autori poolt korduvalt viidatud, et kui isikuandmete töötlemine toimub seaduse alusel (nagu antud näite puhul on), ei ole andmesubjektil õigust andmete kustutamist registrist nõuda. Sama olukord kehtib ka avaldatud artikli osas, sest IKS-i § 11 lg 2 näeb ette erandi isikuandmete avalikustamiseks meedias ilma andmesubjekti nõusolekuta. Mil määral on artikli avalikustamise osas andmesubjektil võimalik tugineda Euroopa Kohtu tõlgendusele, mille kohaselt on teatud juhtudel põhjendatud andmete kustutamine, kui need andmed ei ole adekvaatsed, ei ole või enam ei ole asjakohased või kui

¹⁶¹ Riigikohus on lahendis 3-3-1-85-15 samuti nimetatud lahenditele ja neis välja toodud kriteeriumite viidanud.

¹⁶² EIKo 66456/09, *Ristamäki ja Korvola vs Soome*, p 48.

¹⁶³ EIKo 53495/09, *Bohlen vs Saksamaa*.

¹⁶⁴ Karistusregistri seadus. RT I 1997, 87, 1467.

andmed on neid eesmärke ja möödunud aega arvestades ülemäärased,¹⁶⁵ käsitleb autor järgmises alapeatükis.

3.1.2. Google Spain lahend ja selle mõju õigusele olla unustatud

Euroopa Kohtu 2014. aasta lahendit *Google Spain and Inc. V. Agencia Española de Protección de Datos (AEPD) and Mario Costeja González C-131/12* peetakse murranguliseks isikuandmete kaitse õiguse (täpsemalt õigus andmete kustutamisele) tagamisel internetikeskkonnas, kuivõrd see andis tõlgenduse andmekaitse direktiivi sätetele, mida senini õiguspraktikas piiravamalt rakendati.

Vaidluse sisuks oli hr Conzález'i soov kustutada teatud ajalehe kodulehel koos tema nimega 1998. aastal avaldatud teade sotsiaalkindlustusvõlgade tõttu arestitud kinnisvara enampakkumise kohta või eemaldada sealt viited tema nimele ning eemaldada ka lingid eelnimetatud teatele Google otsingumootorist. Viidatud vara arestimise küsimus oli aastaid tagasi lõplikult lahendatud ning nimetatud teade oli aastatega muutunud tähtsusetuks. AEPD leidis, et ajalehe kodulehelt teate eemaldamine ei ole põhjendatud, kuid Google otsingumootorist tuleb viited eelnimetatud teatele eemaldada. Vaidlus küsimuse üle, kas isikul on õigus nõuda interneti otsingumootorist oma andmete kustutamist, jõudis Euroopa Kohtusse eelotsusetaotlusena. Euroopa Kohtu seisukohta sooviti kolme küsimuse osas:

- 1) EL andmekaitse normide territoriaalne kohaldamisala;
- 2) interneti otsingumootoriteenuse osutaja õiguslik olukord ehk kas tegemist on andmetöötlejaga EL andmekaitse normide mõttes;
- 3) kas andmesubjekt saab taotleda enda kohaste otsingutulemuste mittekättesaadavust otsingumootori kaudu.¹⁶⁶

Kohtujuristi Niilo Jääskinen on oma ettepanekus leidnud, et nimetatud kohtuasjas oli vaja luua õige, mõistlik ja proportsionaalne tasakaal isikuandmete kaitse, infoühiskonna eesmärkide järjepideva tõlgendamise ning ettevõtjate ja internetiüldsuse õiguspäraste huvide vahel.¹⁶⁷

¹⁶⁵ EKo C-131/12, *Google Spain and Inc. V. Agencia Española de Protección de Datos (AEPD) and Mario Costeja González*, p 93.

¹⁶⁶ Jääskinen 2013, p 6.

¹⁶⁷ Jääskinen 2013, p 31.

Kohus jõudis järeldusele, et:

- 1) Otsingumootori tegevust, mis seisneb kolmandate isikute poolt internetis avaldatud või sinna lisatud teabe leidmises, automaatses indekseerimises, ajutises säilitamises ja lõpuks internetikasutajatele kättesaadavaks tegemises teatavas eelistusjärjekorras, tuleb pidada „isikuandmete töötlemiseks” Direktiivi 95/46/EC artikli 2 punkti b tähenduses, kui see teave sisaldab isikuandmeid. Otsingumootori haldajat tuleb pidada isikuandmete „vastutavaks” töötlejaks andmekaitse direktiivi mõttes.¹⁶⁸
- 2) Andmekaitse direktiivi tuleb tõlgendada nii, et isikuandmete töötlemine toimub liikmesriigi territooriumil paikneva vastutava töötleja asutuse tegevuse raames direktiivi asjakohase sätte tähenduses, kui otsingumootori haldaja asutab liikmesriigis filiaali või tütarettevõtte, mille eesmärk on tagada otsingumootori reklaampinna turustamine ja müük ja mille tegevus on suunatud selle liikmesriigi elanikele.¹⁶⁹
- 3) Andmekaitse direktiivi asjakohaseid sätteid tuleb tõlgendada selliselt, et otsingumootori haldaja on kohustatud kõrvaldama isiku nime põhjal tehtud otsingu järel kuvatavast tulemuste loetelust lingid veebilehtedele, mille on avaldanud kolmandad isikud ja mis sisaldavad teavet selle isiku kohta, ka sellisel juhul, kui seda nime või teavet ei ole varem või samal ajal neilt veebilehtedelt kustutatud, isegi kui selle nime või teabe avaldamine neil veebilehtedel on seaduslik.¹⁷⁰

Google Spain otsus allutab otsingumootorite haldajad andmete töötlejatena Euroopa andmekaitse direktiivi õiguslikule režiimile ja loob kohustuse kustutada otsingumootorites teatud lingid, mis läbi sünnib õigus unustusele. Sellel peaks olema oluline mõju andmekaitse arengule üldisemalt, sest luuakse selge euroopalik standard.¹⁷¹ Kohus leidis, et isegi alguses seaduslik täpsete andmete töötlemine võib aja möödudes sattuda direktiiviga vastuollu, kui neid andmeid ei ole enam vaja eesmärkidel, milleks neid koguti või töödeldi. Nii on see eelkõige juhul, kui need andmed ei ole adekvaatsed, ei ole või enam ei ole asjakohased või kui andmed on neid eesmärke ja möödunud aega arvestades ülemäärased.¹⁷² See veendumus on leidnud kajastamist ka andmekaitsemääruse artikkel 17 punktis 1 punktis a.

¹⁶⁸ EKo C-131/12 p 41.

¹⁶⁹ EKo C-131/12 p 60.

¹⁷⁰ EKo C-131/12 p 94.

¹⁷¹ Liiv 2014, lk 651.

¹⁷² EKo C-131/12 p 93.

Kohus on otsuse langetamisel arvestanud, et selline isikuandmete töötlemine, mida teeb otsingumootori haldaja, võib eraelu puutumatus põhiõigust ja põhiõigust isikuandmete kaitsele oluliselt mõjutada, kui otsingumootori abil tehakse päring füüsilise isiku nime põhjal, kuna selline töötlemine võimaldab igal internetikasutajal saada tulemuste loetelu kujul struktureeritud ülevaate selle isiku kohta internetis leiduvast teabest, mis tõenäoliselt puudutab tema eraelu mitut aspekti ja mida oleks ilma selle otsingumootorita olnud võimatu või väga raske omavahel ühendada ning mis võimaldab neil koostada andmesubjekti kohta rohkem või vähem üksikasjalikku profiili. Pealegi mitmekordistub andmesubjekti põhiõiguste riive selle olulise rolli tõttu, mis on tänapäeva ühiskonnas internetil ja otsingumootoritel, mille tõttu on niisuguses tulemuste loetelus sisalduv teave kõikjal kättesaadav.¹⁷³

Samas jääb lahendist ebaselgeks, mis ulatuses otsingusõnadele otsus laieneb. Kas antud juhul laienebki õigus kustutamisele vaid neile otsingutulemustele, mis on saadud kasutades otsingusõnana isiku nime? On levinud teadmine, et isiku tuvastamiseks on ka teisi aluseid, peale isiku nime, mida otsingumootoris kasutada. Teades eeltoodut ning arvestades kui suurt rõhku on kohus otsuses pööranud põhiõiguste kaitsele, on Christopher Kuner jõudnud arvamusele, et on raske väita nagu laieneks lahendiga kaetud otsingusõnade ulatus piiratult vaid isiku nimele, kui see tooks kaasa kaitse.¹⁷⁴ Andmekaitse Töörühm on oma juhendis märkinud, et /.../ kohus kasutab otsuses mõistet „nimi“ ilma täiendava täpsustusega. Seega võib järeldada, et õigus kehtib kõikvõimalikele erinevatele versioonidele nimest, sealhulgas perekonnanimed või erinevad kirjapildid.¹⁷⁵ Töö autor nõustub, et pigem tuleb seda mõistet tõlgendada laiemalt, vastasel juhul jääb isik vajalikust kaitsest ilma.

Kohus leidis, et isiku põhiõiguste riivet ei saa õigustada pelgalt otsingumootori haldaja majandushuviga sellise töötlemise suhtes. Kuid kuna tulemuste loetelust linkide kõrvaldamine võib vastavast teabest sõltuvalt mõjutada selliste internetikasutajate õiguspäraseid huve, kellel võib olla huvi sellisele teabele ligi pääseda, tuleb niisugustes olukordades, nagu eelmainitud kohtuasjas, püüda saavutada õiglast tasakaalu eelkõige sellise huvi ja andmesubjektide harta artiklitest 7 ja 8 tulevate põhiõiguste vahel. Nende artiklitega kaitstud andmesubjekti õigused kaaluvad internetikasutajate seesuguse huvi küll üldjuhul kindlasti üles, kuid üksikjuhtudel võib see tasakaal

¹⁷³ EKo C-131/12 p 80.

¹⁷⁴ Kuner 2015, lk 8.

¹⁷⁵ Articles 29 Data Protection Working Party 2014, lk 9.

siiski sõltuda teabe laadist ja delikaatsusest andmesubjektide eraelu suhtes ning üldsuse huvist seda teavet saada, mis omakorda võib varieeruda vastavalt sellele, milline on selle andmesubjekti roll avalikus elus.¹⁷⁶ Avaliku elu tegelase õigust olla unustatud, millele Euroopa Kohus eelpool viitab, käsitleb autor magistritöö alapeatükis 3.1.3.

Informatsiooni kustutamist saab nõuda üksnes siis, kui teatav ajavahemik selle avaldamisest on möödunud. Seejuures ei oma tähendust informatsiooni avaldamise õiguspärasus ega see, kas andmed vastavad tegelikkusele. Õigus unustusele eeldab, et asjakohane informatsioon on vananenud. Seeläbi ei ole selle vananenud informatsiooni kasutamine demokraatliku tahtekujunduse protsessis enam oluline. Alati võib aga esineda asjaolusid, mille puhul see nii ei ole. Võimalik on lähtuda printsibist, et mida pikem on möödunud ajavahemik, seda laiem on unustuspõhiõiguse kaitseala. Ja vastupidi, mida lühem aeg on möödunud, seda rohkem tuleb kaitsta neid põhiõigusi, mis vastanduvad unustuspõhiõigusele.¹⁷⁷

Üheselt kindlaks määratud ajavahemik ei ole erinevate juhtumite puhul mõeldav. Seepärast peab ajavahemik olema paindub. See tähendab: kui palju aega peab olema möödunud, määratakse kindlaks iga üksiku juhtumi puhul kõiki asjaolusid arvestades. Mida privaatsem on informatsioon, seda lühem võib olla ajavahemik. Kui info on avaldatud vabatahtlikult, siis arvestatakse kindlasti pikema ajavahemikuga. Ajavahemiku tõlgendamine jääb kohtute ülesandeks.¹⁷⁸

Eelotsusetaotlus ei puudutanud olukorda, kas isikul on õigus nõuda andmete kustutamist algselt andmed avaldanud ajalehe veebilehelt, sest selles osas jäi kehtima siseriikliku järelvalveasutuse otsus, milles peeti teabe avaldamist seaduslikult õigustatuks. Menetluse pooled seda osa otsusest ei vaidlustanud. Tekkis olukord, kus andmesubjekti poolt soovitud andmed tuli eemaldada otsingumootorist, kuid algselt andmed avaldanud ajalehe veebilehelt vastutav töötleja neid eemaldama ei pidanud. Seega vaidluse all olevad andmed jäid internetis kõigile kättesaadavaks, kuid neile juurdepääsemiseks pidi asjast huvitatud isik rohkem vaeva nägema ja otsingut algselt andmed avaldanud ajalehe veebilehel teostama või siis otsingumootoris kasutama muud märksõna kui konkreetse isiku nimi.

¹⁷⁶ EKo C-131/12 p 81.

¹⁷⁷ Liiv 2014, lk 648.

¹⁷⁸ Boehme-Neßler 2014, lk 828.

Seega eelmises alapeatükis toodud näite puhul, kus isik mõisteti süüdi väärteos, karistus on kantud ning andmedki karistusregistris arhiveeritud, kuid teemakohane artikkel on internetiotsingumootori vahendusel hõlpsasti kättesaadav, on võimalik lahendus, et isik taotleb otsingumootorilt enda nimega seotud otsingutulemustes artiklile viitava URL-i eemaldamist. Kas taotlus tuleb rahuldada või mitte, sõltub mitmetest asjaoludest ning seetõttu tuleks läbi viia vastanduvate huvide kaalumine. Millistele kriteeriumitele peab olukord vastama, et andmesubjekti taotlus rahuldaks, on käsitletud töö viimases peatükis.

Kaaludes andmesubjekti taotlust andmete kustutamiseks tuleb vastutaval töötlejal arvestada ka internetikasutaja õigusega saada otsingumootorite vahendusel informatsiooni. Internetikasutaja õigus tuleneb harta artiklist 11, mille kohaselt on igal inimesel õigus sõna- ja teabevabadusele. Euroopa Kohtu kohtujurist Niilo Jääskinen on märkinud, et õigus otsida internetis avaldatud teavet otsingumootorite abil on tänapäeva infoühiskonnas üks kõige olulisemaid võimalusi teostada oma põhiõigust saada andmesubjekti kohta avalikest allikatest teavet. See õigus hõlmab kahtlemata ka õigust otsida teiste isikute kohta teavet, mis on põhimõtteliselt kaitstud õigusega eraelule, nagu internetis olev teave /.../.¹⁷⁹

Tuleb arvestada, et isegi kui isiku nime otsingusõnana kasutades otsingumootorist vastav link isikuga seotud algallikale kustutatakse, jääb see informatsioon algallika avaldanud internetilehele alles. See tähendab, et teisi otsingusõnu kasutades on juurdepääs algallikaveebilehel kuvatud informatsioonile tagatud. Seega on tagatud ka õigus sõna- ja teabevabadusele. Kuigi, tuleb märkida, et tõenäosus, et soovitud info isiku kohta internetist ilma otsingumootori abita üles leitakse, on väike. Juba praegu võib tunnetada suundumust seisukohale, et isiku väljendusvabadus ning sellega seotud õigus informatsioonile on internetikeskkonnas tänapäeval tagatud vaid siis, kui on olemas juurdepääs otsingumootoritele. Sellele on viidanud ka kohus otsuse punktis 36, kus märgitakse, et otsingumootorite tegevusel on andmete ülemaailmses levikus otsustav roll, sest see muudab andmed kättesaadavaks igale internetikasutajale, kes teeb otsingut andmesubjekti nime põhjal, sealhulgas internetikasutajatele, kes ei oleks muidu leidnud veebilehekülge, kus need andmed on avaldatud.¹⁸⁰

¹⁷⁹ Jääskinen 2013, p 131.

¹⁸⁰ EKo C-131/12 p 37.

29. detsembril 2014. aastal langetas *Audiencia Nacional* Mr Conzalez kohtuasjas, mis oli Euroopa Kohtu eelotsuse küsimisel aluseks, otsuse. Nagu võis ka oodata, kinnitas siseriiklik kohus Euroopa Kohtu seisukohta. *Audiencia Nacional* rõhutas, et väljendusvabadus ja õigus teabele on igal juhul tagatud läbi asjaolu, et vaidlusalune informatsioon on endiselt saadaval algallikas ehk veebilehel, kus teave algselt avaldati.¹⁸¹

Mõistetavalt põhjustas Euroopa Kohtu tõlgendus internetiotsingumootori teenuse pakkujates vastumeelsust, kuivõrd varasemalt oldi pigem arvamusel, et otsingumootori teenuse pakkujaid ei saa käsitleda vastutavate töötlejatena. Kohtu tõlgendusest tulenevalt kasvas nimetatud andmetöötlejate ressursi kulu märgatavalt, kuna andmetöötlejatele hakati massiliselt esitama isikuandmete kustutamise avaldusi.

Kokkuvõtvalt võib lahendi põhjal öelda, et üksikisiku õigus privaatsusele ning isikuandmete kaitsesele kaalub üldjuhul üles otsingumootori haldaja majanduslikud huvid ning avaliku huvi isiku nimega otsingut sooritades sellise teabe leidmisele. Siiski, nagu ka eelnevalt märgitud, ei ole tegemist absoluutse õigusega. Teatud juhtudel prevaleerib avalik huvi ning kohus on nimetatud lahendis viidanud, et selline olukord võib esineda kui andmesubjekti näol on tegemist avaliku elu tegelasega. Seetõttu tuleb igal üksikul juhul olukorda eraldi kaaluda ning otsustada, kelle õigused prevaleerivad ning kelle õiguste riive on õiguspärane. Kuna kohus leidis, et juhul, kui andmesubjekt on avaliku elu tegelane, ei pruugi sel isikul olla õigust andmete kustutamisele eeltoodud kontekstis, peab autor vajalikuks käsitleda avaliku elu tegelase mõistet ja avaliku elu tegelase õigust olla unustatud.

3.1.3. Avaliku elu tegelane ja õigus olla unustatud

Avaliku elu tegelase mõiste ei ole õiguslikult selgelt määratletud. Avaliku elu tegelasena võib defineerida isiku, kes teostab avalikku võimu ja/või kasutab avalikke ressursse ning laiemalt võetuna, kel on roll avalikus elus, kas siis poliitikas, majanduses, kunstis, sotsiaalsfääris, spordis või muul alal. Eelnimetatud mõiste on sõnastatud Euroopa Nõukogu Parlamentaarne Assamblee resolutsioonis nr 1165 (1998) - Õigus privaatsusele § 7.¹⁸²

¹⁸¹ Hess, Mariottini 2015, lk 55.

¹⁸² Council of Europe, Parliamentary Assembly, Resolution 1165 (1998) on the Right to Privacy, § 7.

Õiguslalases kirjanduses on viidatud, et avaliku elu tegelastena võiks käsitleda:

- 1) isikuid, kes oma ühiskondliku positsiooni tõttu saavad mõjutada ühiskonnas tehtavaid otsuseid, mis puudutavad paljude inimeste huve ja õigusi (nt poliitikud, kõrged riigiametnikud vms);
- 2) isikuid, kelle ühiskondlik roll on meelelahutusliku iseloomuga (näitlejad, lauljad jms).¹⁸³

Eelnimetatud esimene seisukoht on toetust leidnud ka Riigikohtu lahendis 3-2-1-123-97, kus asuti seisukohale, et minister on avaliku elu tegelane. Samas on viidatud, et täidesaatva riigivõimu teostaja suhtes on õigustatud üldsuse kõrgendatud huvi nii tema isiksuse kui ka tema poliitilise ja ametialase tegevuse vastu. Avaliku elu tegelane on end ise seadnud üldsuse erilise tähelepanu alla.¹⁸⁴ Samuti on Riigikohus oma praktikas leidnud, et sõltuvalt oma tegevuse iseloomust ja ulatusest võivad avaliku elu tegelased olla erinevad ja sellest tulenevalt võib erinev olla ka avalikkuse põhjendatud huvi määr nende eraelu vastu.¹⁸⁵

Tunnustatud õigusteadlane Rait Maruste on Riigikohtu üldkogu otsusele nr 3-1-2-1-98 lisatud eriarvamuses leidnud, et see, „[k]es on avaliku elu tegelane, on fakti ja konteksti küsimus. Inimene, kes on avaliku elu tegelaseks vallas, ei pruugi seda olla riigi ulatuses. Üks tunnustatud kriteerium selle määratlemiseks on isiku soov ja sammud enda esitlemisel avalikkusele ja avalikus elus osalemiseks.“¹⁸⁶ Seega tuleks isiku määratlemisel avaliku elu tegelaseks arvestada, kas isik on end teadlikult eksponeerinud, oma tegevuse ja aktiivsuse läbi ilmutanud soovi osaleda avalikus elus. Samuti kui isik on osalenud ühiskondlikus elus positsioonidel, mis võimaldavad langetada paljusid huvigruppe puudutavaid otsuseid.

Andmekaitse Töörühm on avaldanud ühised kriteeriumid andmekaitse järelvalveasutustele menetlemaks andmesubjektide kaebusi, mis puudutavad otsingumootoritest linkide kustutamist. Kriteeriumite kohaselt tuleb üldiselt avaliku elu tegelasena mõista isikut, kes oma tegevuste ning kohustuste tõttu on kajastatud meedias. Näitena tuuakse välja poliitikud, kõrged riigiametnikud, ärimehed ja reguleeritud ametite esindajad, kel on roll ühiskondlikus elus. Seega on õigustatud

¹⁸³ Männik 2011, lk 102.

¹⁸⁴ RKo 3-2-1-123-97.

¹⁸⁵ RKo 3-2-1-123-97.

¹⁸⁶ RKÜKo 3-1-2-1-98.

avalikkuse huvi otsida nende isikute kohta asjakohast teavet.¹⁸⁷ Samas viidatakse ka eelpool märgitud Euroopa Nõukogu resolutsioonis nr 1165 (1998) toodud avaliku elu tegelase mõistele.

Avaliku elu tegelase mõistet on käsitletud ka Eesti ajakirjanduseetika koodeksi punktis 1.6, mille kohaselt käsitleb ajakirjandus inimesi, kes valdavad poliitilist ja majanduslikku võimu ning avalikkusele olulist informatsiooni avaliku elu tegelastena, kelle tegevuse üle on ajakirjanduse tavalisest suurem tähelepanu ja kriitika õigustatud. Samuti käsitleb ajakirjandus avaliku elu tegelastena neid, kes teenivad elatist enda isiku või loomingu eksponeerimisega.¹⁸⁸

EIK on oma lahendites¹⁸⁹ avaliku elu tegelase mõistet korduvalt käsitlenud. Lahendeid üldistades on võimalik tuua välja, et avaliku elu tegelane on isik oma ameti tõttu, mõne sündmusega seoses või tegevuse kaudu. Avaliku elu tegelase kohta käivat eraelulist teavet, nagu isiku terviseandmed või perekonnaliikmed, ei saa tavaliselt pidada avaliku elu hulka kuuluvaiks ja seega kvalifitseeruksid sellised isikuandmed otsingutulemuste listist eemaldatavate isikuandmete hulka.¹⁹⁰ Samuti on lahendites juhitud tähelepanu sellele, et isik ei ole avaliku elu tegelane kogu oma eluaja, vaid võib selleks saada eelpool mainitud sündmuse või tegevuse kaudu. Kui vastav sündmus või tegevus lõpeb, ei ole enam tegu avaliku elu tegelasega.¹⁹¹ Seega isik ei pea taluma avalikkuse kõrgendatud huvi lõputult ja peab olema võimalik määratleda avaliku elu tegelaseks olemise lõppu. Konkreetsete ametipositsioonidega seoses on see märkimisväärselt selgem kui avaliku elu tegelaste puhul, kelle roll ühiskonnas on meelelahutuslik. Sellises olukorras õiglase lahendini jõudmine isikuandmete kustutamise taotluse läbivaatamisel on keeruline.

Üks kriteerium, mille alusel piiritleda lubatud põhiõiguse riivet, on isiku varasem käitumine. See kriteerium võib avalduda mõlemal moel: avaliku elu tegelaste puhul, kes on varasemalt oma eraelu avalikkuse tähelepanu alla sattumise eest kaitsnud, võib olla tagatud tugevam kaitse. Teisest küljest jällegi tavainimeste eraelu võib sattuda avalikkuse põhjendatud tähelepanu alla, kui isik on varasemalt üldsusele end esitlenud.¹⁹² Varasemalt enda eraelu avalikkusele esitlenud isiku õiguste

¹⁸⁷ WP29 Update of Opinion 8/2010 on applicable law in light of the CJEU judgement in Google Spain, 16.12.2015.

¹⁸⁸ Eesti ajakirjanduseetika koodeks. Heaks kiidetud EALLi üldkoosolekul 29.01.1998.

¹⁸⁹ Vt EIKo 42211/07, *Riolo vs Itaalia*; EIKo 35916/04, *Chalabi vs Prantsusmaa*; EIKo 15909/06, *I Avgi Publishing ja Press Agency S.A. & Karis vs Kreeka*; EIKo 15601/02, *Kulis vs Poola* jt.

¹⁹⁰ Hess, Mariottini 2015, lk 48.

¹⁹¹ Isikuandmete kaitse seaduse, avaliku teabe seaduse ja arhiiviseaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskiri, lk 8.

¹⁹² Oster 2015, lk 163.

osas on Riigikohus lahendis nr 3-2-1-18-13 selgitanud, et kui isik tegeleb loomingu või selle esitamisega, võib üldjuhul olla õigustatud kõrgendatud huvi tema loomingu ja loometegevuse, mitte aga tema eraelu vastu.¹⁹³

Õiguslalases kirjanduses on toonitatu, et kustutamistaotluse rahuldami või mitterahuldami kaaludes on tugev mõju asjaolul, kas ja mis ulatuses on andmesubjekt avaliku elu tegelane. Raskem on hinnangu andmine sellistel juhtudel, kus isik on tuntud ainult teatud ringkondades. On kahtlane, et otsingumootorite teenuse pakkujad on võimelised ja tahavad kõike selle otsuse tegemiseks vajalikku informatsiooni ise kokku koguda ja hinnata.¹⁹⁴ Siinkohal näeb autor võimalikku probleemi õiglase lahenduse leidmisel. Põhiõiguste ja – vabaduste kollisiooni korral ei tohiks tasakaalu leidmisesse kergekäeliselt suhtuda. Täpsemalt käsitleb autor seda teemat magistritöö alapeatükis 3.3.

3.1.4. Õigus olla unustatud rakendamine ajakirjandusväljaannetes avaldatud isikuandmete suhtes

Google Spain lahendis ei puudutanud Euroopa Kohus isikute õigust nõuda isikuandmete kustutamist avaldatud ajakirjandusväljaande veebilehel. Kohus märkis, et õiguslik alus, mille alusel töötlevad andmeid andmed avalikustanud veebileht ja otsingumootori teenuse pakkuja, võib olla erinev. Veebilehel võib töötlemise alus tuleneda nn ajakirjanduslikust erandist¹⁹⁵ (Eestis IKS § 11 lg 2). Ka Andmekaitse Töörühm on oma juhendis märkinud, et kohtulahendist tulenevalt ei kustutata informatsiooni algallika veebilehelt.¹⁹⁶

Eelnevalt on autor märkinud ajakirjanduse rolli ühiskonnas ning toonud välja, et ajakirjandusel on roll mitte ainult informatsiooni avaldada, vaid juba avaldatud uudised säilitada, arhiveerida ja avalikkusele kättesaadavaks teha.¹⁹⁷ Wegrzynowski ja Smolczewski vs. Poola kohtuasjas on EIK tõdenud, et kohtu ega meedia ülesandeks ei saa ja ei või olla ajaloo ümber kirjutamine, kustutades

¹⁹³ RKo 3-2-1-18-13 p 15.

¹⁹⁴ J. Freialdenhoven, F. Heinzke. Vergiss mich: Das Recht auf Löschung von Suchergebnissen. GRUR-PRAX 2015.

¹⁹⁵ EKo C-131/12 p 85.

¹⁹⁶ Articles 29 Data Protection Working Party 2014, lk 2.

¹⁹⁷ Vaata töö ptk 2.2.

internetist artikleid või artiklites avaldatut. Samas leiti, et arhiivid on olulised uudiste ja informatsiooni säilitamiseks ja kättesaadavaks tegemiseks.¹⁹⁸

Euroopa Kohus on Google Spain lahendis märkinud, et isegi kui alguses oli andmete töötlemine seaduslik, võib vastuolu ilmnedagi hiljem. Antud vastuolu seadusega võib seisneda lisaks sellele, et andmed on ebaõiged, ka selles, et need andmed ei ole või ei ole enam asjakohased või kui andmed on töötlemise eesmärgi ja möödunud aega arvestades ülemäärased või neid säilitatakse pikema aja jooksul kui vajalik, välja arvatud juhul, kui neid säilitatakse ajaloo, statistika või teadusega seotud eesmärkidel.¹⁹⁹

Kui andmed on kogutud ühel eesmärgil, näiteks ajakirjanduslikul eesmärgil informeerida avalikkust, tuleb peagi kohaldatava andmekaitsemääruse põhjenduspunkti 50 kohaselt käsitada eesmärkidele vastavate seaduslike isikuandmete töötlemise toimingutena edasist töötlemist avalikes huvides toimuva arhiveerimise eesmärgil.²⁰⁰ Seega ei ole andmesubjektil õigust nõuda andmete kustutamist viidates eesmärgi piirangu põhimõttele. Samuti ei saa andmete kustutamist nõuda viidates andmete säilitamise põhimõttele, kuna isikuandmeid võib kauem säilitada juhul, kui isikuandmeid töödeldakse üksnes avalikes huvides toimuva arhiveerimise, teadus- või ajaloouringute või statistilisel eesmärgil. Ajakirjandusarhiivis toimub isikuandmete töötlemine avalikes huvides arhiveerimise eesmärgil.

Isikuandmete kustutamise kontekstis tekib küsimus, kas kõik, mis on ajakirjanduse poolt avaldatud või mis on käsitletav ajakirjandusliku materjalina, omab piisavalt väärtust, et seda alaliselt säilitada. Autor ei sea kahtluse alla, et artiklites ning muu informatsioonina ajakirjanduses avaldatud isikuandmed, mis on ajalooliselt või kultuurilooliselt ühiskonnale olulised, tuleb säilitada. Siiski on autor arvamusel, et teatud juhtudel ei oma artiklites avalikustatud isikuandmed pärast piisava aja möödumist avaliku huvi mõttes olulist tähtsust. Autor viitab siinkohal IKS-i § 11 lg 2, mis sätestab ajakirjandusliku erandi, kui andmete avalikustamiseks ja töötlemiseks on ülekaalukas avalik huvi. Äärmiselt oluline on silmas pidada, et kahjulik mõju andmesubjekti õigustele ja avalik huvi võivad ajas muutuda ja sellest sõltub ka sõnavabaduse ja eraelu

¹⁹⁸ EIKo 33846/07, *Wegrzynowski ja Smolczewski vs. Poola*, p 58, 59.

¹⁹⁹ EKo C-131/12 p 92-93.

²⁰⁰ EKo C-131/12 p 50.

puutumatus tasakaal.²⁰¹ Seega avalikustamisest piisava aja möödumisel võib prevaleerida isiku õigus eraelu puutumatusle ning isikuandmete kaitsele ajakirjandusvabaduse ees. Autor nõustub väitega, et ajakirjandusvabadusse sekkumine saab olla lubatud vaid väga piiratud tingimustel. Lähtudes Jan Oster'ist käsitlusest on üheks aluseks just teiste isikute põhiõigused- ja vabadused.²⁰²

Ka AKI leiab, et isikuandmete kustutamist ajakirjanduse artiklitest saab teatud juhtudel ikkagi nõuda, seda juhul, kui isikuandmete avalikustamine toimub õigusvastaselt.²⁰³ IKS § 21 lg 2 p 3 kohaselt on andmesubjektil õigus nõuda andmete kustutamist, kui isikuandmete töötlemine ei ole seaduse alusel lubatud. Vastavalt IKS-i § 11 lg 2 on andmete avalikustamine meedias õiguspärane, kui selleks on ülekaalukas avalik huvi. On tõenäoline, et aja möödudes ülekaaluka avaliku huvi määr langeb ja seega on tõenäoline, et aja möödudes puudub andmete töötlemiseks seaduslik alus. Olukorras, kus isik esitab kustutamise taotluse, tuleb igal juhul viia läbi põhiõiguste ja -vabaduste kaalumine. Ilmselgelt ei ole andmete kustutamine ka pärast piisava aja möödumist igas olukorras põhjendatud, näiteks kui andmesubjektiks on avaliku elu tegelane või on tegemist ajalooliselt olulise tähtsusega informatsiooniga. Samuti juhul, artikkel kajastab isiku andmeid, kes on süüdi mõistetud nn ühiskonnaohtlikes süütegudes.²⁰⁴ Autor leiab, et olukorras, kui andmesubjekti nõue andmete kustutamiseks on põhjendatud, ei tule kustutada ära kogu avaldatud artikkel, vaid ainult seal kajastuvad isikuandmed. Kuna oht ajakirjandusvabaduse ja isikute teabe saamise õiguse ebaproportsionaalseks riiveks võib olla suur, tuleks praktikas selliseid taotlusi lahendada asjatundlike isikute poolt. Pöördudes tagasi eelnevas peatükis käsitletud näite juurde ei saa välistada, et sõltuvalt konkreetsest olukorrast on sellises kontekstis andmesubjekti taotluse rahuldamine ja isikuandmete kustutamine võimalik.

3.2. Puutumus ettevõtlusvabadusega

3.2.1. Ettevõtlusvabaduse kui põhiõiguse regulatsioon.

Ettevõtlusvabaduse õigust EIÕK-ist *expressis verbis* ei leia. EIK on ettevõtlusvabaduse piiranguid mõnel juhul tunnistanud EIÕK-i 1. lisaprotokolli artiklis 1 sätestatud oma omandi segamatu

²⁰¹ E. Rohtmets. Ajakirjandusvabaduse ja eraelu puutumatus tasakaal Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikas. Kohtupraktika analüüs. Riigikohus, Tartu 2014, lk 15.

²⁰² Oster 2015, lk 269.

²⁰³ Andmekaitse Inspeksioon. Delikaatsete isikuandmete eemaldamine artiklitest on siiski võimalik, 16.09.2013.

²⁰⁴ Andmekaitse Inspeksioon 2013.

kasutamise õiguse riiveteks ja hinnanud riive põhjendatust sellest aspektist.²⁰⁵ Euroopa Liidu ühisturg, mida iseloomustab kaupade, teenuste ja kapitali vaba liikumine riikide vahel, vaba konkurents ning ühine tollipoliitika, rajaneb suures osas ettevõtlusvabaduse tunnustamisel.²⁰⁶ Hartas on ettevõtlusvabadus sätestatud artiklis 16, mille kohaselt tunnustatakse ettevõtlusvabadust ühenduse õiguse ning siseriiklike õigusaktide ja tavade kohaselt.

Põhiseaduses on ettevõtlusvabadus sätestatud § 31, mille kohaselt on Eesti kodanikel õigus tegeleda ettevõtlusega ning koonduda tulundusühingutesse ja -liitudesse. Ettevõtlusvabadus on õiguslik vabadus, mille vastas seisab riigi kohustus mitte teha põhjendamatuid takistusi ettevõtluseks. Riik peab tagama õigusliku keskkonna vaba turu toimimiseks.²⁰⁷ Rait Maruste on märkinud, et riigile toob ettevõtlusvabadus kaasa positiivse kohustuse luua tingimused ja reeglid ettevõtlusega tegelemiseks. Et ettevõtluse kaudu luuakse vahendid mitmete muude oluliste riiklike eesmärkide ja põhiõiguste ja vabaduste teostamiseks ja kaitseks, tuleb seda õigust ning riigi kohustust pidada üheks olulisimaks üldise vabadusõiguse ja liberaalse riikluse teostamisel.²⁰⁸

Kuigi ettevõtlusvabadus on oluline vabadus ning selle efektiivne toimimine loob eeldused paljude teiste õiguste ja vabaduste kasutamiseks, ei sea ükski rahvusvaheline õigusi ja vabadusi käsitlev õigusakt ettevõtlusvabadust prioriteetseks ega nimeta seda isegi ühegi õiguse või vabaduse seadusliku riive alusena. Seega tuleb ettevõtlusvabadust hinnata kontekstis ning kooskõlas põhiseaduse eesmärkide ja printsiipidega, /../ ning tähelepanelikult kaaluda võimalikku ettevõtlusvabaduse poolset riivet tavapärase õigustega kaitstud väärtuste suhtes nagu /../ eraelu /../ kaitse jmt. Ettevõtluse piiramine eeldab samuti avalike huvide ja proportsionaalsuse arvestamist.²⁰⁹

Riigikohus on lahendis 3-4-1-2-13 märkinud, et põhiseadusega tagatud ettevõtlusvabadusel on mitu tahku. Ühest küljest tagatakse sellega igaühe õigus tegeleda ettevõtlusega, s.o tegevusega, mille eesmärk on eelkõige tulu saamine kauba tootmisest või müügist, teenuse osutamisest jms. Teisalt peab riik tagama õigusliku keskkonna vaba turu toimimiseks, et kaitsta ettevõtjat teiste ettevõtjate õigusvastase tegevuse eest konkurentsi takistamisel või äritegevuse kahjustamisel.²¹⁰

²⁰⁵ Eesti Vabariigi Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne 2012, § 31 p 2.

²⁰⁶ Eesti Vabariigi Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne 2012, § 31 p 3.

²⁰⁷ Eesti Vabariigi Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne 2012, § 31 p 7.

²⁰⁸ R. Maruste. Konstitutsionalism ning põhiõiguste ja -vabaduste kaitse. Tallinn: Juura 2004, lk 470.

²⁰⁹ Maruste 2004, lk 472.

²¹⁰ RKO nr 3-4-1-2-13 p 105.

3.2.2. Andmesubjekti õigus olla unustatud Salvatore Manni kohtuasja käsitluses

Pärast Google Spain lahendit on Euroopa Kohus selgitanud andmesubjekti õigusi nõuda oma isikuandmete kustutamist või nende andmete anonüümseks muutumist äriühingutega seotud teabe seadusliku avaldamise kontekstis. 9. märtsil 2017. aastal avaldas Euroopa Kohus otsuse kohtuasjas nr C-398/15 Camera di Commercio, Industria, Artigianato e Agricoltura di Lecce vs Salvatore Manni.

Juhtumi asjaolude kohaselt oli S. Manni 2007. aastal ehitusettevõtte direktor. Tema sõnul ei õnnestunud tal ehitatud puhkusekompleksiga kinnistut maha müüa, kuna äriühingute registrist nähtub, et ta on olnud äriühingu Immobiliare e Finanziaria Salentina Srl, mille pankrot kuulutati välja 1992. aastal ning mis kustutati äriühingute registrist likvideerimismenetluse tulemusel 7. juulil 2005. aastal, juhataja ja likvideerija. Oma kaebuses palus S. Manni, et äriregistrit haldavat Lecce kaubanduskoda kohustataks kustutama, muutma anonüümseks või sulgema andmeid, mis seovad teda eelnimetatud äriühingu pankrotiga.²¹¹ Menetluse käigus esitati Euroopa Kohtule eelotsusetaotlus.

Nagu kohtujurist Yves Bot 8. septembril 2016. aastal esitatud ettepanekus märkis, oli antud kohtuasjas küsimus kahe põhimõtte ühitamises, nimelt ühelt poolt direktiiviga 68/151 ette nähtud äriühingute registrite avalikustamise põhimõtte (hetkel reguleerib äriregistri andmete avalikustamist direktiiv 2009/101/EÜ, mida on muudetud direktiiviga 2012/17/EL)²¹² ja teisalt andmekaitse direktiiviga ette nähtud põhimõtte säilitada isikuandmeid ainult seni, kuni see on nende andmete töötlemise eesmärkidega seoses vajalik. Siseriiklik kohus kaalus võimalust piirata äriühingute registrite avalikustamise põhimõtet, võimaldades registrisse kantud isikuandmetega tutvuda üksnes piiratud aja jooksul ja/või piiratud isikute ringile.²¹³ Seega oodati Euroopa Kohtult selgitust, kas registrit pidav ametiasutus peab teatava aja möödumisel pärast äriühingu tegevuse

²¹¹ EKo C-398/15, *Camera di Commercio, Industria, Artigianato e Agricoltura di Lecce vs Salvatore Manni*, p 23-26.

²¹² Autori täpsustus

²¹³ Y. Bot. Kohtujuristi ettepanek kohtuasjas nr C-398/15 *Camera di Commercio, Industria, Artigianato e Agricoltura di Lecce vs Salvatore Manni*, p 35-36.

lõpetamist ja andmesubjekti taotlusel isikuandmed kas kustutama või muutma anonüümseks või piirama nende avalikustamist.²¹⁴

Äriühingute kohta on neis registrites oluline teabe registreerimise ja avaldamise eesmärk - luua usaldusväärne teabeallikas ja seega tagada õiguskindlus, mis on vajalik kolmandate isikute ja eelkõige võlausaldajate huvide kaitsmiseks, kaubandustehingute aususeks ja järelkult turu nõuetekohaseks toimimiseks. Seega peavad kolmandad isikud saama tutvuda ametliku ja usaldusväärse teabega äriühingute kohta, et tagada turul nõuetekohasel tasemel läbipaistvus ja õiguskindlus.²¹⁵ Ka kohus on asunud samale seisukohale viidates varasemale Euroopa Kohtu praktikale.²¹⁶

Antud juhtumi korral kuvati isikuandmeid äriregistris seoses isiku kutsetegevusega. Euroopa Kohus on ka varasemalt mitmes lahendis, sealhulgas näiteks nr C-615/13 *ClientEarth ja PAN Europe vs. EFSA*,²¹⁷ kinnitanud, et asjaolu, et see teave on esitatud kutsealases tegevuses, ei tähenda, et seda ei saaks kvalifitseerida isikuandmete kogumiks. Euroopa Kohtu kohtujurist Niilo Jääskinen on ettepanekus seoses *Google Spain* kohtuasjaga leidnud, et kohtuotsusest Volker und Markus Schecke ja Eifert²¹⁸ järeldub, et hartakohane eraelu kaitse hõlmab isikuandmete töötlemise osas igasugust üksikisikuga seotud teavet olenemata sellest, kas ta tegutseb täielikult eraelu sfääris või ettevõtjana või näiteks poliitikuna. Arvestades, et isikuandmete ja nende töötlemise mõisted on liidu õiguses laialt määratletud, näib eespool mainitud kohtupraktikaga kooskõlas olevat see, et füüsilist isikut puudutav mis tahes kommunikatsiooniakt, milles kasutatakse automatiseeritud vahendeid, nagu telekommunikatsioon, elektronpost või sotsiaalmeedia, kujutab endast selle põhiõiguse riivet, mis vajab õigustust.²¹⁹

Kohus viitas kohtujuristi ettepaneku punktides 73 ja 74 esitatud seisukohale, et ka pärast äriühingu lõpetamist võivad selle äriühinguga seotud õigused ja õigussuhted edasi kesta. Vaidluse korral võivad need andmed osutada vajalikuks eelkõige asjaomase äriühingu nimel selle tegevusajal tehtud toimingute õiguspärasuse kindlakstegemisel või kolmanda isiku poolt vastava äriühingu

²¹⁴ EKo C-398/15 p 44-45.

²¹⁵ Bot 2016, p 54.

²¹⁶ EKo C-398/15 p 52.

²¹⁷ EKo C-615/13, *ClientEarth ja PAN Europe vs. EFSA*, p 30.

²¹⁸ EKo C-92/09, *Volker und Markus Schecke ja Eifert*.

²¹⁹ Jääskinen 2013, p 118.

organite või likvideerija vastu hagi esitamisel. Lisaks võivad erinevates liikmesriikides kohaldatavatest aegumistähtaegadest sõltuvalt nende andmete kättesaadavuse vajadust tingivad küsimused tekkida veel mitu aastat pärast äriühingu lõpetamist. Kohus leidis, et arvestades kõiki võimalikke stsenaariume, mis võivad puudutada mitmes liikmesriigis asuvaid ettevõtjaid, ning erinevusi aegumistähtaegades, mis liikmesriikide siseriikliku õiguse erinevates õigusvaldkondades on ette nähtud, mille komisjon toob eraldi välja, näib praeguses olukorras võimatu määrata kindlaks äriühingu lõpetamisest alates ühtset tähtaega, mille möödumisel ei ole nende olemasolu registris ja nende avalikustamine enam vajalik.²²⁰

Kohus tõdes, et üldjuhul ei ole põhjendatud andmesubjekti nõue isikuandmete kustutamise või avalikkuse jaoks anonüümseks muutmise osas. Tegemist ei ole ebaproportsionaalse sekkumisega andmesubjekti eraelu puutumatus ja isikuandmete kaitse põhiõigustesse, kuna avalikustamise kohustus on üksnes piiratud arvu isikuandmete suhtes (valdavalt esindusorganid) ning füüsilised isikud, kes otsustavad tegeleda majandustegevusega äriühingu kaudu, on andmete avalikustamise kohustusest teadlikud. Kohus märkis, et antud kohtuasjas läbiviidud kaalumisel prevaleerivad põhimõtteliselt vajadus kaitsta kolmandate isikute huve aktisasetside ja piiratud vastutusega äriühingute suhtes ning tagada õiguskindlus, kaubandustehingute ausus ja siseturu tõrgeteta toimimine. Samas ei välista kohus, et võib esineda olukordi, kus on põhjendatud isikuandmete tutvumise võimaluse piiramine kolmandate isikutega, kellel on erihuvi andmetega tutvuda. Kuivõrd direktiiviga on liikmesriikidele jäetud õigus siseriiklikult olukorda reguleerida, tuleb analüüsida siseriiklikku õigust.²²¹

Seega jõudis kohus järeldusele, et isiku nõue isikuandmete kustutamiseks või anonüümseks muutmiseks pankroti- või likvideerimismenetluse tagajärjel registrist kustutatud äriühingu andmete juures ei ole põhjendatud ning sel juhul eraelu puutumatus ja isikuandmete kaitse põhiõiguste ees prevaleerib teiste isikute õigus informatsiooni saada ning ettevõtlusvabadus. Isiku nõue oma isikuandmete kustutamiseks äriühingute registrist ei ole põhjendatud tuginedes õigusele olla unustatud. Juhul, kui siseriiklikust õigusest tuleneb vastav õiguslik alus, võib andmesubjektil olla õigus õigustatud ja veenvate põhjuste olemasolu korral piirata kolmandate

²²⁰ EKo C-398/15 p 53-55.

²²¹ EKo C-398/15 p 57-61.

isikute juurdepääsu oma isikuandmetele vastavas registris tingimusega, et kolmandal isikul peab olema erihuvi andmetega tutvumiseks.

3.2.3. Andmekogud ja isikuandmete kustutamise õigus.

Eelmises alapeatükis viidatud Euroopa Kohtu kohtulahendis on käsitletud problemaatikat, mis on seotud äriregistris isikuandmete töötlemisega. Eestis on mitu olulist andmekogu, mis sisaldavad isikuandmeid, millele ei ole kehtestatud juurdepääsu piirangut ja mis kas täielikult või osaliselt ei vaja juurdepääsuks põhjendatud huvi tõendamist, näiteks äriregister, kinnistusraamat, kohtulahendite andmekogu, dokumendi register, Ametlike Teadaannete andmekogu.²²² Andmekogude asutamine ja haldamine on reguleeritud avaliku teabe seaduses.²²³ Kuna andmekogud sisaldavad vähemal või rohkemal määral isikuandmeid, on seega töö autori arvates kohane käsitleda siinkohal tulenevalt magistritöö teemast ka andmete kustutamise õiguse rakendamise võimalusi seoses andmekogudega. Eelnevates peatükkides on töö autor korduvalt viidanud, et andmesubjekt saab nõuda isikuandmete kustutamist juhul, kui andmete töötlemiseks puudub õiguslik alus. Andmekogude osas tuleneb isikuandmete töötlemise õiguslik alus seadustest. Andmesubjekt ei saa nõuda oma isikuandmete kustutamist, kui andmete töötlemine toimub seaduse alusel. Seega seaduse alusel loodud ja hallatavate registrite osas on seadusandja leidnud, et eraelu puutumatus riive isikuandmete töötlemisel on ühiskonnas proportsionaalne ehk sobilik, vajalik ja mõõdukas.

Töö autor peab oluliseks siinkohal käsitleda seoses eraelu puutumatus õiguspärase riivega andmekogudes töödeldavatele andmetele kohaldatavaid säilitustähtaegaid. Peatselt kohaldatav andmekaitsemäärus sätestab võimalikult väheste andmete kogumise põhimõtte, mille kohaselt tuleb tagada andmete säilitamise aja piirdumine rangelt minimaalsega.²²⁴ Eelmises alapeatükis käsitletud äriregistrist isikuandmete kustutamise kohtuasjast ning ettevõtlusvabaduse temaatikast lähtuvalt peab autor asjakohaseks tuua näitena isikuandmete töötlemise Eesti äriregistris.

²²² Mikiver, Tupay 2015, lk 173.

²²³ Avaliku teabe seadus.- RT I 2000, 92, 957.

²²⁴ Vaata ptk 2.4.

Äriregistri haldamist reguleerib Eestis äriseadustik.²²⁵ Äriseadustiku alusel on kehtestatud Kohtu registriosakonna kodukord²²⁶, mis reguleerib isikuandmete säilitamist äriregistris. Kohtu registriosakonna kodukorra § 52 sätestab registriandmete säilitustähtajad. Nimetatud paragrahvi punkt 4 kohaselt säilitatakse registrist kustutatud ja suletud elektroonilisi registrikaarte alaliselt. Registrikaardile kantakse andmed äriühingu esindusõiguse kohta ning esindusõiguslike isikute isikuandmed kajastuvad registrikaardil ka peale äriühingu äriregistrist kustutamist. Nagu Euroopa Kohus oma lahendis märkis, on füüsilised isikud, kes otsustavad tegeleda majandustegevusega äriühingu kaudu, andmete avalikustamise kohustusest teadlikud ja seega ei ole tegemist ebaproportsionaalse sekkumisega andmesubjekti eraelu puutumata ja isikuandmete kaitse põhiõigustesse.²²⁷ Siiski lähtudes andmekaitse üldpõhimõttest, et isikuandmeid tuleb töödelda vaid nii kaua, kui nad on ajakohased, täielikud ning vajalikud seatud andmetöötlemise eesmärgi saavutamiseks (IKS § 6 p 5), tuleb antud juhul andmesubjekti isikuandmete kustutamise taotlust menetledes selgitada välja registri asutamise ja andmete töötlemise eesmärk.

Andmekaitse Inspeksioon on andmekogusid käsitlevas juhendis märkinud, et /.../ keskse tähtsusega andmekogu puhul võib möönda, et nende eesmärgiks ongi andmete kogumine ja avalikuks tegemine iseenesest. Niisugused andmekogud on usaldusväärse tehingukäibe huvides kohtu juures peetavad kindla õigusliku tähendusega registrid, nagu kinnistusraamat ja äriregister. Samas on nende andmekogude pidamine üksikasjalikult seaduse tasemel reguleeritud.²²⁸ Üldjuhul ei saa andmekogu asutamiseesmärgiks olla andmetöötlemine või andmete kogumine iseenesest. Andmekogu asutamise eesmärk peab volitusnormis olema piisavalt konkreetne. Ilma selleta on raskendatud kontroll andmekogu pidamise õiguspärasuse ja isikuandmete töötlemise ulatuse üle.²²⁹ Äriregistri üheks põhieesmärgiks on tagada usaldusväärne tehingute tegemise keskkond. Sellest tulenevalt on selge vajadus säilitada esindusõiguslike isikute andmeid ka peale äriühingu registrist kustutamist. Siiski on magistr töö autor kahtleval seisukohal, kas nimetatud andmete säilitamine alaliselt on andmekogu pidamise eesmärgiga kooskõlas. Töö kirjutamise hetkel on võimalik teha äriregistrisse päring ka näiteks 15 aastat tagasi sundlõpetatud äriühingu osas ning saada infot nimetatud äriühingu registrikaardile kantud esindusõiguslike isikute kohta.

²²⁵ Äriseadustik. - RT I, 22.06.2016, 32.

²²⁶ Justiitsministri määrus. Kohtu registriosakonna kodukord. - RT I, 28.12.2012, 10.

²²⁷ EKo nr C-398/15 p 57-61.

²²⁸ Andmekaitse Inspeksioon. Andmekogude juhend 2013 (täiendatud 2016), lk 6.

²²⁹ Andmekaitse Inspeksioon 2016, lk 6.

Eraelu puutumatus põhiõiguse riive intensiivsus sõltub ka andmete säilitamise tähtajast - mida pikem tähtaeg, seda ulatuslikum riive.²³⁰ EIK on lahendis *S ja Marper vs UK*, et isikult kahtlustatavana võetud sõrmejälgede ja rakuproovi tähtajatult säilitamine riivab isiku õigust eraelu puutumatusle ebaproportsionaalselt.²³¹ Töö autori hinnangul ei saa pidada olukorda, kus registrist kustutatud äriühingu registrikaardil säilitatakse alaliselt äriühingu esindusõiguslike isikute isikuandmeid, kooskõlas olevaks isikuandmete kaitse põhimõtetega. Äriregistrist kustutatud äriühingute esindusõiguslike isikute isikuandmete alaliseks säilitamiseks peavad olema ülekaalukad põhjendused. Autor leiab, et pärast äriühingu registrist kustutamist ning sellest piisava aja möödumist peaks olema andmesubjektil õigus rakendada õigust andmete kustutamisele ka äriregistris säilitatavatele isikuandmetele. On selge, et enne andmete kustutamise taotluse rahuldamist tuleb igakordselt kõiki asjaolusid kaaluda ning sealhulgas võtta arvesse erinevaid tähtaegasid, mis on seotud kas äriühingu vastu esitatavate nõuete või esindaja vastu esitatud nõuetega.

3.3. Õigus olla unustatud rakendamine internetikeskkonna otsingusüsteemis

Google Spain lahendis ei ülendanud Euroopa Kohus õigust olla unustatud nn superõiguseks, mis kaaluks üle teised põhiõigused sealhulgas väljendusvabaduse ja ajakirjandusvabaduse. Vastupidi, kohus kinnitas, et õigus nõuda oma andmete kustutamist ei ole absoluutne ning sellel on selged piirid. Õigust olla unustatud tuleb igakordselt juhtumipõhiselt hinnata ning seda saab kohaldada, kui isikuandmete säilitamine ei ole enam vajalik ning ei vasta esialgsele andmete töötlemise eesmärgile. Asjakohatute ning ebavajalike linkide eemaldamine ei ole samaväärne sisu kustutamisega.²³²

Siiski on vastukajas lahendile leitud, et Euroopa Kohtu otsus on üllatav, kuivõrd otsingu tulemustest isiku nime kustutamine sekkub mitmel moel väljendusvabadusse. Esiteks on informatsiooni avaldajal õigus väljendusvabadusele internetis (alus EIÕK art 10).²³³ Otsingumootorite kontekstis on Joris van Hoboken märkinud, et informatsiooni avaldajate huvid,

²³⁰ Andmekaitse Inspektsioon 2016, lk 11.

²³¹ EIKo 30562/04 ja 30566/04 *S ja Marper vs UK*.

²³² European Commission. Factsheet on the „Right to be forgotten“ ruling (C-131/12).

²³³ Kulk, Borgesius 2014, lk 6.

mis on kaitstud väljendusvabadusega, on kõige paremini mõistetavad vabadusena olla kuvatud otsingutulemustes ja leida seeläbi tee lugejani.²³⁴ Teiseks, nagu Hoboken märgib, väljendusvabaduse doktriin, nagu näiteks ajakirjandusvabadus, peaks keskendumale sellele, kuidas kaasata otsingumootoreid panustama väljendusvabaduse ja internetiteabekeskonna ühtsena toimimisele.²³⁵ Ta väidab, et otsingumootoritel on põhimõtteliselt nõudeõigus väljendusvabadusele: EIÕK-i artikli 10 kohaselt peab olema otsingumootoritel õigus nõuda kaitset oma veebilehel avaldatud viidetele. Erinevalt eeltoodust ei ole Euroopa Kohus Google Spain otsuses otsingumootorite ja esmase informatsiooniavaldaja väljendusvabaduse õigust käsitletud. Kolmandaks, harta ja EIÕK-ga kaitstud väljendusvabadus hõlmab vabadust saada ja levitada teavet ja mõtteid ilma ametivõimude sekkumiseta ja sõltumata riigipiiridest.²³⁶ Otsingutulemuste kustutamine võib riivata avalikkuse õigust otsida ja leida infot veebist.²³⁷ Ka Euroopa Kohus on märkinud kohtuasja nr 37374/05 lahendis, et avalikkusel on õigus saada üldist huvi pakkuvat informatsiooni²³⁸ ning kohtuasja nr 40397/12 lahendis, et internetil on tähtis roll üldsuse juurdepääsu suurendamisel uudistele ja teabe jagamise hõlbustamisel üldiselt.²³⁹ Seega olukord, kus otsingumootori teenuse pakkuja kustutab andmesubjekti taotluse alusel otsingutulemuste listist linke, võib viia ka algallika veebilehe haldaja väljendusvabaduse riivamiseni.

On selge, et ilma otsingumootoriteta on internetist peaaegu võimatu asjakohast informatsiooni üles leida. Otsingumootorid võimaldavad kiiret ja lihtsat juurdepääsu otsitavale informatsioonile. Tänapäeval on infoühiskonna teenuste pakkujad oma ärimudelit veelgi edasi arendanud ja informatsioonile lihtsa juurdepääsu võimaldamise kõrval genereeritakse ise uusi andmeid ja informatsiooni - nt äärmiselt detailseid isikuprofiile, millel on kõrge turuväärtus.²⁴⁰ Kehtivas andmekaitse direktiivis on automatiseeritud üksikotsused reguleeritud artiklis 15 ja see on ainus säte, mis profiilianalüüse reguleerib. Selle sätte rakenduse osas ei ole Euroopa Kohus üheski menetluses seisukohta võtnud.²⁴¹ Uues andmekaitsemääruses on profiilianalüüs reguleeritud artiklis 22 ja selle kohaselt on andmesubjektil õigus, et tema kohta ei võetaks vastu otsust, mis

²³⁴ Kulk, Borgesius 2014 viitega J. Hoboken. Search Engine Freedom. On the Implications of the Right to Freedom of Expression for the Legal Governance of Web Search Engines, 2012, lk 350.

²³⁵ Kulk, Borgesius 2014 viitega J. Hoboken, lk 351.

²³⁶ EIÕK art 10, Harta art 11 (1).

²³⁷ Kulk, Borgesius 2014, lk 7.

²³⁸ EIKo 37374/05, *Társaság a Szabadságjogokért v. Hungary*, p 26.

²³⁹ EIKo 40397/12, *Fredrik Neij and Peter Sunde Kolmisoppi v. Sweden*, p 9.

²⁴⁰ Boehme-Neßler 2014, lk 826.

²⁴¹ B. Petkova, F. Boehm. Profiling and the essence of the right to data protection. New York University, Yale University 2017, lk 3.

põhineb üksnes automatiseeritud töötlusel, sealhulgas profiilianalüüsil, mis toob kaasa teda puudutavaid õiguslikke tagajärgi või avaldab talle märkimisväärset mõju. Määruse põhjenduspunktis 71 kohaselt on näitena toodud veebipõhise krediitlaenu automaatne tagasilükkamine või veebipõhine tööle värbamine ilma inimsekkumiseta. Selline töötlemine hõlmab igasuguses isikuandmete automatiseeritud töötlemises seisnevat profiilianalüüsi, mille käigus hinnatakse füüsilise isikuga seotud isiklike aspekte, mille eesmärk on eelkõige selliste aspektide analüüsimine ja prognoosimine, mis on seotud töötulemuste, majandusliku olukorra, tervise, isiklike eelistuste või huvide, usaldusväärse või käitumise, asukoha või liikumisega, kui see toob kaasa teda puudutavaid õiguslikke tagajärgi või avaldab talle samamoodi märkimisväärset mõju. Muudatusena võrreldes kehtiva regulatsiooniga tuleb märkida, et andmekaitsemääruse kohaselt on profiilianalüüsi koostamine lubatud, kui andmesubjekt on andnud selleks selge sõnalise nõusoleku.

Õiguse olla unustatud kasutamiseks tuleb isikul pöörduda otsingumootori teenuse pakkuja poole ning anda teada oma soovist oma isikuandmeid otsingutulemustest eemaldada. Taotluse vaatab läbi teenuse pakkuja ehk vastutav töötleja, kel tuleb läbi viia igakordne juhtumipõhine hindamine, sealhulgas tuleb kaaluda vastanduvaid põhiõigusi ning võimaliku riive õiguspärasust. Taotluste hindamisel võib olla selgepiirilisi juhtumeid, kus privaatsus peaks kaaluma üle väljendusvabaduse, ning kus on mõistlik tulemus otsingu listist eemaldada. Siiski, keerulisemate juhtumite korral ei pruugi otsingumootori teenuse pakkujad olla kõige sobilikumad põhiõiguste kaalumist läbiviivad isikud.²⁴² Paljud isikud on kahelnud, kas on ikka õige, et roll, mida seni on peetud kohtute pädevuses olevaks, on nüüd antud eraõiguslikele organisatsioonidele.²⁴³

Ka kohtujurist Jääskinen juhtis EK tähelepanu asjaolule, et neid omavahel vastuolulisi huve (õigust isikuandmete kaitsele ja privaatsusele ning sõna- ja teabevabadus)²⁴⁴ ei saaks rahuldavalt tasakaalustada igal üksikjuhul eraldi, jättes otsuse interneti otsingumootoriteenuse osutaja teha. Sellised „teatamise ja kõrvaldamise” menetlused, kui Euroopa Kohus neid nõuab, viivad tõenäoliselt kas mis tahes vaidlustatud sisule viitavate linkide eemaldamiseni või haldamatu arvu taotlusteni, mida peavad lahendama kõige populaarsemad ja olulisemad interneti

²⁴² Kulk, Borgesius 2014, lk 8.

²⁴³ Google Advisory Council (L.Floridi, S.Kauffman, L. Kolucka-Zuk etc). Report of the Advisory Committee to Google on the Right to be Forgotten, 06.02.2015, lk 18.

²⁴⁴ Autori täpsustus.

otsingumootoriteenuste osutajad.²⁴⁵ Kohus Google Spain otsuses Jääskinen'i poolt viidatud probleeme siiski ei käsitlenud.

Arvestades, et taotluste menetlusi viiakse läbi eraõiguslike isikute poolt üldsõnaliste regulatsioonide alusel, on tegemist läbipaistmatu protsessiga. Google on oma Google Transparency Report'is märkinud neli alust, mil isiku õigus olla unustatud, on põhjendatud.

Need neli alust linkide eemaldamiseks otsingutulemuste hulgast on:

- avaliku huvi selge puudumine;
- tundlik informatsioon - kui viidatav informatsioon käsitleb üksnes isiku tervist, seksuaalset sättumust, rassi, etnilist päritolu, usutunnistust, poliitilisi vaateid ja ametühingu liikmelisust;
- informatsioon käsitleb alaealist isikut - informatsioon puudutab alaealist või alaealisena toime pandud väiksemaid süütegusid;
- Informatsioon käsitleb kuritegusid, mille osas on isik õigeaks mõistetud, karistus on ära kantud või isikule on esitatud valesüüdistus. Otsustamisel arvestatakse kohalikke seadusi, kuriteo iseloomu ja informatsiooni vanust.²⁴⁶

Tegemist on laia tõlgendamisulatusega ja seega ei ole välistatud, et kustutamise taotluse hindamise tulemus riivab isikute põhiõigusi ja -vabadusi ebaproportsionaalselt. Õigus olla unustatud kohtulahendist tulenevalt kutsus Google kokku valdkonna eksperdid, et nad nõustaksid Google'it seoses tasakaalu leidmisega privaatsuse ja väljendusvabaduse vahel. Nõukogu avaldas 6. veebruaril 2015. aastal põhjaliku arvamuse, milles kokkuvõtlikult pooldati linkide kustutamise laienemist andmesubjekti poolt vaidlustatud otsingutulemustele. Ekspertidid esitlesid nelja kriteeriumit, mida kustutamise üle otsustamisel aluseks võtta:

- Andmesubjekti roll ühiskondlikus elus - kas ja millises ulatuses on andmesubjekt avaliku elu tegelane, mõjutab kaalutlemist tugevalt.
- Informatsiooni iseloom - kui tegemist on näiteks pildi või videoga, siis mõjutab see kaalutlemist andmete kustutamise kasuks. Samuti siis kui andmed puudutavad intiimelu, finantsolukorda, tervise andmeid ja muud tundlikku informatsiooni.

²⁴⁵ Jääskinen 2013, p 133.

²⁴⁶ Google Transparency Report, 01.04.2017.

- Informatsiooni allikas - kui allikas vastab kõrgele ajakirjanduslikule standardile, siis pigem tuleks andmeid säilitada ja mitte kustutada. Samas ei välistata, et ka näiteks blogide näol võib tegemist olla kõrgetasemelise allikaga.
- Aja kriteerium/aktuaalsus - see on äärmiselt oluline kriteerium. Aktuaalsus võib aja jooksul muutuda. Avaliku elu tegelase puhul on oluline, kas isik on endiselt avalikkuse kõrgendatud tähelepanu all.²⁴⁷

Kustutamise protsessi läbipaistvuse osas tõi ekspertide nõukogu välja neli eristatavat aspekti ning leidis, et andmete kustutamise faktist tuleb nende hinnangul algallikat teavitada, kuid seda tuleb teha nii, et ei paljastuks isik, kes kustutamist on taotlenud. Parima praktika kohaselt tuleb Google'il oma otsuseid põhjendada. Samuti tuleb otsingumootori teenuse pakkujal avalikustada kriteeriumid ja protsessid, mille alusel otsuseid langetatakse.²⁴⁸ Autor leiab, et teiste andmetetöötajate informeerimine kustutamise taotlusest sel moel, et ei paljastuks isik, kes kustutamist taotles, on praktikas sageli võimatu, sest kui artiklis on kajastatud piiratud hulk isikuandmeid, on selline teave hõpsasti mõistetav.

Ekspertide nõukogu arvamuse osas on õigusspetsialistid leidnud, et tänu ekspertide poolt esitatud kriteeriumitele saab otsustusprotsess selgemaks, kuid sama selgeks saavad ka erinevused Euroopa Kohtu otsuste hinnangutes ning raskused nende praktikas rakendamisel. /.../ Ekspertide nõukogu seisukoht on soovituslik ja ei kujuta paratamatult tegelikku praktikat.²⁴⁹ Siiski on ekspertide seisukohas välja toodud mitmeid mõtteid, mida tasub magistr töö autori hinnangul olukorra parandamiseks kaaluda. Näitena võib tuua ettepaneku asutada otsingumootorite teenuse pakkujate ülene arbitraaž või võtta kasutusele tehnilised vahendid andmete säilitustähtaja määramiseks või veebihaldajate poolt otsingusõnade määramiseks (näiteks selleks, et välistada konkreetse isiku nime põhjal teostatud otsingu tulemustest link teabele).²⁵⁰

Viimase kahe näite osas võib juba käesoleval ajal leida Eestis rakendamist. Näiteks on Riigi Teataja kohtulahendite andmebaasis võimalik teostada otsingut isiku nime järgi (kasutades selleks märksõna lahtrit) saades vastuseks isikuga seotud kohtulahendid. Internetis otsingumootoris

²⁴⁷ Google Advisory Council 2015, lk 10-14.

²⁴⁸ Google Advisory Council 2015, lk 24.

²⁴⁹ Freialdenhoven, Heinzke 2015.

²⁵⁰ Google Advisory Council 2015, lk 39.

isiku nime sisestades otsingutulemustes aga kohtulahendid ei kajastu, kuna Riigi Teataja vastavad veebilehed on Google indekseerimisele suletud. Ametlikes Teadaannetes avaldatud teadaannetele on määratud avalikustamise tähtajad. Pärast tähtaja möödumist ei ole teadaanne avalikult kättesaadav. Samuti on võimalik isikul endal kättetoimetamise teadet vastuvõttes anda Informatsiooni saamiseks tuleb esitada taotlus ning põhjendada õigustatud huvi olemasolu.

Teatav ebaselgus on ka õiguse olla unustatud kasutamise ulatuse osas. Euroopa Kohus on tunnustanud õigust olla unustatud internetikeskkonnas otsingumootorite otsingutulemuste osas. Küsimusi tekitab, kuivõrd on seda õigust võimalik kohaldada muudele otsingumootoritele, mis on piiratud otsingu teostamisega konkreetses keskkonnas, näiteks Twitteris saab kasutada otsingut säutsude leidmiseks, või näiteks parooliga kaitstud internetikeskkonnale, kus kasutajate hulk on küll piiratud, kuid võib ometi ulatuda miljonitesse. Selles osas ei ole Euroopa Kohus Google Spain lahendis oma seisukohta avaldanud. Andmekaitse Töörühm on oma juhendis märkinud, et kuigi Euroopa Kohtu otsus on adresseeritud otsingumootoritele, ei tähenda see seda, et seda ei saaks kohaldada teistele vahendajatele. Õigusi saab kohaldada igas olukorras, kus esinevad lahendis väljatoodud asjaolud. Siiski ei peeta võimalikuks kohaldada sama õigust nn sisemistele otsingumootoritele. Esiteks seetõttu, et otsing toimub vaid spetsiifilistel lehekülgedel ja teiseks, kuna piiratud otsingutulemus ei väljenda isiku täielikku profiili ja seetõttu ei ole tulemustel isiku suhtes nii suurt mõju. Eraldi näitena on välja toodud ajakirjandusväljaannete veebilehtedel asuvad otsingusüsteemid.²⁵¹ Samas on Andmekaitse Töörühm märkinud, et nende poolt esitletud juhendit tuleb võtta kui „paindlikku töövahendit“, mis on mõeldud kasutamiseks liikmesriikide andmekaitsealastele järelevalveasutustele.²⁵² Siiski leiab töö autor, et teatud juhtudel võib ka maailma mastaabis ebaoluline otsingusüsteem mõjutada andmesubjekti sellisel määral, et saab rääkida andmesubjekti õiguste ülemäärasest kahjustamisest. Võiks arvata, et kohaliku elu tasandil võib andmesubjekti õiguste ülemäärane kahjustamine veel tõenäolisemgi olla ning isikule kannatusi põhjustada. Millistel tingimustel on võimalik laiendada selle õiguse kehtivust internetikeskkonnas laiemalt, on siiski järgnevate kohtuasjade menetlemise käigus kohtute selgitada.

²⁵¹ Articles 29 Data Protection Working Party 2014, lk 8.

²⁵² Articles 29 Data Protection Working Party 2014, lk 5.

Nagu eelpool käsitletust selgus, on põhiõiguste ja -vabaduste kaalutlus õiguse olla unustatud rakendamisel käesoleval ajal jäetud eraõiguslike teenuse pakkujate kanda. Juhul, kui andmesubjekt esitab taotluse andmete kustutamiseks ning teenuse pakkuja selle taotluse rahuldab ning soovitud lingid otsingutulemustest eemaldab, on ilmselgelt andmesubjekt tulemusega rahul. Tuleb silmas pidada, et kustutamistaotluse hindamisel ei ole küsimus vaid andmesubjekti põhiõigustest ja nende võimalikust riivist. Avalikkusel (näiteks internetikasutajatel) on samaväärne põhiõigus informatsiooni saamisele. Kui taotluse hindamisel põhiõigusi ja -vabadusi kaalutledes tehakse põhjendamatu otsus isikuandmete kustutamiseks, võib see ebaproportsionaalselt riivata internetikasutajate õigusi. Kui andmesubjektil, kelle taotlust andmete kustutamisele ei rahuldatud, on õigus oma õiguste kaitseks pöörduda järelvalveasutuse ja kohtu poole, siis internetikasutajatel oma õiguste kaitsmiseks arvestatavaid võimalusi ei jää, kuna nad ei ole otsusest teadlikud. Seega on oht, et kergekäelisel isikuandmete kustutamisel riivatakse ebaproportsionaalselt isikute õigust informatsiooni saada.

Paul Bernal on seisukohal, et vaikumisi peaks inimesel olema õigus andmeid kustutada. Selle asemel, et küsida, millal peaks olema inimesel õigus isikuandmete kustutamisele, tuleks küsida, millistel tingimustel ning milliseid andmeid ei peaks olema inimesel õigus kustutada. Ta toob välja kuus kategooriat, millal ei peaks olema isikul õigust andmete kustutamist nõuda:

- patroneerival põhjusel ehk isiku enda huvides;
- ühiskondlikul põhjusel ehk avalikkuse huvides;
- halduslikul või majanduslikul põhjusel, sealhulgas maksuandmed, valimisnimekiri jne;
- arhiveerival põhjusel, sealhulgas ajakirjanduslikud andmed ning ajaloolised arhiivid;
- väljendusvabaduse tõttu ehk tuleb arvestada, et ka väljendusvabadus ei ole absoluutne, muuhulgas saab seda piirata ka „teiste isikute õigusega“ ning õigus andmete kustutamisele saab käsitleda ühena sellistest õigustest.;
- turvalisuse tõttu, sealhulgas riiklik julgeolek või kuritegevuse ennetamine.²⁵³

Magistritöö autor nõustub Bernal'i lähenemisega, mille kohaselt tuleks reeglina rakendada õigust andmete kustutamisele. Ei ole otstarbekas säilitada valimatult kõiki isikuandmeid ning neid lõpmatuseni töödelda. Nagu eelnevalt on töös korduvalt viidatud, kaasneb isikuandmete töötlemisega igal juhul andmesubjekti põhiõiguste riive. Arvestada tuleb ka isikuandmete

²⁵³ Bernal 2014, lk 202.

töötlemisega kaasnevate võimalike riskidega. Andmete ebaseaduslik avaldamine või andmete sattumine selleks õigusi mitteomava isiku kätte võib põhjustada isikule märkimisväärset varalist ja mittevaralist kahju. Normistikus välja pakud võimalused andmete krüpteerimiseks või anonüümiseks muutmiseks on üks võimalus andmeid paremini kaitsta. Siiski ei ole alati küsimus andmete töötlemises kuritegelike eesmärkide saavutamiseks, ka virtuaalkeskkonnas toimuv isiku profiilianalüüside koostamine võib kujutada endast ohtu mitte ainult isikule endale, vaid ka ühiskonnale.²⁵⁴

Võttes aluseks põhimõtte, et reeglina on isikul õigus nõuda andmete kustutamist, peavad andmete kustutamisest keeldumiseks olema kaalukad põhjused. Autori hinnangul on peagi kohalduvas andmekaitsemääruses vajalik normistik selleks olemas, kuidas määruse rakendumine praktikas saab olema, näitab aeg. Kindlasti vajab õiguse olla unustatud rakendamisel tähelepanu andmete kustutamise taotluste läbivaatamise kord juriidiliste isikute poolt ning selle läbipaistvus. Bernal'i eelpool viidatud ettepanek reguleerida andmed, mille suhtes isik ei saaks nõuda oma andmete kustutamist, on tähelepanuvääriv. Ühiskondlikul tasandil nimetatud kriteeriumite kokkuleppimine tooks andmete kustutamise taotluste lahendamisse selgust ning selle tulemusel paremini mõista, millistel juhtudel kindlasti andmeid ei kustutata. Kindlasti ei saa olla tegemist ammendava loeteluga, kuid teemas vajalikku selgust aitaks see autori hinnangul igal juhul luua.

²⁵⁴ Vt nt H. Grasseger, M. Krogerus. The Data That Turned the World Upside Down. Motherboard, 29.01.2017.

KOKKUVÕTE

Käesoleva magistritöö eesmärk on käsitleda andmesubjekti õigust isikuandmete kustutamisele EL-i ja Eesti isikuandmete kaitse õigust puudutavates regulatsioonides ning tuginedes asjakohasele kohtupraktikale leida, kas andmesubjektile on tagatud piisav kaitse õigusele olla unustatud ning kas sellise õiguse tagamine andmesubjektile riivab ebaproportsionaalselt teisi isikute põhiõigusi ja -vabadusi, eelkõige väljendusvabadust ning ettevõtlusvabadust.

Esimeses peatükis käsitles töö autor isikuandmete kaitse õiguse kujunemist peatudes vaid olulisematel sündmustel ning õigusallikatel, mis on magistritöö eesmärki silmas pidades autori subjektiivsel hinnangul olulised välja tuua. Esimese peatüki kokkuvõtteks saab öelda, et Euroopa Liidus on isikuandmete kaitse õiguse näol tegemist isiku põhiõigusega, mis on sätestatud EL-i põhiõiguste harta artiklis 8. Isikuandmete kaitse õigus on tihedalt seotud nii põhiõigusega eraelu puutumatusel (ehk õigusega privaatsusele) kui ka nimetatud põhiõigusega hõlmatud õigusega informatsioonilisele enesemääramisele. Seega on enamus juhtudel asjakohane käsitleda koos artikliga 8 ka harta artiklit 7, mis sätestab eraelu puutumatusel. Eesti Vabariigi põhiseadus isikuandmete kaitse õigust *expressis verbis* ei sätesta, isikuandmete kaitse õigus tuleneb põhiseaduse §-s 26, mis sätestab õiguse perekonna- ja eraelu puutumatusel. Isikuandmete kaitse on eraelu kaitse üheks oluliseks valdkonnaks. Käesoleval ajal reguleerib isikuandmete kaitset andmekaitse direktiiv ning nimetatud direktiivi alusel Eestis kehtestatud isikuandmete kaitse seadus. Andmekaitsemäärus, mis tühistab andmekaitse direktiivi ja sätestab uue regulatsiooni isikuandmete kaitse osas jõustus 24. mail 2016. aastal ning kuulub kohaldamisele alates 25. maist 2018. aastast.

Teises peatükis käsitles autor õiguse andmete kustutamisele ja õiguse olla unustatud regulatsiooni nii kehtivast kui alates 25. maist 2018. aastast kohaldatavast õigusest lähtuvalt, nimetatud õigustega seotud olulisi määratlemata õigusmõisteid ja asjakohast kohtupraktikat. Muuhulgas pidas töö autor vajalikuks käsitleda ka mõistete õigus andmete kustutamisele ja õigus olla unustatud suhestumist viidates asjakohastele publikatsioonidele. Andmesubjekti õigus nõuda isikuandmete kustutamist on olulisel määral seotud isikuandmete töötlemise õigusliku alusega. Seetõttu käsitles autor esimeses alapeatükis isikuandmete töötlemise õiguslikke aluseid. IKS-i kohaselt on isikuandmete töötlemine lubatud kas andmesubjekti nõusolekul või andmesubjekti nõusoleku puudumisel vaid

seaduses sätestatud juhtudel. Kord antud nõusoleku võib andmesubjekt igal ajal tagasi võtta ning juhul, kui isikuandmete töötlemine toimus vaid andmesubjekti nõusoleku alusel, tuleb andmetetöötlejal selle isiku andmete töötlemine (sh säilitamine) lõpetada. Andmete töötlemise seaduses sätestatud õigusliku aluse ära langemine on samuti põhjuseks andmete kustutamisele.

IKS-i § 11 lg 2 sätestab erandi, mille kohaselt võib isikuandmeid ilma andmesubjekti nõusolekuta töödelda ajakirjanduslikul eesmärgil meedias. Nimetatud sätte alusel saab isikuandmeid meedias avalikustada ilma andmesubjekti nõusolekuta vaid juhul, kui selleks on ülekaalukas avalik huvi, see on kooskõlas ajakirjanduseetika põhimõtetega ning sealjuures ei kahjustata andmesubjekti õigusi ülemääraselt. Ülekaaluka avaliku huvi olemasolu võib seisneda isiku ühiskondlikus rollis ja positsioonis ühiskonnas, avaliku elu tegelaseks olemises, samuti ühiskondlikult olulise teema kajastamises ning ühiskondliku diskussiooni tekitamises. Samas tuleb see kindlaks teha konkreetse juhu asjaolude põhjal, võrreldes andmete avaldamise kasuks rääkivaid asjaolusid tagajärgedega, mida isikule põhjustatakse. Olukorras, kus ülekaalukas avalik huvi puudub või on toimunud andmesubjekti õiguste ülemäärane kahjustamine, on andmesubjekti nõue isikuandmete töötlemise lõpetamiseks põhjendatud.

Teises ja kolmandas alapeatükis käsitles autor isikuandmete kustutamise regulatsiooni. Andmekaitse direktiivis ei ole sätestatud üldist ning selgesõnalist “õigust olla unustatud” ning olemasolev regulatsioon Euroopa tasandil on andmete kustutamise kohta direktiivis ebamäärane. Selgemalt on andmete kustutamise õigus reguleeritud IKS-i §-s 21, mille kohaselt saab andmesubjekt nõuda oma andmete kustutamist juhul, kui nende andmete töötlemine ei ole seadusega kooskõlas. Näiteks puudub õiguslik alus andmete töötlemiseks. Avalikustamise korral on isikul õigus igal ajal nõuda avalikustatud isikuandmete töötlejalt isikuandmete töötlemise lõpetamist, kui seadus ei sätesta teisiti ja see on tehniliselt võimalik ega too kaasa ebaproportsionaalselt suuri kulutusi.

Andmekaitsemääruses on andmete kustutamise õiguse regulatsiooni oluliselt täpsustatud. Andmekaitsemäärusest võib järeldada, et õigust andmete kustutamisele ja õigust olla unustatud tuleb mõista sünonüümidena. Nende õiguste kaitstuse ning neile kohalduva regulatsiooni osas andmekaitsemääruses neil mõistetel vahet ei tehta. Töö autor ei pea eelnimetatud mõisteid siiski identselt kattuvateks. Tuginedes töö kirjutamise käigus läbitöötatud ja töös viidatud materjalidele on autor seisukohal, et valdavalt mõistetakse õigust olla unustatud siiski internetikeskkonnas isikuandmete kustutamise kontekstis.

Peatselt kohaldatavas andmekaitsemääruses on isikuandmete kustutamise nõude õigus eelnevast selgemalt sätestatud. Muuhulgas on reguleeritud isiku õigus nõuda andmete kustutamist, kui isikuandmeid ei ole enam vaja sellel eesmärgil, millega seoses need on kogutud või muul viisil töödeldud, andmete töötlemine on toimunud ebaseaduslikult või andmesubjekt on nõusolek tagasivõtnud. Töö valmimise ajal ei ole tulenevalt andmekaitsemääruse peatsest kohaldamisest IKS-i eelnõu veel valminud. Autori hinnangul IKS-i isiku andmete kustutamise õiguses kardinaalseid muudatusi kaasneda ei saa.

Kolmandas peatükis käsitles autor õiguse olla unustatud kollisiooni väljendusvabaduse ning ettevõtlusvabadusega peamiselt kahe Euroopa Kohtu lahendi näitel, 2014. aasta Google Spain lahend ja 2017. aasta lahend nr C-398/15 Camera di Commercio, Industria, Artigianato e Agricoltura di Lecce vs Salvatore Manni. Samuti leidis käsitlemist õiguse olla unustatud rakendamise võimalikkus ja probleematika internetikeskkonnas. Andmesubjekti õigusele eraelu puutumatusel konkureerib avalikkuse (näiteks internetikasutajate) samaväärne põhiõigus informatsiooni saamisele. Autor jõudis järeldusele, et kui kustutamise taotluse hindamisel põhiõigusi ja -vabadusi kaalutledes tehakse põhjendamatu otsus isikuandmete kustutamiseks, võib see ebaproportsionaalselt riivata internetikasutajate õigusi. Siiski otsingumootorite oluline roll tänapäeva internetikeskkonnas mitmekordistub andmesubjekti põhiõiguste riive, kuna otsingu tulemuste loetelus sisalduv teave on kõikjal kättesaadav. Andmete kustutamine otsingutulemustest on põhjendatud, kui need andmed ei ole adekvaatsed, ei ole või enam ei ole asjakohased või kui andmed on neid eesmärke ja möödunud aega arvestades ülemäärased. Autor leidis, et tuginedes asjakohasele regulatsioonile, on tõenäoline, et teatud tingimustel on võimalik rakendada andmesubjekti õigust olla unustatud ka ajakirjandusväljaandes ilmunud artiklite osas. Iga selline taotlus vajab õiguslikku kaalumist. Nii otsingutulemustest kui ajakirjandusväljaannete artiklitest isikuandmete kustutamise õiguse üle otsustamisel tuleb kindlasti pöörata tähelepanu sellele, milline on andmesubjekti roll avalikus elus ning kas esineb ülekaalukas avalik huvi isikuandmete töötlemise osas.

Erinevalt väljendusvabadusest ei saa isiku õigust eraelu puutumatusel ja sealhulgas õigust isikuandmete kaitsele pidada reeglina ülekaalukamaks ettevõtlusvabaduse ees. Seoses ettevõtlusvabadusega peab riik tagama õigusliku keskkonna vaba turu toimimiseks, et kaitsta

ettevõtjat teiste ettevõtjate õigusvastase tegevuse eest. Isiku nõue oma isikuandmete kustutamiseks andmekogudest, nt äriregistrist ei ole põhjendatud tuginedes õigusele olla unustatud. On selge seisukoht, et kui andmete töötlemise õiguslik alus tuleneb seadusest, ei ole andmesubjektil õigus isikuandmete kustutamist nõuda. Siiski teatud juhtudel võib isikuandmete töötlemine olla vastuolus andmekaitse üldpõhimõtetega (nt andmete säilitustähtaja osas). Eraelu puutumatus põhiõiguse riive intensiivsus sõltub ka andmete säilitamise tähtajast - mida pikem tähtaeg, seda ulatuslikum riive. Kui isikuandmeid säilitatakse alaliselt, võib see põhjustada riive eraelu puutumatus põhiõigusele ebaproportsionaalses ulatuses. Sellisel juhul võib olla andmesubjekti nõue andmete kustutamiseks põhjendatud.

Isikuandmete kustutamisel otsingumootorite otsingu tulemustest, ajakirjandusväljaannete arhiividest ning andmekogudest esineb põhiõiguste- ja vabaduste kollisioon ning see eeldab igakülgset kaalumist selgitamiseks välja, kelle õigused prevaleerivad. Tuginedes käsitletud regulatsioonile, publikatsioonidele ning kohtupraktikale jõudis autor järeldusele, et ühete kriteeriumite määratlemine, mille esinemisel võib isikuandmeid kustutada, ei ole otstarbekas. Autor on arvamusel, et tuleks määratleda kriteeriumid, mille esinedes isikuandmeid kindlasti kustutada ei tohiks. Autori hinnangul tooks ühiskondlikul tasandil nimetatud kriteeriumite kokkuleppimine andmete kustutamise taotluste lahendamisse vajalikku selgust. Nende kriteeriumite määratlemisel võiks aluseks võtta põhimõtte, et reeglina on isikul õigus nõuda oma isikuandmete kustutamist ning et andmete kustutamisest keeldumiseks peavad olema kaalukad põhjused. Kindlasti vajab õiguse olla unustatud rakendamisel tähelepanu andmete kustutamise taotluste läbivaatamise kord juriidiliste isikute poolt ning selle läbipaistvus.

Vähendamaks isikuandmete töötlemisega seotud riske, tuleks autori hinnangul isikuandmete kustutamisel rakendada üldtuntud põhimõtet - nii palju andmeid kui vajalik ja nii vähe kui võimalik - ümberpööratult ehk siis kustutama peaks nii palju andmeid kui võimalik ning säilitama vaid nii palju andmeid kui vajalik. Põhimõtte rakendamisel tuleb tagada, et asjakohaste põhiõiguste- ja vabaduste riive oleks proportsionaalne.

SUMMARY

The data subject's right to data erasure versus the right of expression and freedom to conduct business.

In the short history of the legislation of personal data protection, two periods can be distinguished – a period before the judgements *Digital Rights Ireland Ltd (C-293/12) vs Minister for Communications, Marine and Natural Resources and Others* and *Kärntner Landesregierung (C-594/12) and Others*, and *Google Spain SL, Google Inc. vs Agencia Española de Protección de Datos (AEPD) and Mario Costeja González* of the Grand Chambers of the Court of Justice, and a period after these judgements. The first of these significantly concerned data retention periods and the retention of personal data within the framework of an electronic communications service, and the other concerned the right to erasure of persona data. Although both decisions have a significant impact and have found widespread support, the author deals with the latter judgement concerning Google Spain due to the subject matter of this thesis. According to European legal scholars, with this judgement, the Court of Justice created a basis for people's basic rights to be forgotten. Recognising the right to be forgotten in the European Union has caused disappointed reactions among legal scholars both in Europe and in the United States. Sceptics have claimed that recognising the right to be forgotten poses a threat to freedom of speech, restricts access to information and moreover, allows to rewrite history. In Europe, this judgement and the right to be forgotten covered by this judgement have become the subject of a significant number of publications.

During the course of the European data protection reform, it has been repeatedly emphasised that the issue of personal data protection is significant from two aspects in particular: people's trust in the security of information society services and the consumption thereof must be restored, which would enable the digital economy to develop throughout the entire internal market. Secondly, natural persons should have control over their personal data and therefore, legal and actual certainty must be strengthened from the standpoint of natural persons, companies and public sector bodies. On 14 April 2016, the European Parliament adopted the so-called overall package of the data protection reform. The General Data Protection Regulation applicable from 25 May 2018 will potentially affect all individuals and organizations processing personal data in the EU in the coming

decades, as well as organizations outside of the EU that process the person data of individuals within the EU.

Privacy (including personal data protection), freedom of expression and the freedom to conduct business have an extremely important role in a democratic society. The Supreme Court of Estonia has noted that any realization of fundamental right can only last as long as this does not prevent another fundamental right from being realized. In this situation of competition of fundamental rights, the need to restrict fundamental rights will become inevitable. On the basis of the § 11 of the Constitution, rights and freedoms may only be circumscribed if such circumscription are necessary in a democratic society and may not distort the nature of the rights and freedoms circumscribed. Thus, restriction of fundamental rights and freedoms must have very compelling reasons. The implementation of the right to be forgotten of a data subject is fundamentally accompanied by a competition of fundamental rights and freedoms, as a result of which, it is not possible to fully ensure all values.

The objective of this thesis is to address the right to erasure of personal data of a data subject in regulations concerning personal data protection in the EU and in Estonia. Based on relevant case-law, the aim is to find whether adequate protection of a data subject's right to be forgotten is ensured and whether ensuring such a right disproportionately affects the fundamental rights and freedoms of others, in particular, the freedom of expression and the freedom to conduct business.

The thesis consists of three chapters, which are divided into sub-chapters based on their topics.

In Chapter 1, the author dealt with the formation and principles of the right to personal data protection, touching upon only the most significant events and legal source which the author considered to be important to highlight. The right to the protection of personal data is closely linked with the fundamental right to private life (i.e. right to privacy). This fundamental right also encompasses the right to informational self-determination. According to Article 8 of Charter of Fundamental Rights of the European Union, everyone has the right to the protection of personal data concerning him or her. Since the Charter became legally binding, the Court of Justice has considered the fundamental rights to personal data protection and protection of privacy together.

§ 26 of the Constitution of the Republic of Estonia states that everyone is entitled to inviolability of his or her private and family life. The right to informational self-determination is also dealt with § 19 of the constitution – everyone has the right to free self-realization. The right to the protection

of personal data is not stipulated in the constitution *expressis verbis*. In its judgement No. 3-3-1-3-12, the Supreme Court of Estonia has noted that personal data protection is a significant area of privacy protection.

The currently valid framework document in the area of data protection is the Data Protection Directive, which entered into force on 13 December 1995. The directive also serves as a basis for the Personal Data Protection Act. With the European data protection reform, the aim was to specify the so-called right to be forgotten, i.e. the right of an individual to have the right to demand the cessation of the processing of data collected about him or her, and the erasure of such data, if the data is no longer necessary for legitimate purposes. This applies, for example, in the case where a person has cancelled his or her consent, which was previously given for the processing of data collected about him or her, or if the retention period of such data has elapsed.

In Chapter 2, the author dealt with the regulation of the right to data erasure and the right to be forgotten based on both the currently applicable law and the law applicable as of 25 May 2018. The significant unspecified legal concepts and the relevant case-law of these rights was also addressed. Among other things, the author considers it necessary to deal with the interaction of the concepts of the right to erasure and the right to be forgotten, by reference to the relevant publications. A general and explicit “right to be forgotten” has not been laid down in the current Data Protection Directive. The data subject's right to data erasure is specified in Article 12 of the Data Protection Directive (right to access): when needed, the data subject has the right to rectification, erasure or blocking of data the processing of which does not comply with the provisions of this Directive, in particular because of the incomplete or inaccurate nature of the data. In Estonia, right to erasure is stated in § 21(2) of the Personal Data Protection Act, which states that if the processing of personal data is not permitted on the basis of law, a data subject has the right to demand deletion or closure of the collected personal data. In the General Data Protection Regulation's impact assessment document of the European Commission, it has been found that the while the right to erasure of personal data is specified in the Data Protection Directive, in practice, it is difficult for the individual to use this against the data controller. Proceeding from the above, the objective in the data protection reform was to clearly state the right to erasure of the individual. Among other things, a regulation has been specified, which is going to ensure improved protection of the data subject's rights when processing the personal data of minors. While in the new

regulation, the data subject's right to data erasure is more clearly regulated, the degree of generalization is sufficient to cause problems in its practical implementation.

In Chapter 2, the author has also addressed the interaction of the concepts of right to data erasure and the right to be forgotten. Both definitions have been used in the enforced Data Protection Regulation. From their usage, it can be concluded that the right to data erasure and the right to be forgotten should be considered synonymous. In terms of the protection and the regulations applicable to these rights, the concepts are not differentiated in the Data Protection Regulation. The author of the thesis, however, does not believe that the definitions are completely overlapping. Based on the materials considered when writing the thesis as well as the positions presented in the thesis, the author believes that generally, the right to be forgotten is nevertheless understood in the context of personal data erasure on the internet.

In exercising the right to personal data erasure, a collusion of different fundamental rights may occur. On the one hand, the data subject's right to erasure (based on the fundamental rights of privacy and personal data protection) must be ensured, and on the other hand, the right of expression of the press as well as the fundamental right of other individuals to access data must be ensured. In Chapter 3, the author therefore dealt with the collision of the right to be forgotten of the fundamental right of personal data protection with the right of expression and freedom to conduct business. This was primarily done based on two judgments of the Court of Justice, the first of which is judgement No. C-131/12 from 2014, i.e. the so-called Google Spain judgements, and the other is judgement No. C398/15 from 2017 (Camera di Commercio, Industria, Artigianato e Agricoltura di Lecce vs Salvatore Manni). The possibility and issues of the implementation of the right to be forgotten were also covered.

LÜHENDID

AEPD -	Agencia Española de Protección de Datos/ Hispaania Andmekaitseamet
AKI -	Andmekaitse Inspeksioon
CNIL-	Commission nationale de l'informatique et des libertés/ Prantsuse Andmekaitseamet
EIK -	Euroopa Inimõiguste Kohus
EIKo -	Euroopa Inimõiguste Kohtu otsus
EIÕK -	Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon
EK -	Euroopa Kohus
EKo -	Euroopa Kohtu otsus
EL-	Euroopa Liit
ELT -	Euroopa Liidu Teataja
Harta-	Euroopa Liidu Põhiõiguste Harta
IKS -	Isikuandmete kaitse seadus
PS -	Eesti Vabariigi põhiseadus
RT -	Riigi Teataja

KASUTATUD ALLIKATE LOETELU

Kasutatud kirjandus

1. A. Melville-Brown. Privacy Protection - Luxury Goods or Essential Commodity?- Published Media Law and Ethics in the 21st Century. Edited by James Lewis and Paul Crick. Palgrave Macmillan 2014.
2. A. Nõmper, E. Tikk. Informatsioon ja õigus. Tallinn: Juura 2007.
3. B. Hess, C. M. Mariottini. Protecting Privacy in Private International and procedural Law and by Data Protection. Nomos, Baden-Baden 2015.
4. Eesti Vabariigi Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2012.
5. Euroopa andmekaitseõiguse käsiraamat. Luxembourg: Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2015.
6. J. Oster. Media freedom as a Fundamental Right. – Cambridge University Press 2015.
7. M. Männiko. Õigus privaatusse ja andmekaitse. Tallinn: Juura 2011.
8. O. J. Gstrein. Das recht auf Vergessenwerden als Menschenrecht. Nomos, Baden-Baden 2016.
9. P. Bernal. Internet Privacy Rights. Cambridge University Press 2014.
10. R. A. Dworkin. A Matter of Principle. Oxford: Clarendon Press 1996.
11. R. Alexy. Põhiõigused Eesti Põhiseaduses. – Juridica 2001/eriväljaanne.
12. R. Maruste. Konstitutsionalism ning põhiõiguste ja -vabaduste kaitse. Tallinn: Juura 2004.
13. V. Mayer-Schönberger. Delete - The Virtue of Forgetting in the Digital Age. Princeton University Press 2011.

Kasutatud õigusaktid

14. Avaliku teabe seadus. – RT I 2000, 92, 957 ... RT I 06.01.2016, I.
15. Eesti Vabariigi Põhiseadus. – RT 1992, 26, 349 ... RT I, 15.05.2015, 2.
16. Euroopa Liidu Põhiõiguste Harta. – ELT C 326/02 2012.
17. Euroopa Nõukogu isikuandmete automatiseeritud töötlemisel isiku kaitse konventsioon, CETS nr 108, 1981. – RT II 2001,1,3.

18. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 95/46/EÜ, 24.10.1995, üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta. – EÜT L281, 23.11.1995.
19. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu Määrus (EL) 2016/679, 27.04.2016, füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus). – <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2016:119:FULL&from=ET>.
20. Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon. – RT II 2000, 11, 57.
21. Isikuandmete kaitse seadus. – RT I 1996, 48, 944; RT I 2007, 24, 127; RT I, 06.01.2016, 10.
22. Justiitsministri määrus. Kohtu registriosakonna kodukord. – RT I, 28.12.2012, 10.
23. Karistusregistri seadus. – RT I 1997, 87, 1467.
24. Äriseadustik. – RT I, 22.06.2016, 32.
25. ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon A/RES/217, 10.12.1948. – <http://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/>.

Kasutatud kohtulahendid

26. EIKo 15601/02, 18.03.2008, Kulis vs Poola.
27. EIKo 13585/88, 26.11.1991, Observer ja Guardian vs UK.
28. EIKo 15909/06, 05.06.2008, I Avgi Publishing ja Press Agency S.A. & Karis vs Kreeka.
29. EIKo 20996/10, 21.02.2017, Rubio Dosamantes vs Hispaania.
30. EIKo 3002/03 ja 23676/03, 10.03.2009, Times Newspaper LTD (nr 1 ja nr 2) vs UK.
31. EIKo 30562/04 ja 30566/04, 10.12.2008, S ja Marper vs UK.
32. EIKo 33846/07, Wegrzynowski ja Smolczewski vs. Poola.
33. EIKo 35916/04, 18.09.2008, Chalabi vs Prantsusmaa.
34. EIKo 37374/05, 14.04.2009, Társaság a Szabadságjogokért v. Hungary.
35. EIKo 39954/08, 7.02.2012, Axel Springer AG vs. Saksamaa.
36. EIKo 40397/12, 19.02.2013, Fredrik Neij and Peter Sunde Kolmisoppi v. Sweden.
37. EIKo 40660/08 ja 60641/08, 7.02.2012, Von Hannover vs. Saksamaa (nr 2).
38. EIKo 41205/98, 06.02.2001, Tammer vs. Eesti.
39. EIKo 42211/07, 17.07.2008, Riolo vs Itaalia.

40. EIKo 53495/09, 19.02.2015, Bohlen vs Saksamaa.
41. EIKo 59320/00, 24.06.2004, Von Hannover vs Saksamaa (1).
42. EIKo 66456/09, 29.10.2013, Ristamäki ja Korvola vs Soome.
43. EKo C 398/15, 09.03.2017, Camera di Commercio, Industria, Artigianato e Agricoltura di Lecce vs Salvatore Manni.
44. EKo C 615/13, 16.07.2015, ClientEarth ja PAN Europe vs. EFSA.
45. EKo C-131/12, 13.05.2014, Google Spain and Inc. V. Agencia Española de Protección de Datos (AEPD) and Mario Costeja González.
46. EKo C-465/00, Rechnungshof vs Österreichischer Rundfunk jt, ühendatud EKo C 465/00, C 138/01 ja C 139/01.
47. EKo C-92/09, 09.11.2010, Volker und Markus Schecke ja Eifert.
48. EKo liidetud kohtuasjades C 468/10 ja C 469/10, 24.11.2011, Asociación Nacional de Establecimientos Financieros de Crédito (C-468/10) ja Federación de Comercio Electrónico y Marketing Directo (C-469/10).
49. RKm 3-3-1-46-10.
50. RKo 3-1-180-97.
51. RKo 3-2-1-123-97.
52. RKo 3-2-1-138-02.
53. RKo 3-2-1-152-09.
54. RKo 3-2-1-18-13.
55. RKo 3-3-1-3-12.
56. RKo 3-3-1-70-11.
57. RKo 3-3-1-70-11.
58. RKo 3-3-1-85-15.
59. RKo 3-3-1-98-06.
60. RKo 3-4-1-2-13.
61. RKPJKo 3-4-1-1-02.
62. RKPJKo 3-4-1-6-09.
63. RKÜKo 3-1-2-1-98.

Muud allikad

64. A. Hern, Wikipedia Swears to Fight “censorship” of “Right to be Forgotten” Ruling. – The Guardian 06.08.2014. –
<https://www.theguardian.com/technology/2014/aug/06/wikipedia-censorship-right-to-be-forgotten-ruling>. (10.04.2017)
65. A. Savikko. Pois hakutuloksista, pois mielestä? – Lakimies 2015/3–4 s. 410 23.6.2015.
66. AKI aastaraamat 2014. –
http://www.aki.ee/sites/www.aki.ee/files/elfinder/article_files/aastaraamat%202014.pdf. (127.02.2017)
67. Andmekaitse Inspeksioon. Andmekogude juhend 2013 (täiendatud 2016). –
http://www.aki.ee/sites/www.aki.ee/files/elfinder/article_files/Andmekogude%20juhend.pdf. (27.04.2017)
68. Andmekaitse Inspeksioon. Delikaatsete isikuandmete eemdaldamine artiklitest on siiski võimalik, 16.09.2013. – <http://www.aki.ee/et/uudised/meediakajastus/andmekaitse-inspeksioon-delikaatsete-isikuandmete-eemaldamine-artiklitest>.(26.04.2017)
69. Article 29 Data Protection Working Party. Guidelines on the implementation of the Court of Justice of the European Union judgment on Google Spain Spain and Inc. V. Agencia Española de Protección de Datos (AEPD) and Mario Costeja González (C-131/12), 26.11.2014. – http://ec.europa.eu/justice/data-protection/article-29/documentation/opinion-recommendation/files/2014/wp225_en.pdf. (22.02.2017)
70. B. Petkova, F. Boehm. Profiling and the essence of the right to data protection. New York University, Yale University 2017.-
https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2911894 (17.04.2017)
71. C. Kuner. EU Judgment on Internet Date Protection and Search Engines. LSE Law, Society and Economy Working Papers 3/2015. –
<http://eprints.lse.ac.uk/61584/1/The%20Court%20of%20Justice%20of%20the%20EU%20Judgment%20on%20Data%20Protection%20and%20Internet%20Search%20Engines.pdf>. (27.03.2017)
72. Commision Staff Working Paper Impact Assessment /* SEC/2012/0072 final, 25.01.2012. – <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52012SC0072&rid=1>. (20.03.2017)

73. Contribution of the Federal Government to the European Commission's consultation on the comprehensive approach to personal data protection in the European Union, 05.01.2011. –
http://ec.europa.eu/justice/news/consulting_public/0006/contributions/public_authorities/bundesregierung_en.pdf. (20.03.2017)
74. Council of Europe, Parliamentary Assembly, Resolution 1165 (1998) on the Right to Privacy. – <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=16641&lang%20=en>. (31.03.2017)
75. Data Processing and Security Terms. Google Cloud Platform Terms. –
<https://cloud.google.com/terms/data-processing-terms#7-data-correction-blocking-exporting-and-deletion>. (22.03.2017)
76. Drawing the line; The right to be forgotten. – The Economist 04.10.2014. –
<http://www.economist.com/news/international/21621804-google-grapples-consequences-controversial-ruling-boundary-between>. (02.04.2017)
77. E. Liiv. Kas eraisikul on õigus unustusele internetis? – Juridica IX/2014.
78. E. Rohtmets. Ajakirjandusvabaduse ja eraelu puutumatus tasakaal Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikas. Riigikohtu kohtupraktika analüüs. Tartu 2014. –
http://www.riigikohus.ee/vfs/1688/ajakirjandusvabadus_analuus_m2rts2014.pdf.
79. E. Rohtmets. Isikuandmete kaitse küsimused Euroopa Kohtu eelotsustes. Andmesubjekti õiguste kaitse. Kohtupraktika analüüs. Tartu: Riigikohus, õigusteabe osakond 2013. –
http://www.riigikohus.ee/vfs/1455/Andmesubjekti%20oigused_EK_analuus.pdf.
80. Eesti ajakirjanduseetika koodeks. Heaks kiidetud EALLi üldkoosolekul 29.01.1998. –
<http://www.eall.ee/eetikakoodeks.html>. (26.03.2017)
81. Euroopa Andmekaitseinspektori soovitused ELi andmekaitse reformi võimaluste kohta. Arvamus nr 3/2015. –
https://secure.edps.europa.eu/EDPSWEB/webdav/site/mySite/shared/Documents/Consultation/Opinions/2015/15-10-09_GDPR_with_addendum_ET.pdf. (27.02.2017)
82. Euroopa Komisjon. Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja Nõukogu Määrus üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus) /* COM/2012/011 final. – <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:52012PC0011&from=EN>. (23.03.2017)

83. Euroopa Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile ja Nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele. Eraelu puutumatuse kaitsmine ühendatud maailmas. Euroopa isikuandmete kaitse raamistik 21. sajandil. KOM (2012) 9. Brüssel 25.01.2012. – <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0009:FIN:ET:PDF>. (23.03.2017)
84. Euroopa Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, Nõukogule, Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning regioonide komiteele „Terviklik lähenemisviis isikuandmete kaitsele Euroopa Liidus“. Brüssel, 4.11.2010. – http://ec.europa.eu/justice/news/consulting_public/0006/com_2010_609_et.pdf. (23.03.2017)
85. Euroopa Parlamendi seadusandlik resolutsioon ettepaneku kohta võtta vastu Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus), COM(2012)0011 – C7-0025/2012, 12.03.2014. – <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2014-0212+0+DOC+XML+V0//ET>. (17.03.2017)
86. European Commission Memo. Data Protection Day 2014: Full Speed on EU Data Protection Reform, 27.01.2014. – http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-14-60_en.htm.
87. European Commission. Factsheet on the „Right to be forgotten“ ruling (C-131/12). – http://ec.europa.eu/justice/data-protection/files/factsheets/factsheet_data_protection_en.pdf.
88. European Commission. Special Eurobarometer 431: Data protection report. Brüssel 2015. – http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_431_en.pdf.
89. European privacy requests for search removals. Google Transparency Report. 02.04.2017. – <https://www.google.com/transparencyreport/removals/europeprivacy/?hl=en-GB>.
90. Facebook Help Center. How do I permanently delete my account? 22.04.2017. – <https://www.facebook.com/help/224562897555674?helpref=related>.
91. G. F. Frosio. Right to Be Forgotten: Much Ado About Nothing. – Colorado Technology Law Journal 15(2) 31.01.2017. – https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2908993. (22.04.2017)
92. Google Advisory Council (L.Floridi, S.Kauffman, L. Kolucka-Zuk etc). Report of the Advisory Committee to Google on the Right to be Forgotten, 06.02.2015. –

- <https://drive.google.com/file/d/0B1UgZshetMd4cEI3SjlvV0hNbDA/view?pli=1>.
(27.03.2017)
93. Google Transparency Report. –
<https://www.google.com/transparencyreport/removals/europeprivacy/faq/?hl=en>.
(02.04.2017)
94. H. Grassegger, M. Krogerus. The Data That Turned the World Upside Down.
Motherboard, 29.01.2017. – https://motherboard.vice.com/en_us/article/how-our-likes-helped-trump-win. (22.04.2017)
95. H. W. Jenkins Jr. Google and the Search for the Future. – Wall Street Journal 14.08.2010.
–<http://online.wsj.com/article/SB10001424052748704901104575423294099527212.html>.
(22.04.2017)
96. Isikuandmete kaitse seaduse eelnõu 1026 SEI seletuskiri 08.11.2006. –
<https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/adf18590-e176-3c6f-91c0-6ffa8f501cb0/Isikuandmete%20kaitse%20seadus%20>. (23.03.2017)
97. Isikuandmete kaitse seaduse, avaliku teabe seaduse ja arhiiviseaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskiri, SE 564, 2009.
98. J. Freialdenhoven, F. Heinzke. Vergiss mich: Das Recht auf Löschung von Suchergebnissen. GRUR-PRAX 2015. – <https://beck-online-beck-de.ezproxy.utlib.ut.ee/Dokument?vpath=bibdata/zeits/grurprax/2015/cont/grurprax.2015.119.1.htm&pos=51&hlwords=on>. (19.02.2017)
99. J. Zittrain. Don't Force Google to Forget. – New York Times 14.05.2014. –
http://www.nytimes.com/2014/05/15/opinion/dont-force-google-to-forget.html?_r=0.
100. K. Ikkonen. Avalik huvi kui määratlemata õigusmõiste. – Juridica 3/2005.
101. L. Gundermann, M. Ernits, U. Eesmaa, M. Heinsalu. Euroopa Liidu andmekaitseõigus – andmekaitse ja andmetele avaliku juurdepääsu suhtest ning andmekaitse järelevalve olukorrast. – Juridica 2005/VIII.
102. L. Kanger, E. Rohtmets. Eesti andmekaitse Euroopa Kohtu praktika peeglis. – Riigikogu Toimetised nr 23, 2011. – <https://rito.riigikogu.ee/eelmised-numbrid/nr-23/eesti-andmekaitse-euroopa-kohtu-praktika-peeplis/>.
103. M. Ambrose, J. Ausloos. The Right to be forgotten across the Pond. – Journal of Information Policy 3 2013. –
<http://www.jstor.org/stable/pdf/10.5325/jinfopoli.3.2013.0001.pdf>. (23.04.2017)

104. M. Mikiver, P. K. Tupay. E-riik ja põhiõigused. – *Juridica III/2015*.
105. M. Tzanou. Data protection as a fundamental right next to privacy? “Reconstructing” a not so new right. – *International Data Privacy Law*, 2013, Vol. 3, No. 2.(03.03.2017)
106. Maruste, R. Sõnavabadus ja selle piirid. – *Juridica I/2001*.
107. N. Jääskinen. Kohtujuristi ettepanek kohtuasjas EKo C-131/12, 25.06.2013.
108. OECD Guidelines on the Protection of Privacy and Transborder Flows of Personal Data, 23.09.1980. –
<http://www.oecd.org/sti/ieconomy/oecdguidelinesontheProtectionofPrivacyandTransborderFlowsOfPersonalData.htm>. (22.03.2017)
109. OECD. The OECD privacy framework, 2013. –
http://www.oecd.org/sti/ieconomy/oecd_privacy_framework.pdf. (22.03.2017)
110. P. Hustinx. EU Data Protection Law - Current State and Future Perspectives, 09.01.2013.
https://secure.edps.europa.eu/EDPSWEB/webdav/site/mySite/shared/Documents/EDPS/Publications/Speeches/2013/13-01-09_Speech_Tallinn_EN.pdf.
111. P. S. Castellano. A Test for Data Protection Rights Effectiveness: Charting the Future of the „Right to be Forgotten“ Under European Law. – *The Columbia Journal of European Law Online*, vol 19, 2012. –
<http://www.law.columbia.edu/sites/default/files/microsites/journal-european-law/files/castellano.pdf>.(19.04.2017)
112. S. Huovinen. Medianvapaus sananvapauteen perustuvana oikeusperiaatteena. – *Lakimies* 5/2008.
113. S. Kulk, F. Z. Borgesius. Google Spain v. González: Did the Court Forget about Freedom of Expression? – *European Journal of Risk Regulation* 2014. –
<https://poseidon01.ssrn.com/delivery.php?ID=847004104083015076015101002093120126055092036006058054127082100102096113010086123011039049035031006028001088082019028098081126018007025078012084101081100098096093112018040048025112126112121120118020006066023025064071103074098074067102073090086029106064&EXT=pdf>. (25.03.2017)
114. S. Kwasny. Data Protection and Freedom of Expression. Presentation on The International Symposium on the Protection and Promotion of Freedom of Expression and Media Freedom, 27.03.2017. – http://www.coe.int/en/web/data-protection/home/-/asset_publisher/RMbj8Pk1ApgJ/content/data-protection-and-freedom-of-

- expression?inheritRedirect=false&redirect=http%3A%2F%2Fwww.coe.int%2Fen%2Fweb%2Fdata-protection%2Fhome%3Fp_p_id%3D101_INSTANCE_RMbj8Pk1ApgJ%26p_p_lifecycle%3D0%26p_p_state%3Dnormal%26p_p_mode%3Dview%26p_p_col_id%3Dcolumn-1%26p_p_col_count%3D3.
115. T. Hansen. Õigus eraelu puutumatusle vs kohtulahendite avalikustamine. Tartu: TÜ Õigusteaduskond 2012.
 116. Tupay, P.K. Õigusest eraelule kuni andmekaitse üldmääruseni ehk tundmatu õigus isikuandmete kaitsele. – Juridica IV/2016.
 117. UN General Assambly Plenary. Resolution “Right to Privacy in the Digital Age” (A/RES/69/166), 18.12.2014. –
http://www.ohchr.org/_layouts/15/WopiFrame.aspx?sourcedoc=/Documents/HRBodies/SP/CallApplications/HRC29/A_HRC_RES_28_16_AUV.doc&action=default&DefaultItemOpen=1. (23.03.2017)
 118. V. Boehme-Neßler. Das Recht auf Vergessenwerden - Ein neues Internet - Grundrecht im Europäischen Recht. NVwZ 2014, 825. – <https://beck-online-beck-de.ezproxy.utlib.ut.ee/Dokument?vpath=bibdata%2Fzeits%2Fnvwz%2F2014%2Fcont%2Fnvwz.2014.825.1.htm&pos=76&hlwords=on>. (19.02.2017)
 119. V. Reding. Doing the Single Market justice. 16.09.2010. – http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-10-441_en.htm (27.02.2017).
 120. WP29 Opinion 15/2011 on the definition of consent 13.07.2011. – http://ec.europa.eu/justice/policies/privacy/docs/wpdocs/2011/wp187_en.pdf.
 121. WP29 Update of Opinion 8/2010 on applicable law in light of the CJEU judgement in Google Spain, 16.12.2015. – http://ec.europa.eu/justice/data-protection/article-29/documentation/opinion-recommendation/files/2015/wp179_en_update.pdf. (19.02.2017)
 122. Y. Bot. Kohtujuristi ettepanek kohtuasjas nr C 398/15, Camera di Commercio, Industria, Artigianato e Agricoltura di Lecce vs Salvatore Manni, 08.09.2016. – <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=9ea7d0f130d677554bdeac7045eb92819dd5aae99ea5.e34KaxiLc3eQc40LaxqMbN4PahyRe0?text=&docid=183142&pageIndex=0&doclang=ET&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=524545>. (02.03.2017)

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Raili Kaul,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

Andmesubjekti õigus andmete kustutamisele vs väljendusvabadus ja ettevõtlusvabadus,

mille juhendaja on LL.M Mari Männiko ja kaasjuhendaja PhD Carri Ginter,

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas

digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tallinnas, 02.05.2017